

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ

**ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕ ΤΑ
CAPITAL CONTROLS**

Επιμέλεια Εργασίας:

Φιλία Κανακουσάκη

Επιβλέπων Καθηγητής:

Γαβριλάκης Νεκτάριος

Ηράκλειο,

2018

Περίληψη

Η τελευταία οικονομική κρίση και οι ραγδαίες εξελίξεις στην Ελλάδα με τις κρίσεις χρέους και την επιβολή των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls) έχουν οδηγήσει τους οικονομολόγους να ερευνούν τα μέτρα αυτά. Η ακαδημαϊκή συζήτηση για τους ελέγχους κεφαλαίων δεν είναι σημερινή και αποτελεί μήλο της έριδος από το 1920 και το Μεγάλο Κραχ. Αρκετοί οικονομολόγοι ισχυρίζονται ότι η ύπαρξη περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων περιορίζουν τόσο την οικονομική ανάπτυξη όσο και την αποτελεσματικότητα της αγοράς, ενώ άλλοι υποστηρίζουν ότι αποτελούν απλά ένα μέτρο ασφαλείας για την οικονομία μιας χώρας.

Για πολλά έτη, οι περιορισμοί κεφαλαίων δεν εφαρμόζονταν λόγω της ελεύθερης κινητικότητας του κεφαλαίου. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται ενέργειες που σχετίζονται με τη λήψη μέτρων πρόληψης κατά της μαζικής εκροής κεφαλαίων σε περίπτωση που ξεσπάσει χρηματοπιστωτική κρίση ή μαζική κερδοσκοπική επίθεση προς το εγχώριο νόμισμα.

Το βασικό κίνητρο για την παρούσα εργασία ήταν η επιβολή των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα από τον Ιούνιο 2015 και έως σήμερα, δεν έχει «ξεπεραστεί» εντελώς. Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να διερευνηθεί η έννοια του περιορισμού στην κίνηση κεφαλαίων και πως έχει επηρεάσει έως σήμερα την καθημερινότητα του καταναλωτικού κοινού στις τραπεζικές του συναλλαγές.

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη.....	1
Πίνακας Περιεχομένων	3
Κεφάλαιο 1ο.....	5
Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα.....	5
1.1 Ιστορική αναδρομή στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα σήμερα.....	5
1.2 Αποτελεσματικότητα του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος.....	11
Κεφάλαιο 2ο.....	14
Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα	14
2.1 Η αρχή της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.....	14
2.2 Οι αιτίες της διεθνούς κρίσης.....	20
2.3 Η εμφάνιση της κρίσης στην ευρωζώνη	22
2.4 Οι αιτίες της κρίσης στην Ελλάδα	23
Κεφάλαιο 3ο.....	26
Επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στον τραπεζικό τομέα	26
3.1 Το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα εν μέσω οικονομικής κρίσης.....	26
3.2 Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα εν μέσω οικονομικής κρίσης.....	31
Κεφάλαιο 4ο.....	48
Ο περιορισμός στην κίνηση κεφαλαίων.....	48
4.1 Ορισμός περιορισμού στην κίνηση κεφαλαίων	48
Κεφάλαιο 5ο.....	50
Επιπτώσεις του περιορισμού στην κίνηση κεφαλαίων	50
5.1 Θετικές επιπτώσεις.....	50
5.2 Αρνητικές επιπτώσεις.....	52
Κεφάλαιο 6ο.....	54
Παρουσίαση πρωτογενούς έρευνας	54
6.1 Σκοπός και μέθοδος έρευνας.....	54

6.2 Παρουσίαση Δείγματος.....	54
6.3 Συνεργασία με τράπεζα – Γνώσεις και στάσεις καταναλωτών.....	55
6.4 Ποιότητα εξυπηρέτησης.....	61
6.5 Διασφάλιση τραπεζικών συναλλαγών	63
6.6 Ικανοποίηση από τις τραπεζικές συναλλαγές	65
6.7 Επιρροή από την επιβολή των capital controls	66
Κεφάλαιο 7ο.....	70
Συζήτηση – Συμπεράσματα	70
Βιβλιογραφία.....	75
Ερωτηματολόγιο Έρευνας	79

Κεφάλαιο 1ο

Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα

1.1 Ιστορική αναδρομή στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα σήμερα

Η έναρξη της τραπεζικής λειτουργίας στην Ελλάδα ανάγεται στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, ενώ οι βασικές δομές του σύγχρονου ελληνικού τραπεζικού συστήματος τέθηκαν στα μέσα της δεκαετίας του 1920, όπου αποφασίστηκε (Γαλιάτσος και συν., 2006):

- Η ίδρυση μιας κεντρικής τράπεζας, της Τράπεζας της Ελλάδος, σύμφωνα με τα τότε κυρίαρχα διεθνή πρότυπα,
- Η δημιουργία συγκεκριμένων ειδικών πιστωτικών οργανισμών για τη χρηματοδότηση της αγροτικής και κτηματικής πίστης στην Ελλάδα, τομείς στους οποίους οι λειτουργούσες εμπορικές τράπεζες δεν είχαν αναπτύξει δραστηριότητα και
- Η διαμόρφωση ενός συγκεκριμένου θεσμικού πλαισίου που να διέπει τη λειτουργία των εμπορικών τραπεζών και τις συναλλαγές με την πελατεία τους.

Η παρουσία του κράτους στη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος ενισχύθηκε αισθητά τις δεκαετίες του 1950 και 1960, ενώ η κατάσταση δε μεταβλήθηκε ουσιαστικά τη δεκαετία του 1970. Η πιστωτική μεταρρύθμιση και ο θεσμικός, λειτουργικός και τεχνολογικός εκσυγχρονισμός του ελληνικού τραπεζικού συστήματος άρχισαν στα μέσα της δεκαετίας του 1980 (Γαλιάτσος και συν., 2006).

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '80 το ελληνικό τραπεζικό σύστημα λειτουργούσε σε ένα περιβάλλον που χαρακτηριζόταν από επιλεκτικούς ελέγχους και κανονισμούς που σταδιακά οδήγησαν σε αναποτελεσματικότητα και σε σοβαρές στρεβλώσεις στη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας. Η ανάγκη για ένα σύγχρονο, ευέλικτο και προσανατολισμένο στην αγορά χρηματοπιστωτικό σύστημα και οι προοπτικές συμμετοχής στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά και στην ONE ξεκίνησαν τις προσπάθειες για την απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού

συστήματος. Αν και έχουν συντελεστεί σημαντικές αλλαγές στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα, σύμφωνα με την Kosmidou (2008), ο αριθμός των μελετών που εξέτασαν στην ελληνική τραπεζική αγορά είναι αρκετά περιορισμένος. Οι περισσότερες από αυτές τις μελέτες επικεντρώθηκαν στη συγκριτική απόδοση των τραπεζών και στην αποτελεσματικότητά τους (αποδοτικότητα κόστους και οικονομία κλίμακας) και όχι σε άλλα στοιχεία όπως, στους καθοριστικούς παράγοντες της κερδοφορίας τους.

Η τραπεζική δραστηριότητα στην Ελλάδα επηρεάστηκε αποφασιστικά από την εναρμόνιση των εθνικών κανονισμών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ειδικότερα από τη θέσπιση της Δεύτερης Τραπεζικής Οδηγίας (1992). Επιπλέον, υιοθετήθηκαν συνεπείς μακροοικονομικές πολιτικές ενόψει των προοπτικών ένταξης της χώρας στην ΟΝΕ, οι οποίες μείωσαν βαθμιαία τον πληθωρισμό και τα επιτόκια. Αρκετά χρόνια πριν το ξέσπασμα της χρηματοοικονομικής κρίσης του 2008, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα αντιμετώπιζε αυξημένο ανταγωνισμό και διεθνοποίηση. Αυτοί οι παράγοντες, μαζί με την ταχεία ανάπτυξη της τεχνολογίας των πληροφοριών, προκάλεσαν σημαντικές διαρθρωτικές αλλαγές στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα με σημαντικές προσπάθειες να γίνουν για την αύξηση της αποδοτικότητας, τη μείωση του κόστους των τραπεζικών υπηρεσιών και τη διαφοροποίηση σε άλλους επιχειρηματικούς τομείς (Christopoulos et al., 2002).

Ένα σημαντικό διαρθρωτικό χαρακτηριστικό του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στο παρελθόν ήταν η θεσμική του εξειδίκευση που απαιτείτο από το νόμο και όχι από τις δυνάμεις της αγοράς. Προς τα τέλη της δεκαετίας του 1980, υπήρξε μια διαδικασία σταδιακής και εκτεταμένης απελευθέρωσης της αγοράς, η οποία οφείλονταν στις διεθνείς εξελίξεις και στην ανάγκη συμμετοχής στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, η διαδικασία απελευθέρωσης και απορύθμισης του τραπεζικού συστήματος πραγματοποιήθηκε με ταχείς ρυθμούς και η παροχή της δεύτερης τραπεζικής οδηγίας σχετικά με την εγκατάσταση, λειτουργία και εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων εγκρίθηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο τον Αύγουστο του 1992 (Kosmidou, 2008).

Επίσης, ελήφθησαν διάφορα μέτρα προς τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής κεφαλαιαγοράς (Hondroyiannis et al., 1999).

Οι εμπορικές τράπεζες αποτελούσαν την κυρίαρχη ομάδα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, την περίοδο εκείνη. Το 1998, εκτός από την Κεντρική Τράπεζα, ιδρύθηκαν και λειτουργούσαν στην ελληνική τραπεζική αγορά 49 χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Το εμπορικό τραπεζικό σύστημα αποτελείτο από 18 εμπορικές τράπεζες και 20 υποκαταστήματα ξένων τραπεζών, εκ των οποίων τα 12 ήταν εγκατεστημένα στην ΕΕ. Επίσης, υπήρχαν επτά εξειδικευμένα πιστωτικά ιδρύματα, δηλαδή δύο επενδυτικές τράπεζες, τρεις τράπεζες ακινήτων, μια τράπεζα αποταμίευσης, μια τράπεζα ειδικού σκοπού, εννέα πιστωτικοί συνεταιρισμοί καθώς και 13 συνεταιριστικές (Christopoulos et al., 2000).

Κατά την περίοδο 1993-1998, η παρουσία των μεγάλων τραπεζών από πλευράς περιουσιακών στοιχείων και υποκαταστημάτων στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα παρέμεινε υψηλή, ενώ οι περισσότερες από τις μικρότερες τράπεζες επεκτάθηκαν πολύ πιο γρήγορα σε σχέση με τις μεγαλύτερες. Επίσης, οι περισσότερες μεγάλες τράπεζες και οι ταχέως αναπτυσσόμενες μικρότερες τράπεζες είχαν, κατά μέσο όρο, υψηλότερο ποσό καταθέσεων και προϊόντων ανά υποκατάστημα. Όσον αφορά τα στοιχεία ενεργητικού, τα δάνεια και τις χορηγήσεις ήταν το σημαντικότερο προϊόν για όλες τις τράπεζες, το οποίο ανερχόταν στο 40% περίπου του συνολικού ενεργητικού, ενώ το μερίδιο των επενδύσεων σε μετοχές ήταν πολύ χαμηλό, με εξαίρεση τις μεγάλες τράπεζες και τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες μικρότερες τράπεζες. Το μερίδιο των ομολόγων (κυρίως κρατικών τίτλων) ήταν αρκετά σημαντικό για τις περισσότερες τράπεζες γεγονός που αποδίδεται στην υποχρέωση (μέχρι το 1991) των τραπεζών να διατηρούν υψηλό ποσοστό (40%) του χαρτοφυλακίου τους σε κρατικά χρεόγραφα. Τα επόμενα χρόνια μειώθηκε σταδιακά η αγορά νέων κρατικών ομολόγων αλλά συνεχίστηκε η διατήρηση του δημόσιου χρέους του τραπεζικού συστήματος διατηρώντας υψηλά περιθώρια επιτοκίων μεταξύ δανείων και καταθέσεων. Ωστόσο, η κατάσταση εξομαλύνθηκε σταδιακά μαζί με τη μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και την ελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος (Hondroyiannis, 1998).

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, κυρίαρχο διαρθρωτικό χαρακτηριστικό στοιχείο του ελληνικού συστήματος χρηματοπιστωτικών πιστώσεων, ήταν η αποφασιστική παρουσία του κράτους, ο κυρίαρχος ρόλος ορισμένων μεγάλων τραπεζών και ο περιορισμένος του μεριδίου των ξένων τραπεζών. Επίσης, η σχετική βαρύτητα των τραπεζών στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα εξακολουθεί να είναι πολύ υψηλή, αν και το βάθος των αγορών κεφαλαίου και χρήματος αυξήθηκε σταδιακά. Περί τα τέλη της δεκαετίας του 1990, το ελληνικό χρηματοπιστωτικό και τραπεζικό περιβάλλον άρχισε να αλλάζει ταχύτατα εν αναμονή των σημαντικών αλλαγών των επόμενων ετών, ως αποτέλεσμα κυβερνητικών μέτρων, αλλά και ως αποτέλεσμα της δυναμικής των εγχώριων και των χρηματοπιστωτικών και πιστωτικών αγορών της ΕΕ (Christopoulos et al., 2002).

Συγκεκριμένα, η κυβέρνηση αποφάσισε να μειώσει την παρουσία του κράτους στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα με ελεγχόμενο τρόπο. Έτσι, ιδιωτικοποιήθηκαν τέσσερις μικρές και μεσαίες τράπεζες (Τράπεζα Αττικής, Τράπεζα Κρήτης, Τράπεζα Μακεδονίας-Θράκης και Τράπεζα Κεντρικής Ελλάδας) και η τρίτη μεγαλύτερη τράπεζα (Τράπεζα Ιονίου). Ωστόσο, η κρατική παρουσία εξακολουθούσε να είναι υψηλή (λιγότερο στην αγορά εμπορικών τραπεζών), δεδομένου ότι όλα τα εξειδικευμένα πιστωτικά ιδρύματα και δύο από τις μεγαλύτερες εμπορικές τράπεζες (Εθνική και Εμπορική) συν μια τράπεζα μεσαίου μεγέθους (Γενική) ελέγχονταν από το κράτος. Επίσης, πραγματοποιήθηκαν μια σειρά συγχωνεύσεων και εξαγορών που άλλαξαν ουσιαστικά τη δομή του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Στον ιδιωτικό τομέα, η τρίτη μεγαλύτερη ιδιωτική τράπεζα (Eurobank) απέκτησε δύο μικρές ιδιωτικές τράπεζες (Interbank το 1996, Τράπεζα της Αθήνας το 1998) και μια μεγάλη ιδιωτική τράπεζα (Τράπεζα Εργασίας το 1999). Επίσης, η Τράπεζα Πειραιώς αγόρασε δύο μικρές τράπεζες (Τράπεζα Χίου, το 1998 και την Prime το ίδιο έτος) και μια μικρή τράπεζα (Δωρική), η οποία πωλήθηκε σε μια τράπεζα επενδύσεων. Στον δημόσιο τομέα, η Εθνική Τράπεζα συγχωνεύθηκε με δύο δημόσιες τράπεζες ενυπόθηκων δανείων το 1998, ενώ το 2000, η δεύτερη μεγαλύτερη κρατικά ελεγχόμενη τράπεζα (Εμπορική) ιδιωτικοποιήθηκε εν μέρει (Christopoulos et al., 2002).

Ο ερχομός της χρηματοοικονομικής κρίσης το 2008 μετέβαλλε σημαντικά το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα. Την περίοδο 2008-2009, σύμφωνα με μελέτη της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών σχετικά με το χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ελλάδας το 2009 (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010), λειτουργούσαν

- 65 πιστωτικά ιδρύματα με έδρα ή υποκατάστημα στην Ελλάδα
- 340 πιστωτικά ιδρύματα με έδρα σε άλλο κράτος μέλος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ), που παρέχουν στην Ελλάδα υπηρεσίες χωρίς επί τόπου παρουσία τους και
- 57 λοιπές εταιρείες του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Ειδικότερα, από τα 65 πιστωτικά ιδρύματα υπήρχαν (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010):

- 35 πιστωτικά ιδρύματα (19 εμπορικές και 16 συνεταιριστικές τράπεζες) που έχουν καταστατική έδρα στην Ελλάδα, έχουν αδειοδοτηθεί και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος και υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 3601/2007,
- 24 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, επίσης, υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) του Ν. 3601/2007, εποπτευόμενα από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής των πιστωτικών ιδρυμάτων,
- 5 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος, καθώς δεν υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης, και
- 1 πιστωτικό ίδρυμα που έχει εξαιρεθεί από την εφαρμογή του Ν. 3601/2007, δηλαδή το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

Το 2010, η διάρθρωση του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος ήταν η ακόλουθη (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2011):

- 62 πιστωτικά ιδρύματα με έδρα ή υποκατάστημα στην Ελλάδα

- 351 πιστωτικά ιδρύματα με έδρα σε άλλο κράτος μέλος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (EOX), που παρέχουν στην Ελλάδα υπηρεσίες χωρίς επί τόπου παρουσία τους, και
- 54 λοιπές εταιρείες του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Από τα 62 πιστωτικά ιδρύματα υπήρχαν (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2011):

- 34 πιστωτικά ιδρύματα (18 εμπορικές και 16 συνεταιριστικές τράπεζες) που έχουν καταστατική έδρα στην Ελλάδα, έχουν αδειοδοτηθεί και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος και υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3601/2007,
- 22 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, επίσης, υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) του ν. 3601/2007, εποπτευόμενα από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής των πιστωτικών ιδρυμάτων,
- 5 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος, καθώς δεν υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης, και
- 1 πιστωτικό ίδρυμα που έχει εξαιρεθεί από την εφαρμογή του ν. 3601/2007, δηλαδή το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών (2013), την περίοδο 2011-2012, υπήρχαν στην Ελλάδα:

- 52 πιστωτικά ιδρύματα με έδρα ή υποκατάστημα στην Ελλάδα,
- 374 πιστωτικά ιδρύματα με έδρα σε άλλο κράτος μέλος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (EOX), που παρέχουν στην Ελλάδα υπηρεσίες χωρίς επί τόπου παρουσία τους, και
- 61 λοιπές εταιρείες του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤτΕ, τον Νοέμβριο του 2012 ήταν στην Ελλάδα εγκατεστημένα και λειτουργούσαν 52 πιστωτικά ιδρύματα (έναντι 62 τον Νοέμβριο του 2011), εκ των οποίων (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2013):

- 29 πιστωτικά ιδρύματα (16 εμπορικές και 13 συνεταιριστικές τράπεζες) που έχουν καταστατική έδρα στην Ελλάδα, έχουν αδειοδοτηθεί και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος και υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3601/2007,
- 18 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, επίσης, υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) του ν. 3601/2007, εποπτευόμενα από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής των πιστωτικών ιδρυμάτων,
- 4 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος, καθώς δεν υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης, και
- 1 πιστωτικό ίδρυμα που έχει εξαιρεθεί από την εφαρμογή του ν. 3601/2007, δηλαδή το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

Έως το τέλος Νοεμβρίου 2012 αποχώρησαν από τη χώρα μας τέσσερα υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων με έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ένα υποκατάστημα πιστωτικού ιδρύματος με έδρα σε κράτος εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ πέντε πιστωτικά ιδρύματα (2 εμπορικές και 3 συνεταιριστικές τράπεζες) έπαψαν τη λειτουργία τους μετά την ολοκλήρωση της διευθέτησής τους (resolution), σύμφωνα με τα οριζόμενα στον ν. 3601/2007, όπως ισχύει (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2013).

1.2 Αποτελεσματικότητα του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος

Τις τελευταίες δεκαετίες ο ελληνικός τραπεζικός κλάδος έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές. Στοιχεία όπως, συμπεριλαμβανομένης της απορρύθμισης, της τεχνολογικής προόδου, του έντονου ανταγωνισμού, αλλά και της οικονομικής κρίσης έχουν

μεταβάλλει τη δομή και τις επιδόσεις των τραπεζών. Οι κυριότερες τάσεις είναι η έντονη αύξηση του όγκου δανεισμού, τα υψηλά περιθώρια βιώσιμου ενδιαφέροντος και η σημαντική επέκταση των ελληνικών τραπεζών στην περιοχή της ΝΑ Ευρώπης, κυρίως μέσω εξαγορών (Deloitte & Touche, 2006). Αυτές οι τάσεις λειτούργησαν τα προηγούμενα έτη ως καταλύτης στην απόδοση των τραπεζών και οδήγησαν σε πρωτοφανή επίπεδα κερδοφορίας.

Οι περισσότερες μελέτες που είχαν γίνει στο παρελθόν επικεντρώνονταν στην οικονομική αποδοτικότητα των ελληνικών τραπεζών και σε λίγες μόνο περιπτώσεις στην συνολική παραγωγικότητα τους, ενώ οι μεθοδολογικές προσεγγίσεις τους αφορούσαν κυρίως τη χρήση των λειτουργιών μεταγραφικού κόστους, των δεικτών παραγωγικότητας Malmquist και της DEA. Συνολικά, τα εμπειρικά συμπεράσματά των μελετών δείχνουν την ύπαρξη οικονομιών κλίμακας, κυρίως μετά το 1990, και την αναποτελεσματικότητα του κόστους, η οποία εξαρτώνταν σε μεγάλο βαθμό από το μέγεθος των τραπεζών - αλλά όχι αδιαμφισβήτητα, καθώς το μέγεθος και η αποτελεσματικότητα φαίνεται να σχετίζονται θετικά σε ορισμένες περιπτώσεις (π.χ. Rezitits, 2008) και αρνητικά σε άλλες (π.χ. Tsionas et al., 2003).

Όσον αφορά τις επιδόσεις των ελληνικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1990, ο ελληνικός τραπεζικός κλάδος ήταν ιδιαίτερα κερδοφόρος έως και τις αρχές της δεκαετίας του 2000, απολαμβάνοντας σχεδόν διψήφια ετήσια αύξηση κερδών. Πιο συγκεκριμένα, κατά την περίοδο 2003 έως 2006, η απόδοση των ιδίων κεφαλαίων από τον τραπεζικό κλάδο προχώρησε από γενικό επίπεδο 15% και η απόδοση των περιουσιακών στοιχείων αυξήθηκε για να φθάσει στα υψηλότερα επίπεδα έως την περίοδο εκείνη (Alexiou & Sofoklis, 2009).

Σύμφωνα με τους Ioannis et al. (2008), ιδιαίτερα έως το 2006, παρατηρήθηκε σημαντική βελτίωση της αποτελεσματικότητας των ελληνικών τραπεζών, κάτι το οποίο οφείλονταν κυρίως στην αποδοτικότητα κατανομής. Οι μεγάλες και μικρού μεγέθους τράπεζες εμφανίζονται πιο αποδοτικές σε σύγκριση με τις μεσαίες, ενώ οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές είχαν θετικό αντίκτυπο στην αποτελεσματικότητα τους. Η κεφαλαιακή επάρκεια, το μέγεθος, η κερδοφορία και η διαχείριση του πιστωτικού

κινδύνου συσχετίστηκαν θετικά με την αποτελεσματικότητα των τραπεζών, ενώ οι τράπεζες που κατείχαν σημαντικό μερίδιο αγοράς φαίνεται ότι βελτίωσαν αισθητά την αποτελεσματικότητά τους, μέσω καλύτερης διαχείρισης των πόρων τους. Τέλος, η επίδραση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος στην αποτελεσματικότητα δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική.

Η ισχυρή θέση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος τεκμηριώνονταν περαιτέρω από την ταχεία αύξηση των πιστώσεων προς τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Η συνολική αύξηση του όγκου των πιστώσεων, αν και μειώθηκε ελαφρά στις αρχές του 2007, παρουσίαζε ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης περίπου 18% για την περίοδο 2000-2007 (Alexiou & Sofoklis, 2009).

Κεφάλαιο 2ο

Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα

2.1 Η αρχή της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης

Τα τελευταία χρόνια η παγκόσμια κρίση που μαστίζει ολόκληρο τον κόσμο, η οποία μπορεί να ξεκίνησε από τον τραπεζικό τομέα της Αμερικής, προκάλεσε όμως μια σειρά από προβλήματα με δυσάρεστες συνέπειες σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας επηρεάζοντας σχεδόν όλες τις χώρες.

Οι συνέπειες της κρίσης ήταν έντονες και γίνανε αισθητές στον οικονομικό χώρο συμπαρασύροντας και οδηγώντας σε κατακόρυφη πτώση πολλά οικονομικά μεγέθη. Από το ξεκίνημά της και κατά την διαδρομή της, η οικονομική κρίση επέδρασε αρνητικά σε κάθε είδους επένδυση όπως στο χρηματιστήριο, στις αποδόσεις ομολόγων οδηγώντας επενδυτές ανά τον κόσμο σε μεγάλες ή ακόμη και εξ'ολοκλήρου απώλειες περιουσιών.

Ο αντίκτυπος της όλης κατάστασης που δημιουργήθηκε αποτυπώνεται σε σχεδιαγράμματα και σε πίνακες που ακολουθούν απεικονίζοντας καταγεγραμμένα ποσοστά από το 2007 και μετά, σε χρηματιστηριακούς δείκτες και σε μακροοικονομικά μεγέθη. Με τον τρόπο αυτό θα είμαστε σε θέση να κατανοήσουμε καλύτερα την ένταση και έκταση της παγκόσμιας κρίσης μέσω της επίδρασής της σε οικονομικούς τομείς και στα προαναφερόμενα μεγέθη.

Οι αρνητικές και καταλυτικές επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης δε θα μπορούσαν να αφήσουν ανεπηρέαστα και τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας. Το 2009 η παγκόσμια οικονομία κατέγραψε αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης που με βάση τον πίνακα 1, ανήλθε σε -1,10%. Και οι ανεπτυγμένες οικονομίες σημείωσαν επίσης αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης το 2009 ύψους -3,40%. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι οι περισσότερες προηγμένες οικονομίες επηρεάστηκαν από τις διεθνείς οικονομικές εξελίξεις και εισήλθαν σε κατάσταση βαθιάς ύφεσης. Το ίδιο ακριβώς συνέβη και για όλες τις χώρες της Ευρωζώνης όπου κατέγραψαν αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης (-4,20%). Την ίδια χρονιά η Ρωσία κατέγραψε το υψηλότερο

ποσοστό αρνητικού ρυθμού ανάπτυξης το οποίο ανήλθε στο -7,50%. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν ότι ήταν από τις χώρες που η οικονομική ύφεση επηρέασε σημαντικά και πολύ περισσότερο από τις υπόλοιπες χώρες του κόσμου.

Η απαρχή της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης βρίσκεται στο 2007 μετά από την αδυναμία της Αμερικάνικης αγοράς να εξυπηρετήσει ένα πλήθος χορηγούμενων δανείων χαμηλής εξασφάλισης, για το λόγο αυτό είναι γνωστή ως κρίση των subprimes. Το καλοκαίρι του 2007 οι ΗΠΑ είδαν για άλλη μια φορά την οικονομία τους να συρρικνώνεται και μια νέα λέξη άρχισε να απασχολεί όσους ασχολούνταν με τα οικονομικά: τα subprimes δάνεια.

Πρόκειται για στεγαστικά δάνεια που χρηματοδοτούσαν πέραν του 100% της αξίας του ακινήτου, καθώς επίσης και δάνεια με υψηλότερο επιτόκιο που χορηγούνταν σε μη φερέγγυους δανειολήπτες. Αυτό σημαίνει ότι χορηγούνταν στεγαστικά δάνεια, σε κατόχους οι οποίοι έφεραν μεγάλη πιθανότητα να μην μπορέσουν να τα αποπληρώσουν, όπως και τελικά έγινε, είτε γιατί είχαν χαμηλό εισόδημα, είτε γιατί δεν είχαν μόνιμη εργασία.

Επιπλέον οι τόκοι ήταν πολύ υψηλοί αλλά και κυμαινόμενοι, δίνοντας το έναυσμα δημιουργίας ενός κερδοσκοπικού συστήματος γύρω από αυτά. Ακριβώς για το λόγο ότι τα προαναφερόμενα δάνεια χορηγήθηκαν σε δανειολήπτες οι οποίοι δεν πληρούσαν τα βασικά κριτήρια πιστοληπτικής ικανότητας, συνδέθηκαν με υψηλό κυμαινόμενο επιτόκιο. Έτσι, με στόχο μόνο το κέρδος οι τράπεζες έδιναν δάνεια στα νοικοκυριά και αυτό σε συνδυασμό με την κρίση της αγοράς ακινήτων και την πτώση των τιμών επέφερε μια γενικευμένη κρίση.

Στις αρχές όμως του 2007 η στεγαστική αγορά των ΗΠΑ άρχισε να παρουσιάζει έντονα σημάδια κόπωσης και πολύ οικονομικοί αναλυτές εξέφραζαν την ανησυχία τους για το μέλλον. Βέβαια τα πρώτα σημάδια της κρίσης εμφανίστηκαν το καλοκαίρι του 2006 όταν οι τιμές των κατοικιών στην Αμερική δεν σημείωναν πλέον ανοδική πορεία.

Ταυτόχρονα ο αριθμός των δικαιούχων των subprimes δανείων που αθετούσε τις πληρωμές τους αυξήθηκε σημαντικά. Στο σημείο αυτό επιβάλλεται να αναφέρουμε

ότι έως εκείνη την εποχή τα περισσότερα subprime δάνεια είχαν τιτλοποιηθεί από τους εκδότες τους και είχαν πωληθεί ως αμοιβαία κεφάλαια σε διάφορους επενδυτές και τράπεζες παγκοσμίως.

Οι ανησυχίες των ειδικών οι οποίες τελικά επιβεβαιώθηκαν οφείλονταν στην μείωση των τιμών στην αγορά κατοικίας των ΗΠΑ μετά από 5 χρόνια συνεχούς ανόδου. Και κάπως έτσι φτάσαμε στο Δεκέμβριο του 2006 όπου ο διογκωμένος αριθμός των αθετήσεων των κατόχων των subprimes δανείων οδήγησε κάποιες μικρές τράπεζες που δραστηριοποιούνταν στην αγορά των παραπάνω δανείων να υποβάλλουν αίτηση πτώχευσης.

Το Φεβρουάριο του 2007 η Βρετανική τράπεζα HSBC ανακοίνωσε ζημίες στο τμήμα καταναλωτικής πίστης που δραστηριοποιούνταν στις ΗΠΑ, οι εξελίξεις αυτές δεν αντιμετωπίστηκαν ποτέ από τους ιθύνοντες της ανωτέρω τράπεζας οι οποίοι εξακολουθούσαν να εμφανίζονται καθησυχαστικοί. Ένα μήνα αργότερα, ο επικεφαλής της αμερικάνικης κεντρικής τράπεζας (Fed), Ben Bernanke, ανακοίνωνε ότι η υποχώρηση στην αγορά ακίνητης περιουσίας είναι περιορισμένη και δεν επιφέρει κάποια ανησυχία.

Παρά τις ενθαρρυντικές και καθησυχαστικές δηλώσεις, η αγορά κατοικίας των ΗΠΑ συνέχισε την καθόδική της πορεία και άρχισε να υποχωρεί πλέον με ακόμη πιο γρήγορους ρυθμούς, ώσπου τον Ιούλιο του 2007 η τότε επενδυτική τράπεζα Bear Sterns, σταμάτησε την λειτουργία δύο hedge funds της που ήταν εκτεθειμένα στην αγορά ομολόγων καλυμμένων με στεγαστικά δάνεια χαμηλής εξασφάλισης (CDOs), ενώ παρόμοιες ενέργειες ακολουθήθηκαν και από άλλα κορυφαία χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (π.χ. BNP Paribas). Και με αυτό τον τρόπο φτάσαμε στον Αύγουστο του 2007, όπου η αγορά των τιτλοποιημένων δανείων με έκθεση στην αγορά κατοικίας χαμηλής εξασφάλισης σημείωσε απότομη πτώση και τότε εμφανίζονται οι πρώτοι κραδασμοί. Παγκόσμιοι χρηματοπιστωτικοί κολοσσοί με έκθεση στην αγορά κατοικίας χαμηλής εξασφάλισης (subprime market) αρχίζουν να καταγράφουν ζημίες.

Οι εξελίξεις επιταχύνθηκαν δραματικά σε πολλές τράπεζες διάφορων χωρών που δραστηριοποιούνταν στην αγορά των δανείων subprime των ΗΠΑ. Χαρακτηριστική

είναι η περίπτωση της γερμανικής τράπεζας IKB Deutsche Industriebank AG η οποία για να αντιμετωπίσει τις εξελίξεις κατάφερε να πετύχει χρηματοδότηση με τη δημιουργία ενός νέου fund.

Οι εξελίξεις αυτές υποχρέωσαν τις εμπορικές τράπεζες σε μια προσπάθεια διάσωσης του κύρους τους, να απορροφήσουν και να ενσωματώσουν τα ζημιογόνα πλέον ομολόγα στον ισολογισμό τους, και οι επενδυτικοί οίκοι, να έρθουν αντιμέτωποι με την απομείωση των στοιχείων αυτών και άρα και του ενεργητικού τους, που τους επέτρεπε να καταγράφουν μέχρι τη στιγμή εκείνη απίστευτα μεγάλα κέρδη. Έτσι δημιουργήθηκε ένα κλίμα αβεβαιότητας από την υπερβολικά μεγάλη ποσότητα των υποτιμημένων αυτών στοιχείων (ομολόγων) στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, το οποίο διατάραξε τις συνθήκες εμπιστοσύνης στην διατραπεζική αγορά, εκτόξευσε τα διατραπεζικά επιτόκια (LIBOR, EURIBOR) και οδήγησε σε μια κατάσταση πιστωτικής ασφυξίας.

Οι συνθήκες που επικρατούσαν ενόψει των τότε ραγδαίων εξελίξεων ήταν να δημιουργηθεί ένα κλίμα έντονου φόβου και πανικού. Ως απόρροια του ευρύτερου κλίματος που κυριαρχούσε ήταν οι τράπεζες να μην είναι σε θέση να αξιολογήσουν επαρκώς τις κεφαλαιακές τους ανάγκες, σταμάτησαν να δανείζουν η μία στην άλλη και έτσι πολλά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα απέκτησαν μεγάλο πρόβλημα ρευστότητας σε σημείο που να μη μπορούν ακόμη και να εξυπηρετήσουν τις πολύ βραχυχρόνιες ανάγκες τους.

Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω χειρισμών ήταν η επιβράδυνση της Αμερικάνικης οικονομίας, που υποχρέωσε τους Αμερικάνους ιδιοκτήτες κατοικιών να αδυνατούν να πληρώσουν τα ενυπόθηκα δάνειά τους. Ακολούθησαν κατασχέσεις σπιτιών και πολλές εξώσεις, μετατράπηκε σε παγκόσμια οικονομική κρίση και σύντομα εξελίχθηκε σε δημοσιονομική κρίση των χωρών της Ευρωζώνης.

Αντιμέτωπες πια με το φαινόμενο μιας μαζικής πιστωτικής κρίσης οι διοικήσεις των κεντρικών τραπεζών τόσο σε Αμερική όσο και σε Ευρώπη μεταβιβάζουν ρευστότητα στην αγορά, ενώ η Fed αρχίζει να επιδίδεται σε μια διαρκή και σταδιακή υποχώρηση

του βραχυπρόθεσμου κεντρικού επιτοκίου έχοντας ως στόχο την επαναφορά της ισορροπίας στην πιστωτική αγορά.

Συνέπεια όλων αυτών εξελίξεων φτάσαμε στις 22 Ιανουάριου του 2008, όπου η Fed μείωσε το βραχυπρόθεσμο επιτόκιο κατά 0,75% στην διάρκεια μιας έκτακτης συνεδρίας. Πολλές τράπεζες με μεγάλη χρηματοοικονομική μόχλευση στον ισολογισμό τους, αρχίζουν να αντιμετωπίζουν προβλήματα από τον επιτοκιακό κίνδυνο ο οποίος προέρχεται από τα υψηλά διατραπεζικά επιτόκια και αδυνατούν να αποπληρώσουν το χρέος τους πράγμα που τις οδηγεί σε ζημίες και σε κάποιες περιπτώσεις ακόμη και στην χρεοκοπία ή στην κρατικοποίηση.

Επόμενο και επακόλουθο όλης αυτής της κατάστασης ήταν, η όλη ανασφάλεια να μεταφερθεί στις χρηματαγορές και στο επενδυτικό κοινό. Μέσα στους επόμενους μήνες παρατηρείται το εξής: οι μεγάλες επενδυτικές τράπεζες, οι ασφαλιστικοί οργανισμοί και διάφορες πολυεθνικές εταιρείες με έκθεση στην αγορά των subprimes δανείων, βλέπουν τις μετοχές τους να βρίσκονται σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα, συμπαρασύροντας ταυτόχρονα τους γενικούς δείκτες των ΗΠΑ και της Μ.Βρετανίας χωρίς να είναι γνωστές έως τότε οι συνέπειες στον υπόλοιπο κόσμο και την πραγματική οικονομία.

Η κατάσταση επιδεινώνεται ακόμη περισσότερο όταν τη Δευτέρα 15 Σεπτεμβρίου 2008 η ιστορική επενδυτική τράπεζα Lehman Brothers κατέρρευσε, προκαλώντας την ανησυχία πολλών άλλων τραπεζών και επενδυτών που είχαν επενδύσει στα ενυπόθηκα δάνεια της συγκεκριμένης τράπεζας Η κατάρρευση της Lehman Brothers σηματοδοτεί το σκάσιμο της “φούσκας” του υπερδανεισμού. Η Lehman Brothers ήταν η τέταρτη μεγαλύτερη σε μέγεθος τράπεζα στην Αμερική, είχε \$600δισ υποχρεώσεις στις κεφαλαιαγορές που αντιστοιχούσαν σε χιλιάδες επενδυτές, συμμετείχε ως μέλος σε 30 διεθνή συστήματα πληρωμών, και είχε συνάψει χιλιάδες συμβάσεις παραγώγων με τρίτους.

Τα γεγονότα που ακολούθησαν μετά τη χρεοκοπία της Lehman Brothers, ήταν χρήσιμα και διδακτικά για τους κινδύνους που ενέχει η απορρύθμιση των αγορών και η υποτίμηση, από τις εποπτικές αρχές και τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης. Σε όλους

τους παραπάνω παράγοντες αστάθειας, πρέπει να προσθέσουμε και την κατακόρυφη αύξηση των τιμών του πετρελαίου και των τροφίμων έως το καλοκαίρι του 2008 καθώς επίσης και την ανατιμητική πορεία του ευρώ.

Η κρίση που κάνει πλέον αισθητή την παρουσία της, κλονίζει την πραγματική οικονομία και μέσω της αδυναμίας του επιχειρηματικού κόσμου να αντλήσει κεφάλαια αναγκαία για την λειτουργία και ύπαρξή του.

Η κρίση μεταφέρθηκε μέσω του περιορισμού των πιστώσεων στο διεθνές εμπόριο και στην πραγματική οικονομία, και σύντομα μετατράπηκε σε παγκόσμια ύφεση. Με άλλα λόγια η χρηματοοικονομική κρίση που ξεκίνησε από την αγορά των στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης μεταφέρθηκε στην πραγματική οικονομία με ταχύτατους ρυθμούς.

Άμεση συνέπεια ήταν να συρρικνωθούν η παραγωγική δυναμικότητα των χωρών, το εμπόριο και η κατανάλωση, εκτοξεύοντας την ανεργία σε υψηλά επίπεδα και μειώνοντας το εθνικό εισόδημα των χωρών. Επιπλέον το διεθνές εμπόριο το οποίο έχει πληγεί σοβαρά από τις παραπάνω εξελίξεις επηρεάζει αρνητικά την ναυτιλία, τις εξαγωγές καθώς και το τουριστικό συνάλλαγμα.

Η χρηματοπιστωτική κρίση λοιπόν εκδηλώθηκε αρχικά στις ΗΠΑ τον Αύγουστο του 2007 και επιδεινώθηκε ραγδαία το φθινόπωρο του 2008 με την κατάρρευση της επενδυτικής τράπεζας Lehman Brothers, μετεξελίχθηκε σε παγκόσμια οικονομική κρίση. Δηλαδή η παγκόσμια κρίση προήλθε από τα προβλήματα της αγοράς των στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης και από τα διάφορα δομημένα επενδυτικά προϊόντα, τα οποία είχαν άμεση σχέση με την αποπληρωμή των δανείων από τα οποία προέρχονταν.

Το γεγονός που πυροδότησε την κρίση χρέους στην Ευρώπη ήταν οι εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα της Αμερικής. Η κίνηση αυτή της Αμερικάνικης κυβέρνησης να αφήσει την τέταρτη μεγαλύτερη επενδυτική της τράπεζα να πτωχεύσει δημιούργησε θα λέγαμε μια παγκόσμια χαοτική κατάσταση.

Κατά την εξέλιξή της, η ένταση και η έκταση της κρίσης αυξάναν συνεχώς, μια κατάσταση που οδήγησε στο να εφαρμοστούν πολιτικές και να ληφθούν μέτρα, όπως η κρατικοποίηση των τραπεζών, τα οποία πριν τη κρίση ήταν αδιανόητο ότι θα μπορούσαν ποτέ να ληφθούν.

2.2 Οι αιτίες της διεθνούς κρίσης

Αποτέλεσμα όλης αυτής της κατάστασης ήταν οι τράπεζες του υπόλοιπου κόσμου που είχαν επενδύσεις που σχετίζονταν με τα παραπάνω ενυπόθηκα δάνεια να χάνουν χρήματα. Στην προσπάθειά μας να βρούμε και να αναλύσουμε τις βαθύτερες αιτίες της χρηματοοικονομικής κρίσης θα αναφερθούμε αρχικά στο ότι η κρίση αυτή δεν οφείλεται σ' έναν μεμονωμένο παράγοντα, αλλά σ' έναν συνδυασμό παραγόντων, που επέδρασε πολλαπλασιαστικά ο ένας στον άλλο.

Ο συνδυασμός αυτών των παραγόντων οδήγησε σε λανθασμένη εκτίμηση των αναλαμβανόμενων κινδύνων από τους επενδυτές, δημιουργώντας όλες εκείνες τις συνθήκες αστάθειας των αγορών.

Μια κατάσταση η οποία οδήγησε σ' ένα φαύλο κύκλο χρεοκοπιών και κατακόρυφης πτώσης των τιμών των περιουσιακών στοιχείων, όχι μόνο στην Αμερική, αλλά επεκτάθηκε παγκοσμίως όπως και στην Ευρώπη. Τόσο η επιστημονική κοινότητα όσο και οι εποπτικές αρχές αιφνιδιάστηκαν από την εξέλιξη και το μέγεθος της κρίσης.

Ήταν η εποχή που οι Κεντρικές Τράπεζες των χωρών είχαν εστιάσει στα αμοιβαία κεφάλαια υψηλού ρίσκου, τα οποία έπαιζαν και αυτά καθοριστικό ρόλο για το ξέσπασμα και την πορεία της κρίση αυτής, χωρίς να είναι όμως τα μόνα υπεύθυνα. Καθοριστικό ρόλο για τις διαστάσεις που πήρε η κρίση ήταν και η δραστηριότητα των επενδυτικών τραπεζών που δεν εκτίμησαν τους κινδύνους που εγκυμονούσαν τα επενδύτικά τους προϊόντα.

Πριν περάσουμε στην αναφορά και ανάλυση των αιτιών της διεθνούς κρίσης, είναι χρήσιμο να προβούμε σε μια σύντομη περιγραφή και ανακεφαλαίωση των συνθηκών που επικρατούσαν πριν την εκδήλωση της παρούσας κρίσης, και πώς αυτές οι συνθήκες συνέβαλλαν στη εκδήλωση και στη περαιτέρω διάδοσή της.

Το χρονικό διάστημα λοιπόν πριν η τρέχουσα κρίση εκδηλωθεί, όλες οι οικονομικές μονάδες (επενδυτές, αποταμιευτές, επιχειρήσεις και νοικοκυριά) προσδοκούσαν ένα λαμπρό μέλλον και πωλούσαν χωρίς δυσκολία αξίες υψηλού κινδύνου, καθώς οι αγοραστές υποτιμολογούσαν τον κίνδυνο. Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω χειρισμών ήταν η εμφάνιση της χρηματοοικονομικής “φούσκας”, επηρεάζοντας αρνητικά τις τιμές των ακινήτων και αυξάνοντας με τον τρόπο αυτό τη μόχλευση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Η κρίση προκάλεσε τριγμούς στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα αναδεικνύοντας τις σοβαρές αδυναμίες του. Η έλλειψη εμπιστοσύνης που κυριάρχησε οδήγησε στην επιβολή υψηλών επισφαλιστρών κινδύνου και συνεπώς τα επιτόκια δανεισμού στη διατραπεζική αγορά διαμορφώθηκαν σε πρωτοφανή υψηλά επίπεδα. Οι κάποιες προειδοποιήσεις ορισμένων αναλυτών και καθηγητών δεν εισακούστηκαν, και φυσικά δεν γίνανε οι ανάλογες παρεμβάσεις οι οποίες θα είχαν περιορίσει το μέγεθος της κρίσης.

Η πτώχευση της Lehman Brothers, ή η μη διάσωσή της και η εν τέλει κατάρρευσή της υπήρξε το σύμπτωμα και όχι η αιτία της επερχόμενης πιστωτικής κρίσης. Με άλλα λόγια η χρηματοοικονομική κρίση ήταν απόρροια της ευρύτερης δυσλειτουργίας του μεγάλου μεγέθους και του σύνθετου χαρακτήρα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, της μεγάλης αλληλεξάρτησής τους, των προβληματικών μεθόδων δανεισμού, και της αδυναμίας ή απλά αποφυγής ελέγχου των νέων επενδυτικών προϊόντων.

Με βάση τις εκτιμήσεις των αναλυτών υπάρχουν κάποιες κατηγορίες παραγόντων που προκάλεσαν τη χρηματοοικονομική κρίση του 2008. Οι παράγοντες αυτοί είναι:

- Οι Παγκόσμιες Μακροοικονομικές Ανισορροπίες ανάμεσα στις διάφορες χώρες του πλανήτη σχετικά με το διαφορετικό βαθμό αποταμίευσης και επένδυσης
- Υπερβάλλουσα Πιστωτική Επέκταση και Μόχλευση, με τη σταδιακή μετατόπιση των στόχων των τραπεζών από τη χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας, των επενδύσεων και του εμπορίου, στη κερδοσκοπία

και τα χρηματοοικονομικά στοιχήματα, που αποτέλεσαν ίσως την κύρια δραστηριότητα για κάποιες διεθνείς τράπεζες.

- Η ασύμμετρη πληροφόρηση και προβλήματα Εντολέα – Εντολοδόχου
- Αλόγιστη Χρήση Τιτλοποίησης Στεγαστικών δανείων
- Η φούσκα των τιμών των ακινήτων στις Η.Π.Α
- Η πολιτικοοικονομική ιδεολογία που επικρατούσε στις Η.Π.Α.

2.3 Η εμφάνιση της κρίσης στην ευρωζώνη

Είναι εμφανές ότι η απαρχή της κρίσης βρίσκεται στο 2007 μετά την αδυναμία εξυπηρέτησης ενός μεγάλου αριθμού ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου στην αμερικάνικη αγορά.

Η διάσωση των πολυάριθμων συστημικά σημαντικά τραπεζών κατέστη δυνατή μόνο μέσω της κρατικής βοήθειας, μια ενέργεια που επηρέασε αρνητικά το δημόσιο χρέος πολλών χωρών. Η ανωτέρω αντιμετώπιση ήταν που προκάλεσε την ανεξέλεγκτη εξάπλωση της κρίσης, καθώς υπήρξε εξίσου επιτακτική και η ανάγκη για τη διάθεση σημαντικών κρατικών πακέτων διάσωσης για τη στήριξη της πραγματικής οικονομίας, η οποία απειλούνταν με ύφεση εξαιτίας της τραπεζικής κρίσης.

Το 2008 η κρίση φτάνει πλέον στην Ευρώπη, με τις οικονομίες των περισσότερων χωρών της Ευρωζώνης να πλήττονται. Για να αντιμετωπίσει την κρίση η Ευρωπαϊκή Ένωση πήρε ορισμένα μέτρα με απώτερο σκοπό τη διαφύλαξη της οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Κατήρτησε ένα ευρωπαϊκό σχέδιο για την ανάκαμψη της οικονομίας το οποίο περιλάμβανε τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Οικονομικής Σταθεροποίησης (EFSM), το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF) και το Ευρωπαϊκό Σύστημα Χρηματοοικονομικής Εποπτείας (ΕΣΧΕ) (European Commission).

Έτσι σε μια εποχή που η ελληνική κρίση πυροδότησε την κρίση εμπιστοσύνης σε ολόκληρη την Ευρωζώνη, όλες οι χώρες προσπαθούσαν με αυστηρά μέτρα να περιορίσουν τα ελλείμματα. Άλλωστε η κρίση της ελληνικής οικονομίας συνδέεται εν μέρει με την κρίση της στρατηγικής του ενιαίου νομίσματος. Η συμβίωση χωρών με

διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης υπό το καθεστώς του ίδιου νομίσματος, οδήγησε σε πολύ διαφορετικούς ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης και κερδοφορίας.

2.4 Οι αιτίες της κρίσης στην Ελλάδα

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση δεν άργησε να πλήξει και την ελληνική οικονομία και να φέρει στην επιφάνεια τις χρόνιες δομικές αδυναμίες της, αποκαλύπτοντας το υπερχρεομένο ελληνικό Δημόσιο καθώς και την αδυναμία ελέγχου του διογκωμένου χρέους του.

Στην Ελλάδα τώρα, με το ξεκίνημα της παγκόσμιας ύφεσης, η επερχόμενη εγχώρια ύφεση ήταν προβλέψιμη. Και χρησιμοποιούμε τον όρο προβλέψιμη διότι οι ανισοροπίες και οι αδυναμίες της Ελληνικής οικονομίας είναι βαθιές και χρόνιες, και είναι αυτές που ουσιαστικά μας οδήγησαν στις σημερινές δυσκολίες. Ξεκινώντας την ανάλυσή μας για την οικονομική κρίση στην Ελλάδα, αρχικά θα αναφέρουμε επιγραμματικά τις αιτίες και στη συνέχεια θα εστιάσουμε σε δύο κύριες αιτίες που υπήρξαν και οι πιο καθοριστικές για τη δημιουργία της σημερινής κατάστασης.

Οι μακροοικονομικές ανισοροπίες υπάρχουν και στην ελληνική οικονομία η οποία έχει σημαντικά δομικά προβλήματα. Στις ανισοροπίες αυτές εντάσσονται:

- Το Υψηλό Δημόσιο Χρέος το οποίο συσσωρεύτηκε τις τελευταίες δεκαετίες και διογκώθηκε με το ξέσπασμα της παγκόσμιας κρίσης. Το υψηλό δημόσιο χρέος, το οποίο αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα διαρθρωτικά προβλήματα και πηγή μακροοικονομικής ανισοροπίας. Η διαρθρωτική φύση του προβλήματος καταδεικνύεται με σαφήνεια από το γεγονός ότι την τελευταία δεκαπενταετία, παρά τις εξαιρετικά ευνοϊκές συνθήκες μείωσής του, ο λόγος του χρέους προς το Α.Ε.Π. παρέμεινε ενώ το χρέος ως απόλυτο μέγεθος συνέχισε να αυξάνεται.
- Έλλειμμα του Ισοζυγίου Τρέχουσων Συναλλαγών της χώρας. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών προήλθε από το γεγονός ότι η ισχυρή άνοδος της εγχώριας ζήτησης δε συντέλεσε σε επαρκή ενίσχυση της παραγωγικής βάσης, και κατ' επέκταση και της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Η ανεπάρκεια της εγχώριας προσφοράς έναντι της

εγχώριας ζήτησης, διαφαίνεται από την ανησυχητικά μεγάλη διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών και τη συσσώρευση υψηλού εξωτερικού χρέους.

- Τα μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα.
- Απώλεια ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Οι μεγάλες απώλειες ανταγωνιστικότητας, οι οποίες από το 2000 έως το 2008 υπερβαίνουν σωρευτικά το 25% και τροφοδοτούν τη μεγάλη διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Η ελληνική χρηματοοικονομική κρίση ξεκίνησε το 2009 και σύντομα πήρε τεράστιες διαστάσεις επηρεάζοντας όλες τις χώρες της Ευρωζώνης. Η προαναφερόμενη κρίση στάθηκε η αιτία να αναδειχθούν οι μακροοικονομικές ανισορροπίες και διαρθρωτικές αδυναμίες της Ελληνικής οικονομίας

Με την παγκοσμιοποίηση οι συνέπειες της παγκόσμιας κρίσης μεταδόθηκαν και στην Ελλάδα. Η κρίση της Ελληνικής οικονομίας αποδίδεται στο δημοσιονομικό εκτροχιασμό του 2009.

Οι χειρισμοί που επακολούθησαν οδήγησαν στην οριστική απώλεια ελέγχου της σχέσης δημοσιονομικού ελλείμματος και χρέους, με αποτέλεσμα την αδυναμία εξυπηρέτησης του τελευταίου και την αποκοπή της χώρας από τις αγορές. Με αυτό τον τρόπο η δημοσιονομική κρίση και η κρίση χρέους μετατράπηκαν σε χρηματοπιστωτική κρίση.

Πιο συγκεκριμένα μετά την είσοδο της χώρας μας στο ευρώ είχαμε μεγάλη εισροή φθηνών ευρωπαϊκών κεφαλαίων, μια κατάσταση που οδήγησε σε υψηλότερο πληθωρισμό, σε απώλεια ανταγωνιστικότητας και σε υψηλό έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου. Το ευρώ ενθάρρυνε την αύξηση καταναλωτικών δαπανών και όχι των επενδυτικών με άμεση συνέπεια η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας μας να γίνεται όλο και περισσότερο δυσμενής.

Το ευρώ οδήγησε επίσης σε αύξηση του όγκου των εισαγωγών ενώ τα χαμηλά επιτόκια, οδήγησαν το κράτος, τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις σε υπέρογκους δανεισμούς. Άρα συμπεραίνουμε ότι στην περίπτωση της Ελλάδας το έλλειμμα δεν

είναι μόνο δημοσιονομικό που έχει συμβάλλει στο σημερινό τεράστιο πρόβλημα χρηματοδότησης της χώρας, όπως προαναφέραμε είναι ταυτόχρονα και το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, που απεικονίζει την υπέρβαση της κατανάλωσης σε σχέση με το εισόδημα. Άλλωστε το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου είναι εκείνο που συνέβαλλε καθοριστικά στην αύξηση του εξωτερικού χρέους ως ποσοστό του Α.Ε.Π. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως λογιστική ταυτότητα συμπίπτει με το άθροισμα των ελλειμμάτων του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα.

Είναι χαρακτηριστικό ότι μετά την ένταξη της χώρας στο ευρώ, τα αυξανόμενα δημοσιονομικά ελλείμματα είναι εκείνα που αντιπροσωπεύουν την ελληνική οικονομία. Η κατανάλωση χρηματοδοτείται με δανεικούς πόρους όπως και οι επενδύσεις, οι οποίες όμως σε αντίθεση με την κατανάλωση αναμένεται στο μέλλον να αποφέρουν αποδόσεις, οι οποίες θα είναι ικανές να αποπληρώσουν τα δανεικά. Επομένως αντιλαμβανόμαστε ότι για μεγάλο χρονικό διάστημα ο δανεισμός εξυπηρετούσε καταναλωτικές ανάγκες, μια κατάσταση που διέυρνε το ελληνικό χρέος.

Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η δημιουργία υψηλού χρέους που αδυνατεί να αποπληρωθεί από την εξασθενημένη παραγωγικότητα της ελληνικής οικονομίας. Καταλήγοντας πρέπει να επισημάνουμε ότι από τη μία ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας αποτελεί ουσιαστικό και βαθύ πρόβλημα που πρέπει άμεσα να αντιμετωπιστεί και από την άλλη η παραγωγική βάση της χώρας που είναι «ισχνή» και δεν βοηθά στη βελτίωση της οικονομικής της θέσης

Κεφάλαιο 3ο

Επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στον τραπεζικό τομέα

3.1 Το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα εν μέσω οικονομικής κρίσης

Πυρήνας του χρηματοοικονομικού τομέα είναι το χρηματοπιστωτικό σύστημα, το οποίο συναπαρτίζεται από την Κεντρική Τράπεζα, τις εμπορικές τράπεζες και τους ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς. Η προσοχή μας εστιάζεται στις εμπορικές τράπεζες, οι οποίες αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ως επιχειρήσεις, σε ένα σύγχρονο και ανταγωνιστικό περιβάλλον, βρίσκονται σε συνεχή πίεση να αποδίδουν καλά όλη την ώρα. Η τράπεζα προσπαθεί να εκπληρώσει τις προσδοκίες των μετόχων-ιδιοκτητών της, των υπαλλήλων της, των καταθετών και άλλων πιστωτών της και των δανειοληπτών της. Παράλληλα όμως, προσπαθούν να βρουν τρόπους να ικανοποιήσουν και τις απαιτήσεις των εποπτικών αρχών, με το να διαχειρίζονται επαρκώς τους κινδύνους που απορρέουν από τον τρόπο λειτουργίας τους, τα δάνεια που συνάπτουν και τις επενδύσεις που πραγματοποιούν, έτσι ώστε να προστατεύεται το ευρύ κοινό (Golin,2001).

Η ευρωπαϊκή οικονομία βρίσκεται σήμερα στη δύνη μιας κρίσης, η οποία εκφράζεται από τα συνεχιζόμενα υψηλά ποσοστά ύφεσης των χωρών κυρίως του νότου (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία) και από την ουσιαστική στασιμότητα της ανάπτυξης των χωρών του Βορρά όπως Γερμανία, Αυστρία και Ολλανδία. Αποτελεί δε κοινό τόπο η διαπίστωση ότι η οικονομική κρίση ξεκίνησε από τις ΗΠΑ και τις τράπεζες της Αμερικής, οι οποίες επιθυμώντας να επιτύχουν περισσότερα κέρδη, υποεκτίμησαν τους κινδύνους που ανελάμβαναν επενδύοντας τα χρήματα των καταθετών τους (Collignon, 2011).

Χαρακτηριστικό της κρίσης σε παγκόσμια και ευρωπαϊκή βάση, είναι ότι η επιδείνωση της ήταν σταδιακή με ορόσημο να αποτελούν τα γεγονότα του

Σεπτεμβρίου του 2008. Την εποχή εκείνη η οικονομική κρίση είχε δραματικές διαστάσεις από τη στιγμή που όπως έδειχναν οι εξελίξεις, υπήρχε αδυναμία στα συμβατικά μέσα πολιτικής ως προς την αντιμετώπιση των προβλημάτων που είχαν δημιουργηθεί. Επίσης, αποδείχθηκε ότι ήταν λανθασμένη και η πολιτική μη διάσωσης. Έπειτα από ανακοίνωση της Lehman Brothers στις 10 Σεπτεμβρίου, η οποία αφορούσε μεγάλες και πολλές απώλειες στο τελευταίο της τρίμηνο, η τράπεζα αναγκάζεται να προχωρήσει σε πτώχευση έπειτα από ένα πενθήμερο μέσα στο οποίο απελπισμένα αναζητούσε αγοραστή.

Η απαρχή της σημερινής οικονομικής κρίσης, συνιστάται στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, έχοντας ως σημείο αναφοράς τον κλάδο των κατασκευών. Σήμερα, οι ΗΠΑ παράγουν σχεδόν το $\frac{1}{4}$ του παγκόσμιου προϊόντος αφού το ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν) τους το 2007 ανήλθε σε 13,8 τρις δολάρια, έναντι 54,6 τρις του διεθνούς προϊόντος. Αν μάλιστα συλλογιστούμε ότι πολλές αμερικάνικες πολυεθνικές δραστηριοποιούνται εκτός συνόρων (κυρίως στην Κίνα και τις Ινδίες) θα συμπεράνουμε ότι οι ΗΠΑ συμβάλλουν σχεδόν στο 35% της ετήσιας διεθνούς παραγωγής. Αυτός είναι και ο βασικότερος λόγος για τον οποίο τα μακροοικονομικά προβλήματα των Ηνωμένων Πολιτειών επηρεάζουν άμεσα τον υπόλοιπο κόσμο (O'Neill, 2011).

Στον τραπεζικό τομέα, μεγαλύτερη επιρροή της οικονομικής κρίσης ήταν η πτώχευση της Lehman Brothers, η οποία αποτέλεσε και το παράδειγμα της πρώτης μεγάλης τράπεζας η οποία πτώχευσε. Προηγουμένως όμως είχε πραγματοποιηθεί μια διάσκεψη στο κτίριο της Ομοσπονδιακής τράπεζας στη Νέα Υόρκη στη Liberty Street, στην οποία πήραν μέρος ο επικεφαλής της New York Fed, Timothy Geithner ο οποίος αργότερα έγινε υπουργός οικονομικών, και ο πρόεδρος Fed Ben Bernake καθώς και ο τότε υπουργός οικονομικών Henry Paulson. Κανένας δεν ενδιαφέρθηκε να αγοράσει την συγκεκριμένη ειδικά από τη στιγμή που ο επίδοξος αγοραστής η Barclays αναζητούσε τις ίδιες εγγυήσεις με αυτές που είχαν δοθεί στη Bear Stearns. Η απόφαση φυσικά ήταν η να αφεθεί και να καταρρεύσει.

Παρόμοια όμως κατάσταση και παρόμοιες διαβουλεύσεις έγιναν και για τη Merrill Lunch, η οποία ήταν στα όρια χρεοκοπίας ειδικά από τη στιγμή που αντιμετώπιζε ζημιές ύψους 51,8\$δισ. Η αυτή ανακοίνωσε την εξαγορά της από την Bank of America στις 15 Σεπτεμβρίου με το ποσό των 50 δις \$.

Οι εξελίξεις ήταν ραγδαίες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα με αποτέλεσμα να επέλθει άμεσα αδυναμία εξυπηρέτησης των ενυπόθηκων δανείων. Το γεγονός αυτό δημιούργησε κρίση κερδοφορίας στις τράπεζες με αποτέλεσμα να αρχίσουν να παρουσιάζουν ζημιές. Η κρίση αυτή σχεδόν ταυτόχρονα έλαβε τη μορφή και κρίσης ρευστότητας των τραπεζών, εφόσον οι ίδιες οι τράπεζες έπαψαν να δανειοδοτούν η μία την άλλη.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο οι τράπεζες σταμάτησαν να δίνουν δάνεια και άρχισαν αυξάνουν τα επιτόκια των δανείων που είχαν ήδη χορηγήσει. Τα νοικοκυριά δυσκολεύονταν να πληρώσουν τις δόσεις των στεγαστικών τους δανείων, των καρτών κτλ, ενώ οι τράπεζες από την πλευρά τους άρχισαν να κατάσχουν τις ενυπόθηκες κατοικίες, οι τιμές των οποίων όμως κατέρρεαν, εφόσον δεν υπήρχε ζήτηση και τα νοικοκυριά περιόριζαν σε αισθητό βαθμό την κατανάλωση τους, γιατί δεν έχουν πλέον το απαιτούμενο διαθέσιμο εισόδημα.

Από την άλλη μεριά, η μείωση προσφοράς επιχειρηματικών δανείων, οδήγούσε σταδιακά σε οικονομικό στραγγαλισμό τους. Ταυτόχρονα, η μείωση εσόδων των επιχειρήσεων λόγω των μειωμένων πωλήσεων τους, τις ώθησαν να προβούν σε μαζικές απολύσεις και μειώσεις μισθών. Με αυτό το τρόπο, η πραγματική οικονομία είχε διαβεί το φαύλο κύκλο της ύφεσης.

Ορισμένοι από τους παράγοντες, οι οποίοι οδήγησαν στην κατάσταση που περιγράφηκε παραπάνω ήταν οι εξής (O'Neill, 2011):

1. Σοβαρός παράγοντας που λαμβάνεται υπόψη είναι τα υψηλά πλεονάσματα των χωρών της Ασίας αλλά και της Κίνας. Δεν είναι τυχαίο ότι παρατηρήθηκαν μεταφορές κεφαλαίων από την Ασία και τις παραπάνω ανισορροπίες, στην

Αμερική. Έτσι δημιουργήθηκε ένα «φθινό» οικονομικό κλίμα, μια μεγάλη ρευστότητα και χαμηλά επιτόκια στην Αμερική. Αντίστοιχα, οι ήδη υπάρχουσες ανισοροπίες οι οποίες υπήρχαν στις ΗΠΑ ενδυναμώθηκαν από τα χαμηλά επιτόκια που δημιουργήθηκαν.

2. Οι τιμές των ακινήτων στις ΗΠΑ αποδείχθηκαν να είναι οι γνωστές «φούσκες». Σε ότι αφορά τις τιμές των ακινήτων στα μέσα της δεκαετίας του 1990, αυτές άρχισαν να αυξάνονται. Η ανοδική αυτή πορεία αποτέλεσε ένα ερωτηματικό αλλά και ένα σημαντικό πρόβλημα για τους οικονομικούς αναλυτές και μάλιστα από τη στιγμή που άρχισε να εξαπλώνεται. Στα μέσα του 2006 δε, η ανοδική αυτή πορεία άρχισε να σταματά και ξεκίνησε αντίστοιχα μια πορεία πτωτική.
3. Δημιουργία καθυστερήσεων στις πληρωμές δόσεων από την πτώση των τιμών των ακινήτων και από τα νοικοκυριά προς τις τράπεζες. Δεν ήταν και λίγοι οι ιδιοκτήτες των ακινήτων οι οποίοι κατάλαβαν ότι η αξία του δανείου που πλήρωναν ήταν μεγαλύτερη από την αξία του σπιτιού τους και αποφάσισαν να παραδώσουν το ακίνητο στις τράπεζες και να το εγκαταλείψουν. Έτσι λόγω της χρεοκοπίας από τα παραπάνω νοικοκυριά, δημιουργήθηκαν μειωμένες εισροές στις τράπεζες σε τιτλοποιημένα δάνεια.
4. Απορρύθμιση, δηλαδή κατάργηση πολλών από τους περιορισμούς που ίσχυαν στη δράση του χρηματοπιστωτικού τομέα και είχαν επιβληθεί από την εμπειρία της κρίσης στη δεκαετία του 1930. Σημαντικό και καταλυτικό ρόλο είχαν και τα ειδικά στην Αμερική στους χρηματοοικονομικούς παράγοντες οι οποίοι και αυτοί «έπαιξαν» σημαντικό ρόλο στην δημιουργία κρίσης οι παρακάτω συνισταμένες :
 - a. αύξηση που σημειώθηκε στα δάνεια με χαμηλή εξασφάλιση
 - b. τιτλοποιήσεις σε νέες μορφές και ιδιαίτερα με πολύπλοκους δομημένους τίτλους
 - c. δημιουργία των ρίσκων από τους επιμέρους αρνητικούς παράγοντες και ειδικά από το συνδυασμό αυτών.
 - d. δημιουργία μιας εντελώς νέας κουλτούρας στον τραπεζικό τομέα, η οποία βασιζόταν σε νέες προσόδους

e. λιγοστά ίδια κεφάλαια και ο υψηλός δανεισμός σε σύγκριση με το ενεργητικός ενός χρηματοοικονομικού ιδρύματος, που δημιουργήθηκε από την υψηλή μόχλευση

Σημειώνεται ότι μέχρι και την περίοδο 2008-2009, σε όλο τον κόσμο συνεχίστηκαν οι πτωχεύσεις και οι διασώσεις τραπεζών. Χαρακτηριστικά αναφέρονται οι περιπτώσεις όπου:

- Η Royal Bank of Scotland της Αγγλίας εθνικοποιήθηκε με κόστος 37 δις λίρες
- Η Lloyds TSB συγχωνεύτηκε το ίδιο και η HBOS
- Η Wachovia στην Αμερική εξαγοράστηκε από την Wells Fargo με το ποσό των 15 δις.\$ χωρίς όμως την παρέμβαση της κρατικής βοήθειας
- Τον Οκτώβριο του 2008 ανακοινώθηκε από την αμερικάνικη κυβέρνηση ότι η TARO θα τη έδινε για χρήση ποσό ύψους 250 δις \$.

Ειδικότερα, στην Ευρώπη, όταν ξεκίνησε η ευρωπαϊκή κρίση χρέους στα τέλη του 2009, ως αλυσιδωτή αντίδραση στην κρίση ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων των ΗΠΑ, κατέστη σαφές ότι η ΕΕ ανέπτυξε εσωτερικές ανισοροπίες. Το περιβάλλον χαμηλού επιτοκίου συνέβαλε στην υπερβολική επένδυση και στην έκρηξη των κατασκευών στην αγορά ακινήτων, τουλάχιστον σε χώρες όπως η Ιρλανδία και η Ισπανία(Hale&Obstfeld, 2014).Επιπλέον, το ευρώ συνεπάγονταν την κατάργηση του συναλλαγματικού κινδύνου για επενδύσεις και δανεισμό εντός της ΕΕ. Επίσης, πριν από την κρίση, η ΕΕ ενέτεινε τη διαδικασία χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης με την εναρμόνιση των κανονισμών και εργάζονταν για την ίση πρόσβαση στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες μεταξύ των κρατών μελών(ECB, 2015).

Οι παράγοντες αυτοί συνεισέφεραν σε μεγάλες χρηματοοικονομικές ροές, κυρίως υπό τη μορφή ροών χρέους, από χώρες του πυρήνα, με πλεονάσματα τρεχουσών συναλλαγών, σε περιφέρειες με ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών (Lane, 2008). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα μεταξύ των ετών 1999 και 2009, ο συνολικός δανεισμός από τις κυριότερες τράπεζες της Ευρωζώνης προς τις λεγόμενες χώρες GIPS -

Ελλάδα, Ιρλανδία, Πορτογαλία και Ισπανία –να αυξηθεί κατά 495%(Baldwinetal, 2010).

Ωστόσο, όταν τα ευρωπαϊκά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα άρχισαν να χάνουν την εμπιστοσύνη τους στην πιστοληπτική ικανότητα των χωρών, τον Αύγουστο του 2007, πολλές τράπεζες έγιναν πιο περιοριστικές όσον αφορά το ξένο δανεισμό(BIS, 2013). Αργότερα, λόγω των μεγάλων απωλειών που έπληξαν τις ευρωπαϊκές τράπεζες ως επακόλουθο της κατάρρευσης της τράπεζας LehmanBrothers τον Σεπτέμβριο του 2008, το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα άρχισε να εισέρχεται σε κρίση ρευστότητας. Οι τράπεζες της ΕΕ αντέδρασαν στην πίεση με την επιβράδυνση του συνολικού δανεισμού και ειδικότερα του δανεισμού από το εξωτερικό. Παρά το γεγονός ότι ο εγχώριος δανεισμός των τραπεζών της ζώνης του ευρώ ήταν γενικά αρκετά σταθερός στην αρχή της κρίσης, ο δανεισμός από το εξωτερικό μειώθηκε απότομα μεταξύ του 2008 και του 2010 (Baldwin&Giavazzi, 2015).

Τα έθνη που επηρεάστηκαν περισσότερο από την κρίση δεν ήταν εκείνα με τους υψηλότερους δείκτες δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ. Το Βέλγιο και η Ιταλία, για παράδειγμα, που εισήλθαν στην κρίση με δημόσια χρέη περίπου 100% στο ΑΕΠ, δεν κατέληξαν σε προγράμματα δανείων από θεσμούς όπως η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ). Αντίθετα, χώρες όπως η Ιρλανδία και η Ισπανία, με αναλογία χρέους 40% προς το ΑΕΠ στην αρχή της κρίσης, χρειάστηκαν οικονομική βοήθεια (Baldwin&Giavazzi, 2015).

3.2 Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα εν μέσω οικονομικής κρίσης

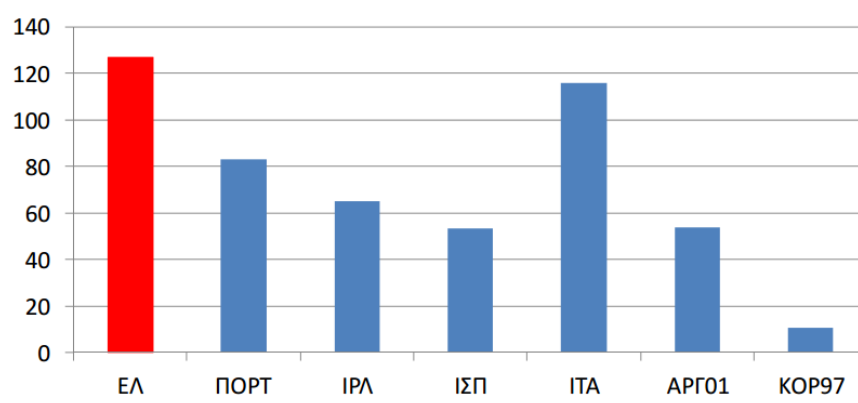
Η Ελλάδα βρέθηκε στην δίνη μιας διεθνούς οικονομικής κρίσης, την οποία εκδήλωσε με τη μορφή οικονομικής δυσπραγίας και η οποία συνετέλεσε, στην υπερχρέωση του ελληνικού δημοσίου και στην αδυναμία ελέγχου του χρέους της. Αναδείχθηκαν οι μακροοικονομικές ανισορροπίες και οι διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, οι οποίες απεικονίζονται στα υψηλά δίδυμα ελλείμματα, στο έλλειμμα ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και στο δημοσιονομικό έλλειμμα. Οι διαστάσεις της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα σημαντικές και είχαν αντίκτυπο σημαντικό σε όλους τους τομείς ανάπτυξης της χώρας. Η κρίση της ελληνικής

οικονομίας, ξεκίνησε ως σοβαρή κρίση ρευστότητας, εξελίχθηκε όμως μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα σε κρίση δημόσιου χρέους και, ακολούθως, σε γενικευμένη οικονομική, κοινωνική και πολιτική κρίση.

Σήμερα, έχει καταλήξει σε κρίση παραμονής στην Ευρωζώνη ή σε κρίση «δραχμοποίησης» (Kotios et al 2011). Οι αγορές συνειδητοποίησαν, ότι το πρόβλημα της Ελλάδας αποκάλυψε τις αδυναμίες της δημοσιονομικής πολιτικής της νομισματικής ένωσης. Ο πληθωρισμός της ευρωζώνης υπερδιπλασιάστηκε, η ακρίβεια εξελίχθηκε σε μείζον κοινωνικό πρόβλημα για όλες τις χώρες, η ανεργία πλήττει σοβαρά τις κοινωνίες και οι ρυθμοί ανάπτυξης της Ε.Ε. (Ευρωπαϊκή Ένωση), έπεσαν στο μισό. Η οικονομική κρίση έφτασε στην Ευρώπη και οι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί κλονίστηκαν.

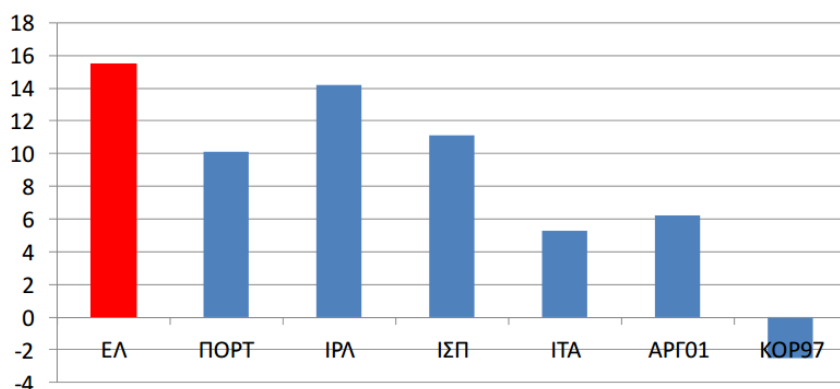
Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος (2012), ήδη από το 2009, ένα χρόνο δηλαδή μετά το ξέσπασμα της κρίσης, οι αριθμητικοί δείκτες των βασικών μεγεθών της οικονομίας επιδείκνυαν σημαντική επιβάρυνση. Συγκεκριμένα, το δημόσιο χρέος ήταν πολύ υψηλότερο από άλλες χώρες της Ε.Ε. (Γράφημα 1), όπως επίσης και το δημοσιονομικό έλλειμμα της χώρας (Γράφημα 2).

Γράφημα 1: Το Δημόσιο Χρέος το 2009 (% ΑΕΠ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος (2012). Η οικονομική κρίση στη Ελλάδα. Αίτια και Επιπτώσεις. Ηλεκτρονικά διαθέσιμη παρουσίαση: http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/PRESENTATION_harris_vitas.pdf

Γράφημα 2: Δημοσιονομικό Έλλειμμα 2009 (% ΑΕΠ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος (2012). Η οικονομική κρίση στη Ελλάδα. Αίτια και Επιπτώσεις. Ηλεκτρονικά διαθέσιμη παρουσίαση: http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/PRESENTATION_harris_vitas.pdf

Το πρόβλημα της Ελλάδας, είναι ο συνδυασμός υψηλού χρέους και ελλείμματος και χαμηλής ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Η αδυναμία παραγωγής της χώρας αυξάνει το εξωτερικό χρέος της και η χώρα, δανείζεται με υψηλά πλέον επιτόκια από τις χρηματοπιστωτικές αγορές. Η πρόσβαση που είχε σε φθηνά κεφάλαια δεν χρησιμοποιήθηκε για αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας αλλά για την κάλυψη υπέρογκων δημόσιων δαπανών (Βαγιανός και συν., 2010).

Οι γενεσιουργές αιτίες της οικονομικής ύφεσης στη χώρα μας ήταν ποικίλες (πλέον των συστημικών¹) και ενέτειναν το ήδη επιβεβαρωμένο οικονομικό κλίμα της παγκόσμιας οικονομίας, το οποίο άρχισε να επιβαρύνει και την εγχώρια οικονομία. Ανάμεσα στις βασικότερες αιτίες των διαστάσεων που πήρε η χρηματοπιστωτική κρίση στην Ελλάδα συμπεριλαμβάνονται οι εξής (Τράπεζα της Ελλάδος, 2012):

- 1) Προοδευτική απώλεια δημοσιονομικής πειθαρχίας
- 2) Ανεπιθύμητες παρενέργειες εισαγωγής του κοινού νομίσματος (πχ. ανεξέλεγκτη πιστωτική επέκταση, υπερβολικές μισθολογικές απαιτήσεις και απώλεια ανταγωνιστικότητας). Αξίζει να σημειωθεί επί του παρόντος ότι εν γένει η Ελλάδα εντάχθηκε στο κοινό νόμισμα απροετοίμαστη, καθώς η επίτευξη των κριτηρίων σύγκλισης επιδιώχθηκε μέσω μιας μακροοικονομικής πολιτικής προσαρμογής που στηρίχθηκε, κυρίως, στα υψηλά εσωτερικά

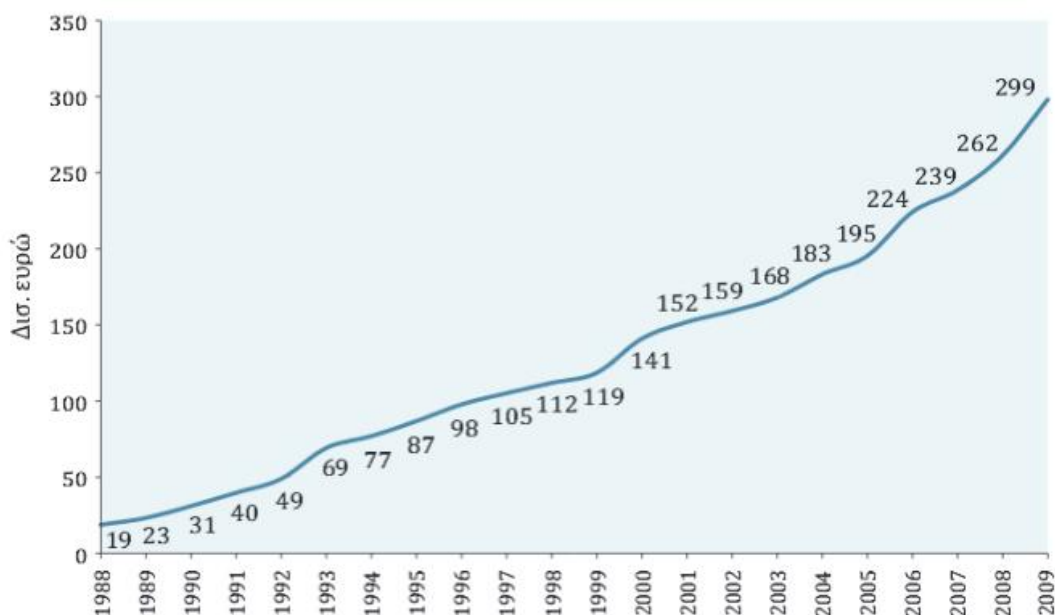
¹ Ως συστημικές αιτίες της κρίσης στην Ελλάδα καταγράφονται από την Τράπεζα της Ελλάδος (2012) η κακή διακυβέρνηση από ένα υπερτροφικό, πελατειακό κράτος, ανεπαρκής επαγγελματική συνείδηση, τα φαινόμενα διαπλοκής και διαφθοράς.

πραγματικά επιτόκια, στην αύξηση των φορολογικών εσόδων και στη σκληρή δραχμή (Κότιος και συν., 2012).

- 3) Παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση (ειδικότερα μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers). Όμως, οι αρχικές συνέπειες της κρίσης ήταν συγκριτικά ήπιες για τη χώρα μας (Kotios et al 2011). Παρόλα αυτά, η χρηματοπιστωτική κρίση που υπήρχε σε παγκόσμιο επίπεδο ενέτεινε και επέσπευσε την κρίση χρέους της ελληνικής οικονομίας.
- 4) Κακή διακυβέρνηση ενός υπερτροφικού κράτους πελατειακών σχέσεων με ελλιπή επαγγελματική συνείδηση, ευθυνοφοβία και φαινόμενα διαπλοκής και διαφοράς. Άλλωστε η Ελλάδα, παρουσίαζε χρόνιες διαρθρωτικές αδυναμίες στον τομέα διοίκησης και οικονομίας και ήταν μαθηματικά βέβαιο ότι θα αντιμετώπιζε προβλήματα ανταγωνιστικότητας με τις υπόλοιπες χώρες (Κότιος και συν., 2012).
- 5) Αναποτελεσματική επιτήρηση από την Ε.Ε., το Eurogroup, την ΕΚΤ και το ΔΝΤ

Αν και η κατάσταση φάνηκε σταδιακά να επιδεινώνεται, η στάση της τότε ελληνικής κυβέρνησης ήταν παθητική ως προς τη λήψη δραστικών μέτρων για την αναστροφή του αρνητικού κλίματος (Κότιος και συν., 2012). Στον προϋπολογισμό του 2010, ελήφθησαν διάφορα μέτρα, με σκοπό τον περιορισμό του ελλείμματος, την ενίσχυση της ανάπτυξης και την πάταξη της φοροδιαφυγής. Όμως, παρόλα αυτά, το κόστος δανεισμού αυξήθηκε και η ελληνική κυβέρνηση ανακοίνωσε ένα πρόγραμμα σταθεροποίησης, για το διάστημα 2009-2013, το οποίο περιελάμβανε πρόσθετα μέτρα, για αύξηση των εσόδων μέσω της αύξησης των εμμέσων φόρων, μείωση των δαπανών και παύση των προσλήψεων στο δημόσιο τομέα. Ωστόσο, δεν κατέστη δυνατό να ηρεμήσουν οι αγορές και τα επιτόκια, τα οποία διέγραφαν νέα ανοδική πορεία.

Γράφημα 3: Η πορεία του δημόσιου χρέους της Ελλάδας από το 1988 έως το 2009

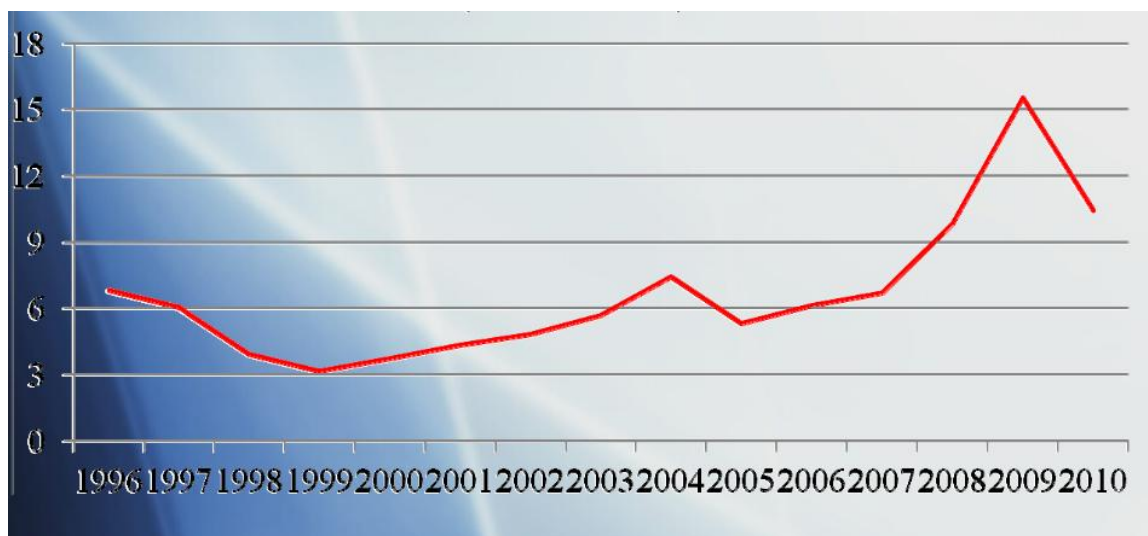

Πηγή : Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων (2011), ηλεκτρονικά διαθέσιμη μελέτη:

<http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/meleti12.pdf>

Το πρώτο πακέτο μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής τον Φεβρουάριο του 2010 ήταν ανεπαρκές για να πείσει τις αγορές με αποτέλεσμα μόλις ένα μήνα αργότερα να ανακοινωθούν μέτρα περιορισμού μισθών και συντάξεων και αυξήσεις εμμέσων φόρων. Τελικά, παρόλα τα μέτρα, η χώρα τον Απρίλιο του ίδιου έτους αιτήθηκε στο ΔΝΤ και στο Συμβούλιο της ΟΝΕ δημόσια χρηματοδότηση, η οποία επήλθε με τη χορήγηση στην Ελλάδα δανείου ύψους 110 δισεκατομμυρίων ευρώ (Κότιος και συν., 2012). Η λήψη του εν λόγω δανείου συνδέθηκε με την ένταξη της χώρας στα μέτρα του πρώτου Μνημονίου (European Commission 2010).

Γράφημα 4: Η πορεία του δημοσιονομικού ελλείμματος της ελληνικής οικονομίας 1996-2010

Πηγή : Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων (2011), ηλεκτρονικά διαθέσιμη μελέτη:

<http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/meleti12.pdf>

Ένα χρόνο μετά την εφαρμογή των μέτρων, η ελληνική κυβέρνηση και οι αρμόδιοι φορείς συνειδητοποίησαν σημαντικές αποκλίσεις από τους στόχους των μέτρων που είχαν τεθεί ως προς τη δημοσιονομική προσαρμογή της χώρας. Αποτέλεσμα αυτού ήταν η υιοθέτηση ενός πακέτου ιδιωτικοποιήσεων μέσα στο πλαίσιο ενός πλάνου 4ετίας (Μεσοπρόθεσμο Σταθεροποιητικό Πρόγραμμα, 2012-2015) τον Ιούνιο του 2011. Οι αντιδράσεις είχαν αρχίσει ήδη να διαφαίνονται σε κοινωνικό επίπεδο, όπου μαζικές απεργίες, διαδηλώσεις και πορείες συνέθεταν ένα αρνητικό σκηνικό (Hellenic Republic, 2011).

Ακόμη και μετά από αυτές της αποφάσεις, η αστάθεια στο οικονομικό σκηνικό της χώρας συνεχιζόταν και οι αποκλίσεις από τους στόχους εντεινόταν (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2011α), ώσπου λίγους μήνες μετά (Οκτώβριος 2011) η χώρα οδηγείται στη λήψη νέων μέτρων και νέου δανεισμού ύψους 130 δις ευρώ. Τα μέτρα αυτά περιελάμβαναν μεταξύ άλλων ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών, καθώς και ένα νέο μνημόνιο (European Commission, 2012).

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, λόγω της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, αλλά κυρίως λόγω της ελληνικής κρίσης σημειώθηκε μια εις βάθος αναδιάρθρωση του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, με τη συνεπακόλουθη

δραστική μείωση του αριθμού των τραπεζών που ασκούν δραστηριότητα στην Ελλάδα. Από το Δεκέμβριο του έτους 2007 έως το Δεκέμβριο του 2016, οι εν λειτουργία τράπεζες, μέσω συγχωνεύσεων, εξαγορών και εξυγιάνσεων, μειώθηκαν από 64 σε 39 ενώ αποχώρησε σχεδόν το σύνολο των ξένων τραπεζών με δίκτυα εξυπηρέτησης της πελατείας, εκτός της HSBC. Το 2017, οι τέσσερις συστημικές τράπεζες και η Attica Bank ξεπερνούν πλέον αθροιστικά το 95% του ελληνικού τραπεζικού συστήματος (σε όρους ενεργητικού) από 67,7% στο τέλος του 2007 (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2017).

Οι ελληνικές τράπεζες το 2009 επηρεαζόμενες από την οικονομική ύφεση, ακολούθησαν συντηρητική πολιτική όσον αφορά την ανάληψη κινδύνων περιορίζοντας την πιστωτική τους επέκταση και ενισχύοντας το ύψος των προβλέψεων για κάλυψη των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των δανείων προς τις εγχώριες επιχειρήσεις και νοικοκυριά υποχώρησε από το 15,9% το Δεκέμβριο 2008 στο 4,2% το Δεκέμβριο του 2009 ενώ παράλληλα σημειώθηκε αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων από 5,0% του συνόλου τον Δεκέμβριο του 2008 σε 7,2% το Σεπτέμβριο του 2009 (Αγροτική Τράπεζα, 2010).

Η κεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών, εξαιρουμένης της Τράπεζας της Ελλάδος, στο τέλος του Δεκεμβρίου 2009 ανερχόταν στα 32,87 δισ. ευρώ, ποσό που αντιστοιχούσε στο 39,4% της συνολικής κεφαλαιοποίησης του Χρηματιστηρίου Αθηνών, έναντι της αντίστοιχης κεφαλαιοποίησης κατά το τέλος Δεκεμβρίου 2008 η οποία ανερχόταν στα 21,61 δισ. ευρώ, ποσό που αντιστοιχούσε, κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, στο 31,7% της συνολικής κεφαλαιοποίησης του Χρηματιστηρίου Αθηνών (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010).

Οι ελληνικές τράπεζες παρουσίασαν το 2010 σημαντική μείωση των προ φόρων κερδών. Ειδικότερα, οι τραπεζικοί όμιλοι το 2010 εμφάνισαν ζημίες της τάξης των €800 εκατ. έναντι κερδών της τάξης των €1,3 δισ. περίπου για το προηγούμενο έτος. Η μεγάλη αυτή μείωση ήταν το αποτέλεσμα μιας σειράς παραγόντων, όπως, μεταξύ άλλων (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2011):

- της πολιτικής σχηματισμού αυξημένων προβλέψεων που ακολουθήθηκε και το 2010, με αποτέλεσμα το ποσό των προβλέψεων να αγγίζει περίπου τα €7 δισ.,
- της μείωσης των λειτουργικών εσόδων, τα οποία μειώθηκαν σε σύγκριση με το 2009 κατά 10,7% σε επίπεδο τραπεζών και κατά 7,5% σε επίπεδο ομίλων,
- της καταγραφής ζημιών από χρηματοοικονομικές πράξεις,

Για το έτος 2012, σε σχέση με τα βασικά μεγέθη της ελληνικής τραπεζικής αγοράς σημειώνεται ότι η μείωση των καταθέσεων που παρατηρήθηκε κατά το πρώτο εξάμηνο του 2012 (-13%) αντιστράφηκε στο δεύτερο μισό του έτους, με θετική μεταβολή καταθέσεων κατά 9%, διαμορφώνοντας τη συνολική ετήσια μεταβολή της ελληνικής αγοράς καταθέσεων το 2012 στο -5%. Τα δάνεια της ελληνικής αγοράς αντίστοιχα κινήθηκαν αρνητικά και το 2012, σημειώνοντας ετήσια μεταβολή -4%. Στο τέλος του 2012 η χρηματοδότηση του ελληνικού τραπεζικού τομέα μέσω Ευρωσυστήματος ανήλθε σε €121 δισ., εκ των οποίων μόλις τα €19 δισ. μέσω Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Οι συνθήκες περιορισμένης ρευστότητας και η ευρεία χρήση του μηχανισμού Emergency Liquidity Assistance (ELA) από τις ελληνικές τράπεζες κατά το 2012 συνετέλεσαν στη σημαντική αύξηση του κόστους χρηματοδότησής τους, ενώ και το κόστος των καταθέσεων παρέμεινε σε ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο (Τράπεζα Πειραιώς, 2012).

Παρακάτω παρουσιάζονται τα βασικά οικονομικά μεγέθη των ελληνικών τραπεζών από το 2012 και έπειτα, σύμφωνα με στοιχεία τα οποία αντλήθηκαν από την Ελληνική Ένωση Τραπεζών.

Πίνακας 1: Στοιχεία ισολογισμού & αποτελεσμάτων εμπορικών τραπεζών και τραπεζικών ομίλων (2013)

Στοιχεία ισολογισμού & αποτελεσμάτων εμπορικών τραπεζών & τραπεζικών ομίλων έτους 2013										
		Ενεργητικό (εκ. ευρώ)	Κέρδη ή ζημιές (-) προ φόρων (εκ. ευρώ)	Καθαρά Κέρδη ή ζημιές (-) μετά φόρων (εκ. ευρώ)	Καταθέσεις (εκ. ευρώ)	Χορηγήσεις μετά από προβλέψεις (εκ. ευρώ)	Προβλέψεις κάλυψης πιστωτικού κινδύνου (εκ. ευρώ)	Βασικά κύρια κεφάλαια (CT1) (εκ. ευρώ)	Αμοιβές & Έξοδα προσωπικού (εκ. ευρώ)	Απασχολούμενο προσωπικό
ΠΕΙΡΑΙΩΣ (1)	ΤΡΑΠΕΖΑ	85778	1763	2506	48498	57399	2299	8269	629	14253
	ΟΜΙΛΟΣ	92010	1748	2516	54279	62366	2532	8293	885	22718
ΕΤΕ (2)	ΤΡΑΠΕΖΑ	84197	-501	618	45290	46327	1026	6383	915	12527
	ΟΜΙΛΟΣ	110930	-179	807	62876	67250	1373	7111	1530	37591
EUROBANK (3)	ΤΡΑΠΕΖΑ	70669	-1916	-1008	33952	37468	1587	2654	674	9009
	ΟΜΙΛΟΣ	77586	-1926	-1139	41535	45610	1920	3496	1071	18819
ALPHA (4)	ΤΡΑΠΕΖΑ	68103	2176	2857	37505	44237	1610	7148	418	11268
	ΟΜΙΛΟΣ	73697	2278	2922	42485	51678	1923	8336	662	16934
ΑΤΤΙΚΑ	ΤΡΑΠΕΖΑ	4060	-155	-113	3328	3301	107	204	64	908
	ΟΜΙΛΟΣ	4055	-153	-112	3313	3301	107	208	66	932
ΓΕΝΙΚΙ	ΤΡΑΠΕΖΑ	2678	-46	-46	2170	1788	60	356	86	1030
	ΟΜΙΛΟΣ	2676	-3	-3	2168	1788	60	355	87	1049
ΣΥΝΟΛΟ (ΤΡΑΠΕΖΑ)		315485	1321	4814	170743	190520	6689	25014,0	2786	48995
ΣΥΝΟΛΟ (ΟΜΙΛΟΣ)		360954	1765	4991	206656	231993	7915	27799,0	4301	98043

Πηγή: Ελληνική Ένωση Τραπεζών. Στοιχεία έτους 2013. Ηλεκτρονικά διαθέσιμα στη: <http://www.hba.gr/4Statistika/UplPDFs/2/synoptikisygendrotikiparousiasi/12M2013.pdf>

Σύμφωνα με στοιχεία από τις Οικονομικές καταστάσεις μητρικών τραπεζών και ομίλων χρήσεως από 1 Ιανουαρίου 2013 έως 31 Δεκεμβρίου 2013 από την Ελληνική Ένωση Τραπεζών, το 2013, υπήρχαν στην Ελλάδα την πρώτη θέση σε στοιχεία ενεργητικού κατείχε η Τράπεζα Πειραιώς, ενώ σε επίπεδο ομίλων, πρώτη θέση βάσει Ενεργητικού είχε ο Όμιλος της Εθνικής Τράπεζας. Τόσο η Πειραιώς, όσο και η Alpha Bank παρουσίαζαν Κέρδη προ φόρων το 2013, ενώ οι υπόλοιπες τράπεζες σημείωσαν αρνητικό πρόσημο στα εν λόγω αποτελέσματα. Όσον αφορά τα Καθαρά Κέρδη μετά φόρων, ήταν θετικά στην Πειραιώς, την Εθνική και την Alpha Bank. Σε επίπεδο καταθέσεων, πρώτη θέση είχε η Τράπεζα Πειραιώς, ενώ σε επίπεδο Ομίλου η Εθνική Τράπεζα, ενώ αντίστοιχη εικόνα διαμορφωνόταν και σε επίπεδο χορηγήσεων.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών, το 2013, η λειτουργία και η θέση της Πειραιώς επηρεάστηκε σημαντικά από το γεγονός ότι η Τράπεζα, το Μάρτιο του 2013 απέκτησε επιλεγμένα στοιχεία των ελληνικών τραπεζικών δραστηριοτήτων της Τράπεζας Κύπρου, της Cyprus Popular Bank και της Ελληνικής Τράπεζας, συμπεριλαμβανομένων των δανείων και καταθέσεων των θυγατρικών τους στην Ελλάδα, ενώ τον Ιούνιο του ίδιου έτους, η Τράπεζα απέκτησε το 100% της Millennium Bank S.A. (MBG).

Αντίστοιχα, η λειτουργία της Εθνικής Τράπεζας, το 2013, επηρεάστηκε από το γεγονός ότι την 10.5.2013 και 26.7.2013 αντίστοιχα, η Τράπεζα απέκτησε χωρίς τίμημα το υγιές τμήμα των στοιχείων ενεργητικού και υποχρεώσεων των τραπεζών FBB & PROBANK οι οποίες βρίσκονταν σε ειδική εκκαθάριση.

Όσον αφορά τα αποτελέσματα της EUROBANK, τα οποία παρουσιάζονται στον ανωτέρω πίνακα, διαμορφώθηκαν κατ' αυτόν τον τρόπο έπειτα από ενσωμάτωση σε αυτά των αποτελεσμάτων του ομίλου του Νέου Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου Ελλάδος Α.Ε. και της Νέας Proton Τράπεζας Α.Ε.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του επόμενου πίνακα, το 2014, παρατηρείται μια οριακή μείωση στο Ενεργητικό της Τράπεζας Πειραιώς (-1%), συγκριτικά με το προηγούμενο έτος, καθώς επίσης και μείωση στο ενεργητικό της Εθνικής Τράπεζας

κατά 2%. Οριακή είναι και η μείωση του Ενεργητικού της Alpha Bank αλλά και της Eurobank.

Το 2014, παρατηρείται ότι καμία Τράπεζα δεν είχε Κέρδη προ φόρων. Αντίστοιχη ήταν η εικόνα και στα Καθαρά Αποτελέσματα μετά φόρων, όπου σε όλες τις περιπτώσεις, με εξαίρεση τον όμιλο της Εθνικής Τράπεζας ήταν αρνητικά.

Πίνακας 2: Στοιχεία ισολογισμού & αποτελεσμάτων εμπορικών τραπεζών και τραπεζικών ομίλων (2014)

Στοιχεία ισολογισμού & αποτελεσμάτων εμπορικών τραπεζών και τραπεζικών ομίλων έτους 2014										
		Ενεργητικό (εκ. ευρώ)	Κέρδη ή ζημιές (-) προ φόρων (εκ. ευρώ)	Καθαρά Κέρδη μετά φόρων (εκ. ευρώ)	Καταθέσεις (εκ. ευρώ)	Χορηγήσεις μετά από προβλέψεις (εκ. ευρώ)	Προβλέψεις κάλυψης πιστωτικού κινδύνου (εκ. ευρώ)	Σύνολο ιδίων κεφαλαίων (***) (εκ. ευρώ)	Αμοιβές & Έξοδα προσωπικού (εκ. ευρώ)	Απασχολούμενο προσωπικό
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ (*)	ΤΡΑΠΕΖΑ	84603	-3149	-2065	50240	53987	4039	7387	582	14418
	ΟΜΙΛΟΣ	89290	-3037	-1972	54733	57143	4047	7322	785	22372
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	ΤΡΑΠΕΖΑ	81946	-2050	-382	44130	45531	2370	8653	588	10205
	ΟΜΙΛΟΣ	115464	-1422	106	64929	68109	2865	10466	1163	34129
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ (**)	ΤΡΑΠΕΖΑ	67635	-736	-59	37817	43476	1394	6821	528	9648
	ΟΜΙΛΟΣ	72936	-1025	-330	42901	49557	1853	7707	663	15193
ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK ERGA SΙΑΣ	ΤΡΑΠΕΖΑ	67494	-2103	-1383	31985	35076	1901	5257	699	9053
	ΟΜΙΛΟΣ	75518	-1678	-1196	40878	42133	2264	6304	1055	18184
ΑΤΤΙΣΑ BANK	ΤΡΑΠΕΖΑ	3962	-91	-50	3268	3193	111	350	48	875
	ΟΜΙΛΟΣ	3956	-90	-50	3254	3193	111	355	49	898
ΣΥΝΟΛΟ (ΤΡΑΠΕΖΑ)		305640	-8129	-3939	167440	181263	9815	28468	2445	44199
ΣΥΝΟΛΟ (ΟΜΙΛΟΣ)		357164	-7252	-3442	206695	220135	11140	32154	3715	90776

Πηγή: Ελληνική Ένωση Τραπεζών. Στοιχεία έτους 2014. Ηλεκτρονικά διαθέσιμα: http://www.hba.gr/4Statistika/UpPDFs/2014/HBA%2012M2014_shortWeb.pdf

Όσον αφορά τις επιχορηγήσεις των Τραπεζών, παρατηρείται ότι οι περισσότερες το έτος 2014 διαμορφώθηκαν στην Τράπεζα Πειραιώς, αν και σημειώθηκε μείωση τους, κατά ~6%, συγκριτικά με το προηγούμενο έτος. Επίσης, μείωση κατά ~5% σημειώθηκε και στις επιχορηγήσεις της ΕΤΕ, ενώ σημαντικότερη ήταν η μείωση στις επιχορηγήσεις της EUROBANK, κατά ~14,6%. Αντίστοιχη ήταν και η μείωση των επιχορηγήσεων της Alpha Bank (~14.5%).

Σημειώνεται ότι η θέση της Τράπεζας Πειραιώς το έτος 2014 επηρεάστηκε από το γεγονός ότι το Νοέμβριο του έτους ενσωματώθηκαν στην Τράπεζα Πειραιώς, τα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού της "Γενικής Τράπεζας της Ελλάδος Α.Ε.", ενώ η λειτουργία και η θέση της Alpha Bank επηρεάστηκε κατά το εν λόγω έτος από το γεγονός ότι στις 30.9.2014 ολοκληρώθηκε η εξαγορά της δραστηριότητας λιανικής τραπεζικής της Citibank International Plc, καθώς επίσης και η απόκτηση του συνόλου των μετοχών της εταιρείας Diners Club Ελλάδος Α.Ε. Παροχής Πιστώσεων.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του επόμενου πίνακα, το 2015, το υψηλότερο Ενεργητικό συνεχίζει να κατέχει η Τράπεζα Πειραιώς, παρόλη την περαιτέρω μείωση την οποία υπέστη. Μείωση του Ενεργητικού σημειώθηκε και στις υπόλοιπες τράπεζες. Ειδικότερα, το Ενεργητικό της Τράπεζας Πειραιώς μειώθηκε κατά ~2%, της Εθνικής Τράπεζας κατά ~6%, της ALPHA BANK κατά ~4%, της EUROBANK κατά ~5% και της ATTICA BANK κατά ~7%.

Όλες οι Τράπεζες σημείωσαν αυξημένες ζημιές προ και μετά φόρων, συγκριτικά με το έτος 2014, ενώ οι χορηγήσεις τους μειώθηκαν περαιτέρω.

Ειδικότερα, μείωση κατά ~8% σημείωσαν οι χορηγήσεις της Τράπεζας Πειραιώς, ενώ η μείωση των χορηγήσεων της Εθνικής Τράπεζας ήταν ~12,7%. Όσον αφορά τις χορηγήσεις της Alpha Bank περιορίστηκαν κατά ~4%, ενώ οι χορηγήσεις της EUROBANK κατά ~6%.

Πίνακας 3: Στοιχεία ισολογισμού & αποτελεσμάτων εμπορικών τραπεζών και τραπεζικών ομίλων (2015)

Στοιχεία ισολογισμού και αποτελεσμάτων εμπορικών τραπεζών και τραπεζικών ομίλων έτους 2015										
		Ενεργητικό (εκ. ευρώ)	Κέρδη ή ζημιές (-) προ φόρων (εκ. ευρώ)	Καθαρά Κέρδη ή ζημιές (-) μετά φόρων (εκ. ευρώ)	Καταθέσεις (εκ. ευρώ)	Χορηγήσεις μετά από προβλέψεις (εκ. ευρώ)	Προβλέψεις κάλυψης πιστωτικού κινδύνου (εκ. ευρώ)	Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων (εκ. ευρώ)	Αμοιβές & Έξοδα προσωπικού (εκ. ευρώ)	Απασχολούμενο προσωπικό
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΤΡΑΠΕΖΑ	83002	-3480	-2389	36771	49426	4397	9608	652	14326
	ΟΜΙΛΟΣ	87528	-2958	-1896	38952	50591	3907	10021	822	20719
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	ΤΡΑΠΕΖΑ	77131	-3853	-2846	36868	39750	4344	8315	590	10723
	ΟΜΙΛΟΣ	111232	-3589	-2592	42959	45375	4263	9824	802	33975
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ	ΤΡΑΠΕΖΑ	64993	-1812	-1032	27734	41558	2699	8418	402	9729
	ΟΜΙΛΟΣ	69296	-2066	-1371	31434	46186	3020	9054	533	14779
ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK ERGASIAS	ΤΡΑΠΕΖΑ	64195	-2154	-1051	22802	32974	2503	6131	373	9087
	ΟΜΙΛΟΣ	73553	-2086	-1155	31446	39893	2665	7132	529	17309
ΑΤΤΙΚΑ BANK	ΤΡΑΠΕΖΑ	3674	-608	-349	2157	2757	629	672	45	871
	ΟΜΙΛΟΣ	3669	-605	-347	2143	2757	629	680	46	893
ΣΥΝΟΛΟ (ΤΡΑΠΕΖΑ)		292995	-11907	-7667	126332	166465	14572	33144	2062	44736
ΣΥΝΟΛΟ (ΟΜΙΛΟΣ)		345278	-11304	-7361	146934	184802	14484	36711	2732	87675

Πηγή: Ελληνική Ένωση Τραπεζών. Στοιχεία έτους 2015. Ηλεκτρονικά διαθέσιμα: http://www.hba.gr/4Statistika/UplPDFs/2015/HBA12M2015_short%20web.pdf

Πίνακας 4: Στοιχεία ισολογισμού & αποτελεσμάτων εμπορικών τραπεζών και τραπεζικών ομίλων (2016)

Στοιχεία ισολογισμού και αποτελεσμάτων τραπεζών μελών ΕΕΤ έτους 2016										
		Ενεργητικό (εκ. ευρώ)	Κέρδη ή ζημιές (-) προ φόρων (εκ. ευρώ)	Καθαρά Κέρδη ή ζημιές (-) μετά φόρων (εκ. ευρώ)	Καταθέσεις (εκ. ευρώ)	Χορηγήσεις μετά από προβλέψεις (εκ. ευρώ)	Προβλέψεις κάλυψης πιστωτικού κινδύνου (εκ. ευρώ)	Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων (εκ. ευρώ)	Αμοιβές & Έξοδα προσωπικού (εκ. ευρώ)	Απασχολούμενο προσωπικό
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΤΡΑΠΕΖΑ	78533	-174	10	39765	48720	1234	9456	504	13264
	ΟΜΙΛΟΣ	81500	-167	-40	42364	49707	1193	9823	627	18995
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	ΤΡΑΠΕΖΑ	68268	27	24	37326	38166	819	6097	577	9729
	ΟΜΙΛΟΣ	78531	87	53	40459	41643	809	7587	736	18440
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ	ΤΡΑΠΕΖΑ	60403	138	261	29010	40262	1170	8725	401	8580
	ΟΜΙΛΟΣ	64872	-10	42	32946	44409	1168	9113	508	12699
ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK ERGASIAS	ΤΡΑΠΕΖΑ	57882	-49	5	23678	31908	836	6173	386	8882
	ΟΜΙΛΟΣ	66393	160	249	34031	39058	775	7355	545	16285
ΑΤΤΙΚΑ BANK	ΤΡΑΠΕΖΑ	3619	-40	-47	1906	2776	40	628	51	782
	ΟΜΙΛΟΣ	3611	-42	-50	1893	2776	40	634	53	800
ΣΥΝΟΛΟ (ΤΡΑΠΕΖΑ)		268705	-98	253	131685	161832	4099	31079	1919	41237
ΣΥΝΟΛΟ (ΟΜΙΛΟΣ)		294907	28	254	151693	177593	3985	34512	2469	67219

Πηγή: Ελληνική Ένωση Τραπεζών. Στοιχεία έτους 2016. Ηλεκτρονικά διαθέσιμα: http://www.hba.gr/4Statistika/UplPDFs/2016/HBA%2012M2016_short%20web.pdf

Σύμφωνα με τα στοιχεία του προηγούμενου πίνακα, το 2016, το Ενεργητικό όλων των Τραπεζών μειώνεται περαιτέρω. Ειδικότερα, το Ενεργητικό της Τράπεζας Πειραιώς μειώθηκε κατά ~5%, ενώ της Εθνικής Τράπεζας κατά ~11,5%. Το Ενεργητικό της ALPHA BANK μειώθηκε κατά 7% ενώ της EUROBANK κατά ~10% και της ATTICA BANK κατά ~1%.

Το 2016, τα αποτελέσματα προ φόρων των τραπεζών και των ομίλων τους, ήταν σχετικά βελτιωμένα. Ειδικότερα, η Εθνική Τράπεζα εμφάνισε θετικά αποτελέσματα προ φόρων ύψους 27 εκατ. Ευρώ, ενώ τα αντίστοιχα αποτελέσματα του ομίλου της Εθνικής ανήλθαν στα 87 εκατ. Ευρώ. Η Alpha Bank είχε επίσης θετικά αποτελέσματα προ φόρων ύψους 137 εκατ. Ευρώ, ενώ τα αποτελέσματα προ φόρων του Ομίλου της EUROBANK ανήλθαν στα 160 εκατ. Ευρώ.

Θετικά ήταν και τα αποτελέσματα μετά φόρων των περισσότερων τραπεζών. Ειδικότερα, τα κέρδη της Τράπεζας Πειραιώς ανήλθαν στα 10 εκατ. Ευρώ, της Εθνικής Τράπεζας στα 24 εκατ. Ευρώ, του Ομίλου της Εθνικής στα 53 εκατ. Ευρών, της Alpha Bank στα 261 εκατ. Ευρώ και του Ομίλου της στα 42 εκατ. Ευρώ. Τέλος, τα καθαρά κέρδη μετά φόρων της EUROBANK ανήλθαν το 2016 στα 5 εκατ. Ευρώ και του Ομίλου στα 249 εκατ. Ευρώ.

Όσον αφορά τις χορηγήσεις των τραπεζών υπέστησαν μείωση, με εξαίρεση την ATTICA BANK. Πιο συγκεκριμένα, οι χορηγήσεις της Τράπεζας Πειραιώς μειώθηκαν οριακά από 49.426 εκατ ευρώ κατά ~1% στα 48.720 εκατ ευρώ, ενώ της Εθνικής από 39.750 εκατ. Ευρώ κατά ~4% στα 38.166 εκατ. Ευρώ. Όσον αφορά τις χορηγήσεις της Alpha Bank μειώθηκαν από 41.558 εκατ. Ευρώ κατά ~3%, ενώ της EUROBANK από 32.971 κατά ~3% στα 31.908 εκατ. Ευρώ.

Αντιθέτως, οι χορηγήσεις της ATTICA BANK αυξήθηκαν από 2.757 εκατ ευρώ κατά 201 εκατ. Ευρώ στα 2.776 εκατ. Ευρώ.

Σύμφωνα με στοιχεία της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2017), την περίοδο 1/1/2009-30/6/2016: το απασχολούμενο στις τράπεζες προσωπικό μειώθηκε κατά 19.067 άτομα, ήτοι κατά 29%, κυρίως μέσω προγραμμάτων εθελούσιας εξόδου του προσωπικού, τα οποία συνεχίσθηκαν και κατά

τη διάρκεια του 2016. Την ίδια περίοδο ο αριθμός των τραπεζικών καταστημάτων μειώθηκε κατά 1.736 ή 42,5%.

Τον Σεπτέμβριο του 2016 οι ελληνικές τράπεζες πέτυχαν σε ατομική βάση μείωση του υπολοίπου των (εντός και εκτός ισολογισμού) μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (45,2% επί του συνολικού δανειακού τους χαρτοφυλακίου) στα 107,6 δισ. ευρώ από 108,4 δισ. ευρώ το προηγούμενο τρίμηνο (Ιούνιος 2016). Θετική εξέλιξη κατά τη διάρκεια του α' εξαμήνου 2016 αποτέλεσε η σημαντική αύξηση (κατά περίπου 100.000) του αριθμού των δανείων, τα οποία ρύθμισαν οι τράπεζες, καθώς και η υιοθέτηση μακροπρόθεσμων λύσεων. Ειδικότερα, το μερίδιο των μακροπρόθεσμου χαρακτήρα ρυθμίσεων επί του συνόλου των ρυθμίσεων αυξήθηκε κατά περίπου επτά (7) ποσοστιαίες μονάδες και ανέρχεται σε 40,2%. Τέλος, σταθερό παρέμεινε τόσο το ποσοστό των λύσεων οριστικής διευθέτησης (6,3%), όσο και το ποσοστό των δανείων που είχαν μεν τεθεί σε καθεστώς ρύθμισης, αλλά παραμένουν στον «πυρήνα» των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (70%). Η ως άνω εξέλιξη εντάσσεται στο πλαίσιο των επιχειρησιακών στόχων που συμφωνήθηκαν τον Ιούνιο του 2016 σε συνεργασία με την ΤτΕ και την ΕΚΤ. Εκτιμάται ότι για την περίοδο Ιουνίου 2016-Δεκεμβρίου 2019 οι τέσσερις συστημικά σημαντικές τράπεζες θα προβούν σε μείωση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων κατά περίπου 38% (40 δισ. ευρώ). Η εν λόγω μείωση θα επιτευχθεί μέσω μακροπρόθεσμων ρυθμίσεων και οριστικών διευθετήσεων, επιλεκτικών διαγραφών δανείων, ρευστοποίησης εξασφαλίσεων και πωλήσεων δανείων (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2017).

Κεφάλαιο 4ο

Ο περιορισμός στην κίνηση κεφαλαίων

4.1 Ορισμός περιορισμού στην κίνηση κεφαλαίων

Ο έλεγχος κεφαλαίων (capital controls) είναι οποιαδήποτε πολιτική που αποσκοπεί στον περιορισμό ή στον αναπροσανατολισμό των συναλλαγών των κεφαλαίων (Rodrik, 2000). Πρόκειται για μέτρα που λαμβάνονται για τον έλεγχο στην κίνηση κεφαλαίων από την κυβέρνηση, την κεντρική τράπεζα ή άλλη ρυθμιστική αρχή μιας χώρας για να ρυθμίζει ή να περιορίζει τη ροή ξένων κεφαλαίων εντός ή εκτός της εγχώριας οικονομίας (Samitas & Polyzos, 2015). Σημειώνεται, ωστόσο, ότι ο όρος «έλεγχοι στην κίνηση κεφαλαίων» συχνά χρησιμοποιείται ευρέως για να συμπεριλάβει μέτρα που ρυθμίζουν τις «τρέχουσες» συναλλαγές. Οι έλεγχοι μπορεί να λάβουν τη μορφή φόρων, τιμών ή ελέγχου της ποσότητας ή της άμεσης απαγόρευσης για το διεθνές εμπόριο στα περιουσιακά στοιχεία (Ostry et. al., 2010).

Οι διεθνείς ροές κεφαλαίων είναι κεντρικής σημασίας για τη διεθνή μακροοικονομία. Η ικανότητα μιας κυβέρνησης και των πολιτών της να δανείζονται και να δανείζουν στο εξωτερικό επιτρέπει στις εγχώριες επενδύσεις να αποκλίνουν από την εγχώρια αποταμίευση, η οποία μπορεί να προωθήσει την οικονομική αποτελεσματικότητα και την ανάπτυξη. Επιπλέον, η διεθνής διαφοροποίηση χαρτοφυλακίου είναι ένα δυνητικά σημαντικό μέσο με το οποίο τα άτομα μπορούν να εξομαλύνουν την κατανάλωση και να αναλάβουν ριψοκίνδυνες επενδύσεις (Ostry et. al., 2010).

Στο μεγαλύτερο μέρος της εμπειρικής βιβλιογραφίας δεν υπάρχουν διακρίσεις μεταξύ των ελέγχων των εκροών και των ελέγχων των εισροών, ωστόσο στη μελέτη του ΔΝΤ των Fernandez et. al. (2015) υπάρχει αυτή η διάκριση. Ακόμα και όταν γίνεται διάκριση μεταξύ των εισροών και εκροών, οι έλεγχοι μπορούν και κυμαίνονται από φιλικούς σε αναγκαστικούς (Korinek, 2010).

Η χρήση των ελέγχων κεφαλαίου είναι ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα. Η σχετική θεωρία χαρακτηρίζει τους ελέγχους κεφαλαίου ως εμπόδια στην κινητικότητα των κεφαλαίων, αφού εμποδίζουν τις χώρες στις οποίες σπανίζουν τα κεφάλαια από το

δανεισμό σε χαμηλότερες τιμές για τη χρηματοδότηση των επενδύσεων και της τρέχουσας κατανάλωσης. Αυτή η διαχρονική κατανάλωση βελτιώνει την ευημερία και είναι αποτελεσματική, δεδομένου ότι επιτρέπει σε χώρες με ανεπαρκή κεφάλαια να χρησιμοποιήσουν το πλεόνασμα κεφαλαίων άλλων χωρών. Ομοίως, χώρες με άφθονο κεφάλαιο είναι σε θέση να πραγματοποιήσουν υψηλότερες αποδόσεις στο μέλλον δανείζοντας τις αποταμιεύσεις τους σε διεθνές επίπεδο. Πράγματι, η διαφάνεια στις διασυνοριακές ροές τις τελευταίες δεκαετίες επέτρεψε σε πολλές χώρες να ευημερήσουν, να ενταχθούν στις τάξεις των αναδυόμενων αγορών και να γίνονται οι προμηθευτές κεφαλαίων προς τον υπόλοιπο κόσμο (ΔΝΤ, 2012).

Κεφάλαιο 5ο

Επιπτώσεις του περιορισμού στην κίνηση κεφαλαίων

5.1 Θετικές επιπτώσεις

Ένας από τους πιο εξέχοντες υποστηρικτές των ελέγχων κεφαλαίου είναι ο Paul Krugman, ο οποίος έχει ταχθεί υπέρ των ελέγχων κεφαλαίου, ως βραχυπρόθεσμο εργαλείο για τον περιορισμό των εκροών κεφαλαίων που θα αποτρέψει την οικονομία από την αστάθεια (Krugman, 1998). Τόσο ο Bhagwati (1998) όσο και ο Rodrik (2000) υποστηρίζουν τους ελέγχους κεφαλαίου σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και ιδιαίτερα βραχυπρόθεσμα. Επισημαίνουν, επίσης, ότι η απελευθέρωση της αγοράς κεφαλαίων μπορεί να κάνει το χρηματοπιστωτικό σύστημα πιο ευάλωτο σε κερδοσκοπικές επιθέσεις, ιδίως σε πολλές μικρότερες οικονομίες, όπως η Ελλάδα. «Οι έλεγχοι των ανταλλαγών» (check exchanges) είναι ένα υποσύνολο των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων και περιλαμβάνουν μια σειρά από ενδεχόμενα μέτρα που επιδιώκουν να ελέγχουν τη σχέση μεταξύ των εγχώριων και των διεθνών αγορών συναλλάγματος (Fernández et al, 2013). Οι έλεγχοι των κεφαλαίων μπορεί να επιδιώξουν να περιορίσουν τόσο τις εκροές κεφαλαίων όσο και τις εισροές κεφαλαίων:

- Εκροές κεφαλαίου συμβαίνουν όταν μια χώρα αγοράζει περιουσιακά στοιχεία (συμπεριλαμβανομένων των καταθέσεων σε τραπεζικούς λογαριασμούς στο εξωτερικό), δίνει δάνεια σε άλλες χώρες και οι εξωτερικοί επενδυτές ρευστοποιούν τα χρήματα που λαμβάνουν από τα δάνεια. Έλεγχοι στις εκροές κεφαλαίων είναι σήμερα κοινώς αποδεκτοί ως απάντηση σε (ή προληπτικό μέτρο σε σχέση με) μια οικονομική κρίση, προκειμένου να προλάβει ή να επιβραδύνει τη φυγή κεφαλαίων, την πτώχευση των εγχώριων τραπεζών και τη γενική οικονομική αποσταθεροποίηση. Η Κύπρος το 2013 προσπάθησε να εισαγάγει ένα φάσμα ελέγχων, συμπεριλαμβανομένων των ορίων στις αναλήψεις μετρητών των καταθετών, στις διασυνοριακές κινήσεις ρευστών διαθεσίμων και στις συναλλαγές με πιστωτική κάρτα στο εξωτερικό, ακριβώς

για το σκοπό αυτό. Το ΔΝΤ (Forbes et. al., 2012) εντός περιορισμένων παραμέτρων, υποστηρίζει τώρα τη χρήση των ελέγχων κεφαλαίου σε κατάλληλες συνθήκες της κρίσης, αντιστρέφοντας την προηγούμενη άκαμπτη στάση που υιοθέτησε τη δεκαετία του 1980 και 1990 κατά των μέτρων αυτών.

- Εισροές κεφαλαίων συμβαίνουν όταν ο υπόλοιπος κόσμος συσσωρεύει καθαρές απαιτήσεις επί των επενδύσεων σε μια χώρα (δηλαδή, όπου η χώρα πουλά περιουσιακά στοιχεία ή όταν οι κάτοικοι αυτής της χώρας προχωρούν σε ρευστοποίηση των περιουσιακών στοιχείων στο εξωτερικό και τον επαναπατρισμό του προϊόντος της εκκαθάρισης). Οι έλεγχοι στις εισροές κεφαλαίων επιδιώκουν να αποφευχθεί η πρόκληση ζημιάς στην οικονομία ενός έθνους από μεγάλες εισροές κεφαλαίων προκαλώντας στο νόμισμά της υποτίμηση, συμβάλλοντας στον πληθωρισμό.

Η ιστορία καταδεικνύει το δυναμικό εύρος και τις εκτεταμένες επιπτώσεις οποιωνδήποτε ελέγχων κεφαλαίου που ένα ισχυρό μέλος μπορεί να εισάγει, είτε σε σχέση με τη συνέχιση της συμμετοχής του στην Ευρωζώνη ή ακόμη και την έξοδό του (ή άλλου κράτους) από την Ευρωζώνη. Ο δυνητικός σκοπός των μέτρων των ελέγχων κεφαλαίων συνοψίζεται στα παρακάτω (Fernández et al, 2013):

- Ολοκληρωτική απαγόρευση ορισμένων τύπων οικονομικών ή άλλων συναλλαγών.
- Ποσοτικοί περιορισμοί για τα ποσά του νομίσματος (είτε εγχώριου είτε ξένου) που πρέπει να ληφθούν σε όλα τα διεθνή σύνορα.
- Απαιτήσεις «ελάχιστης παραμονής» που εμποδίζουν την εκποίηση των επενδύσεων κατά τη διάρκεια ενός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος διακράτησης.
- Απαιτήσεις «υποχρεωτικού αποθεματικού» που υποχρεώνουν ένα μέλος να καταθέσει ένα ποσοστό ορισμένων εισροών κεφαλαίων σε ένα τραπεζικό λογαριασμό σε μια κεντρική τράπεζα για μια ελάχιστη χρονική περίοδο.
- Το πάγωμα των τραπεζικών λογαριασμών.

- Διοικητικές διαδικασίες για παράδειγμα, οι απαιτήσεις για την υποβολή εκθέσεων για τις κεντρικές τράπεζες
- Έλεγχος συναλλάγματος.

5.2 Αρνητικές επιπτώσεις

Οι B.Eichengreen και A.Rose (2014) τάσσονται ενάντια των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων, γεγονός που υποδηλώνει ότι τα μέτρα αυτά θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ως έσχατη λύση, αφού πρώτα έχουν εξαντληθεί οι καλύτερες πολιτικές όσον αφορά τη δημοσιονομική και νομισματική πολιτική. Οι Forbes et al (2011, 2012) δείχνουν ότι η χρήση των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων θέτει αρνητικά ζητήματα εξωτερικότητας σε μια οικονομία στην οποία επιβάλλονται οι έλεγχοι και αυτό το γεγονός θα πρέπει να ληφθεί υπόψη στη δημοσιονομική και νομισματική πολιτική. Οι Alesina et al (1993) υποστηρίζουν γενικά ότι ο περιορισμός στις εκροές κεφαλαίων επιτρέπει την τοπική οικονομία να κινηθεί κάτω από την αύξηση του πληθωρισμού, δεδομένου ότι τα άτομα δεν μπορούν πλέον να διατηρούν κεφάλαια σε ξένα κεφάλαια καθώς και περιουσιακά στοιχεία. Σε γενικές γραμμές, δείχνουν ότι οι έλεγχοι ευνοούν τις στρεβλώσεις στην εσωτερική πολιτική, αλλά επιτρέπουν μεγαλύτερη ανεξαρτησία των κυβερνητικών πολιτικών, σε σχέση με το εμπόριο των γειτονικών οικονομιών (Broto et al, 2011).

Τέλος, οι Fernández et al (2013) υποστηρίζουν ότι οι έλεγχοι των κεφαλαίων στην Αργεντινή δεν έχουν σημασία όταν ασχολούνται με τις πραγματικές οικονομικές κρίσεις και δείχνουν ότι οι διακυμάνσεις των εκροών και των συναλλαγματικών ισοτιμιών δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με τη χρήση των ελέγχων κεφαλαίου.

Η επιβολή ελέγχων σε μια χώρα στην οποία πρόσφατα δεν είχαν επιβληθεί ξανά, διατρέχει τον κίνδυνο της αποστολής ενός αρνητικού σήματος, μια ιδέα που εξερευνήθηκε για πρώτη φορά επίσημα από τους Bartolini και Drazen (1997) για τη Μαλαισία. Αυτό δείχνει ότι οι καλύτερες πολιτικές δεν είναι διαθέσιμες ή είναι ανεπαρκείς για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που δημιουργούνται από υφέσεις και οι ροές των ξένων κεφαλαίων είναι λογικές. Καταφεύγουν σε ελέγχους για τη μείωση του πληθωρισμού που συνδέεται με εισροές κεφαλαίων και μπορεί να ληφθεί

ως ένδειξη ότι περισσότερα μέσα, όπως μια αυστηρότερη νομισματική πολιτική, δεν είναι διαθέσιμα, διότι, μεταξύ άλλων, η αρνητική επίδρασή τους θα μπορούσε να γίνει αισθητή από ένα εύθραυστο τραπεζικό σύστημα. Η προσφυγή στη λύση των ελέγχων κεφαλαίου μπορεί να ληφθεί ως ένδειξη ότι το πολιτικό σύστημα δεν έχει την ικανότητα να εφαρμόσει μια σύσφιξη της δημοσιονομικής πολιτικής. Έτσι, επιβάλλοντας ελέγχους στην Αργεντινή που δεν είχαν χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν μπορεί να θεωρηθεί ως σημάδι ότι αυτά τα υπάρχοντα προβλήματα στο τραπεζικό και πολιτικό σύστημα ή αλλιώς στην οικονομία είναι πιο σοβαρά από ό, τι προηγουμένως (Davis and Prenso, 2014).

Κεφάλαιο 6ο

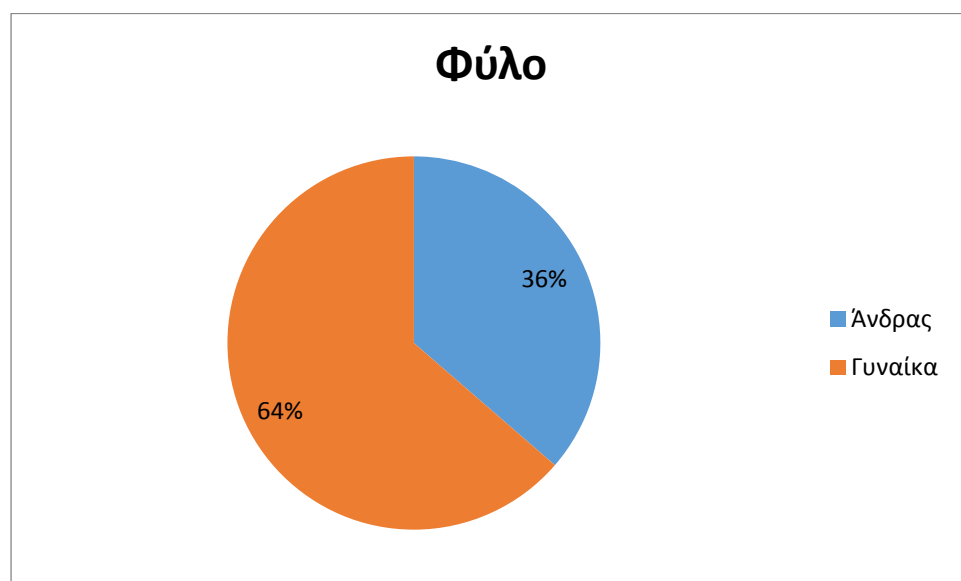
Παρουσίαση πρωτογενούς έρευνας

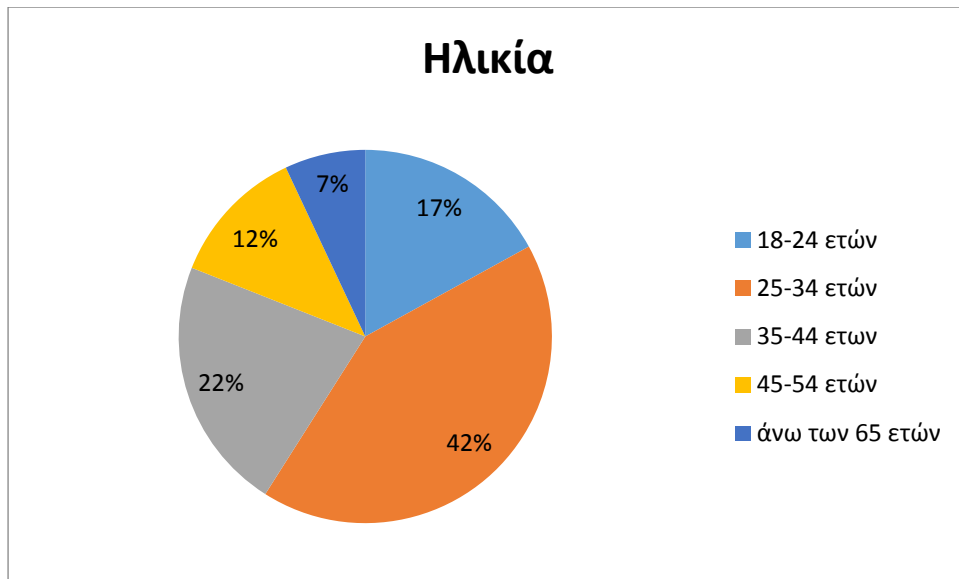
6.1 Σκοπός και μέθοδος έρευνας

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας πραγματοποιήθηκε ποσοτική έρευνα με τη χρήση δομημένου ερωτηματολογίου (Παράρτημα Ι), προκειμένου να διερευνηθεί η επιρροή του περιορισμού στην κίνηση κεφαλαίων στο καταναλωτικό κοινό του Ηρακλείου Κρήτης. Το δείγμα αποτελείται από 55 άτομα και αποτελεί δείγμα ευκολίας. Διανεμήθηκαν συνολικά 100 ερωτηματολόγια, από τα οποία επιστράφηκαν τα 68. Από τα ερωτηματολόγια που επιστράφηκαν, καταχωρήθηκαν τα 55, εξαιτίας του ότι τα υπόλοιπα δεν είχαν συμπληρωθεί ορθά από τους ερωτώμενους. Οι ερωτήσεις κωδικοποιήθηκαν και καταχωρήθηκαν σε μια βάση με τη χρήση του στατιστικού προγράμματος SPSS v.20. Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε περιγραφική στατιστική και η απεικόνιση των αποτελεσμάτων έγινε με διαγράμματα και πινάκων συχνοτήτων.

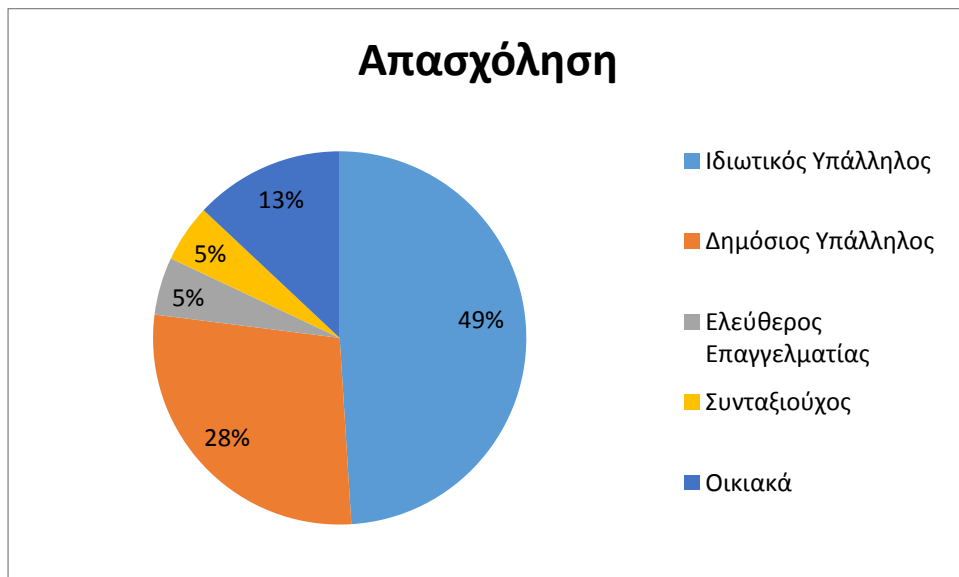
6.2 Παρουσίαση Δείγματος

Το δείγμα της έρευνας αποτελούνταν από 55 άτομα, εκ των οποίων το 36% ήταν άνδρες και το υπόλοιπο 64% γυναίκες. Το 42% του δείγματος ήταν άτομα ηλικίας 25-34 ετών, το 22% άτομα ηλικίας 35-44 ετών και το 17% άτομα ηλικίας 18-24 ετών.

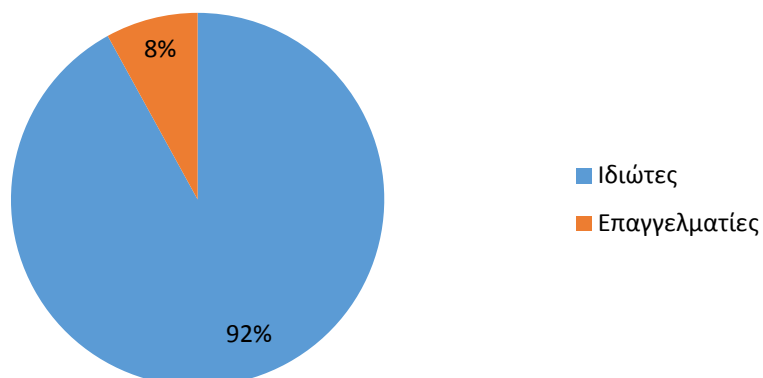
Όπως παρουσιάζεται στο επόμενο διάγραμμα, το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος, 49% ήταν ιδιωτικοί υπάλληλοι, ενώ το 28% ήταν δημόσιοι υπάλληλοι. Ένα μικρό ποσοστό του δείγματος, της τάξης του 5% ήταν ελεύθεροι επαγγελματίες, ενώ ίσο ήταν και το ποσοστό του δείγματος όπου ήταν συνταξιούχοι. Το 13% του δείγματος δήλωσαν ως απασχόληση τα οικιακά.

6.3 Συνεργασία με τράπεζα – Γνώσεις και στάσεις καταναλωτών

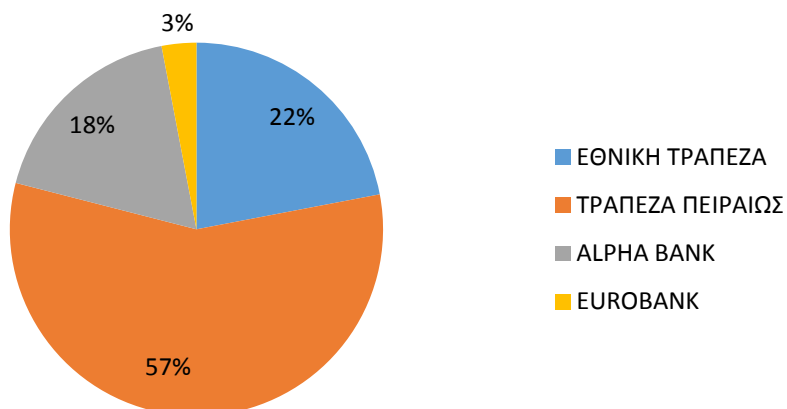
Όπως παρουσιάζεται στο επόμενο διάγραμμα, η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος (92%) ήταν ιδιώτες πελάτες των τραπεζών, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό της τάξης του 8% ήταν επαγγελματίες.

Κατηγορία πελατών

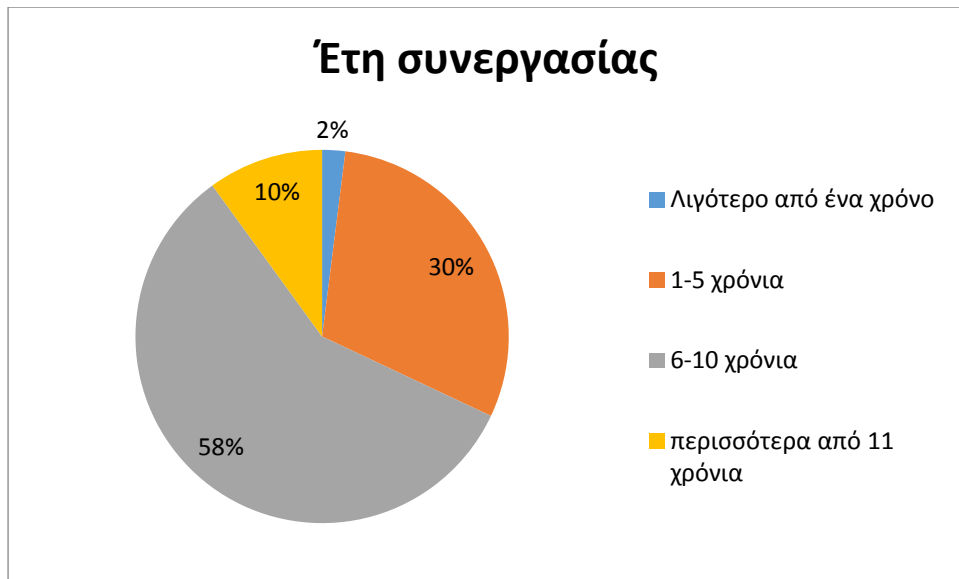

Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος, άνω του 50% και συγκεκριμένα το 57% συνεργάζεται με την ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ στις τραπεζικές του συναλλαγές, ενώ οι υπόλοιποι με την ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ, σε ποσοστό 22%, την ALPHA BANK, σε ποσοστό 18% και την EUROBANK, σε ποσοστό μόλις 3%.

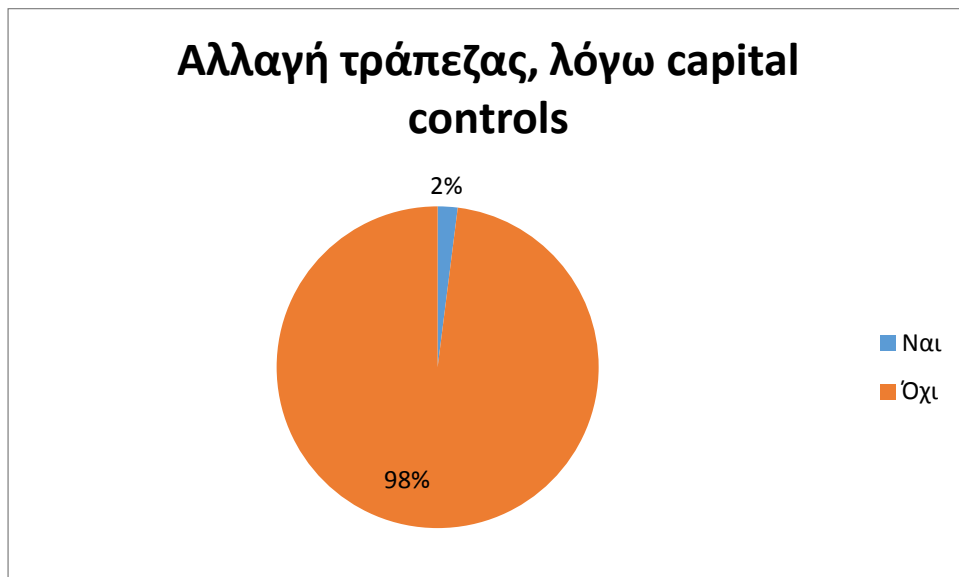
Συνεργαζόμενη τράπεζα

Οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες στην έρευνα, σε ποσοστό της τάξης του 58% συνεργάζονταν με την τράπεζα για 6-10 έτη, ενώ το 30% για 1-5 έτη. Το υπόλοιπο 10% συνεργάζονταν με την τράπεζα τους περισσότερα από 11 έτη, ενώ ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 2% συνεργάζονταν με την τράπεζα τους λιγότερο από ένα έτος.

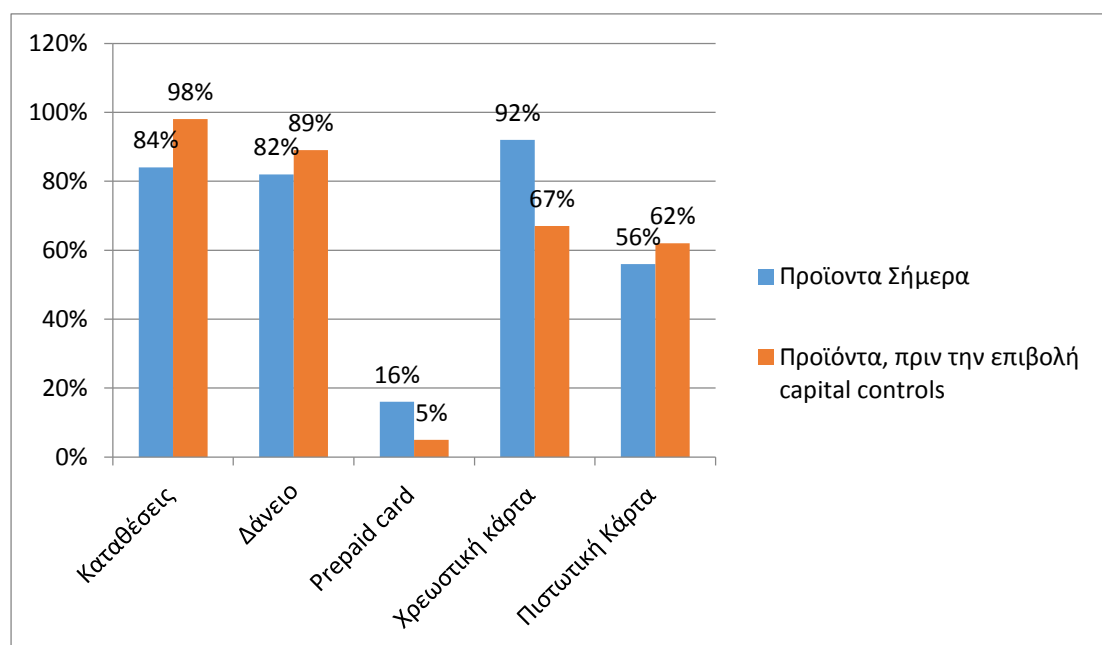
Η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος, δεν άλλαξε τράπεζα, λόγω επιβολής των capital controls (98%), ενώ μόλις το 2% απάντησε ότι άλλαξε τράπεζα εξαιτίας αυτού. Από το 2% του δείγματος που άλλαξε τράπεζα, λόγω capital controls, το 100% απάντησε ότι ο λόγος ήταν η εύκολη πρόσβαση στις υπηρεσίες, μέσω εναλλακτικών δικτύων της νέας τράπεζας που επέλεξαν.

Για την εξαγωγή των αποτελεσμάτων στην ερώτηση σχετικά με το ποια προϊόντα διαθέτουν σήμερα οι καταναλωτές, καθεμία από τις απαντήσεις χωρίστηκε σε Ναι (=1) και Όχι (=2). Επομένως, στην περίπτωση που επέλεξαν ΝΑΙ, οι καταναλωτές, συμπληρώνονταν στη βάση δεδομένων ο αριθμός 1 και σε περίπτωση που δεν είχαν επιλέξει την κάθε απάντηση συμπληρώνονταν στη βάση δεδομένων ο αριθμός 2.

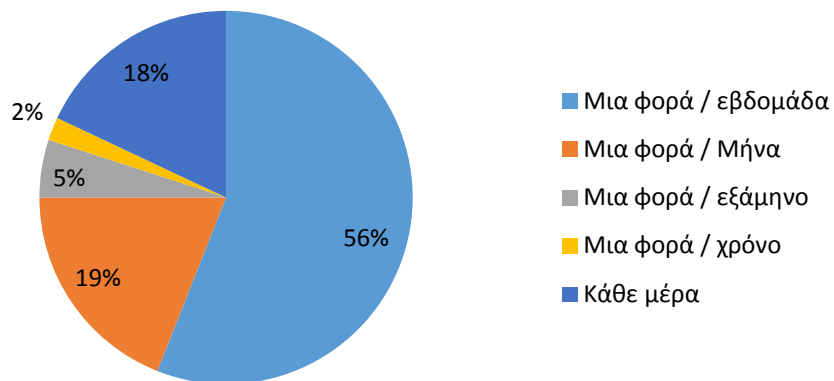
Αντίστοιχα εξήχθηκαν και τα αποτελέσματα στην ερώτηση σχετικά με το ποια προϊόντα διέθεταν πριν την επιβολή των capital controls.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των δυο ερωτήσεων παρατηρείται ότι το ποσοστό εκείνων που έχουν καταθέσεις έχει μειωθεί σε 84%, συγκριτικά με το 94% εκείνων που είχαν καταθέσεις, πριν την επιβολή των capital controls. Αντίστοιχα, έχει μειωθεί το ποσοστό εκείνων που έχουν δάνεια σήμερα σε 82% από εκείνους που είχαν δάνεια πριν την επιβολή των capital controls, το οποίο ανέρχονταν σε 89%. Αυξήθηκαν αντιθέτως, η χρήση των προπληρωμένων καρτών από 5% πριν την επιβολή των capital controls σε 16% σήμερα και η χρήση των χρεωστικών καρτών από 67% πριν την επιβολή των capital controls σε 92% σήμερα. Αντιθέτως, η χρήση πιστωτικών καρτών μειώθηκε σε 56% σήμερα από 62%, πριν την επιβολή των capital controls.

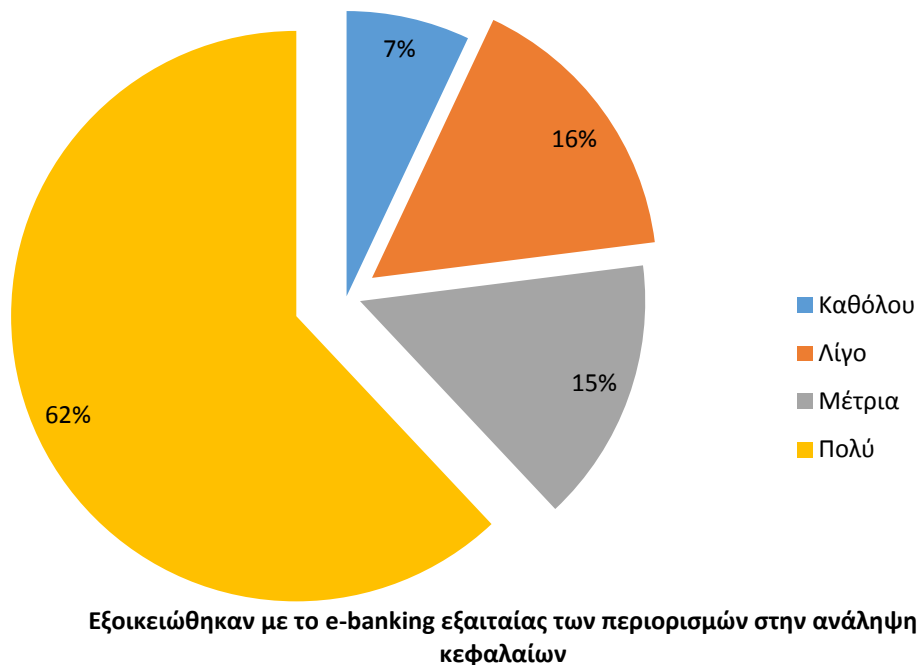

Όσον αφορά τη χρήση εναλλακτικών τραπεζικών δικτύων, το 56% χρησιμοποιεί ATM, INTERNET /PHONE BANKING, e-banking κα. μια φορά την εβδομάδα, ενώ το 19% μια φορά το μήνα και το 18% καθημερινά. Ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 5% χρησιμοποιεί εναλλακτικά τραπεζικά δίκτυα μια φορά το εξάμηνο και μόλις το 2% μια φορά το χρόνο.

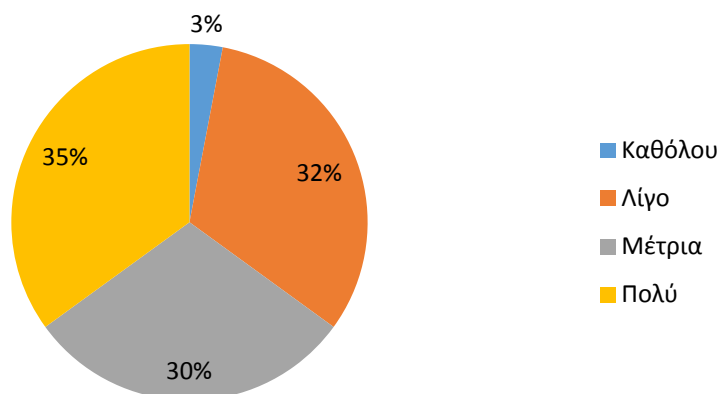
Χρήση εναλλακτικών δικτύων

Μάλιστα, το 62% του δείγματος εξοικειώθηκε πολύ με το e-banking εξαιτίας της επιβολής περιορισμών στην ανάληψη κεφαλαίων. Βέβαια, και πριν την επιβολή των capital controls, το 35% του δείγματος γνώριζε, όπως δήλωσε, πολύ καλά τα εναλλακτικά τραπεζικά δίκτυα συναλλαγών, ενώ το 3% δεν τα γνώριζε καθόλου και το 32% λίγο.

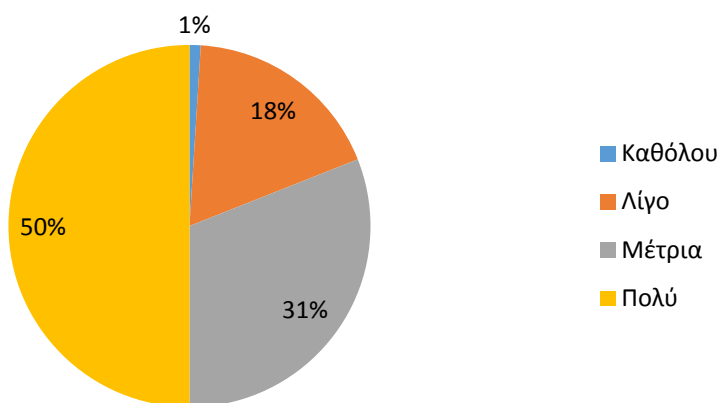

Πριν από την επιβολή των capital controls, γνώριζα τα εναλλακτικά τραπεζικά δίκτυα

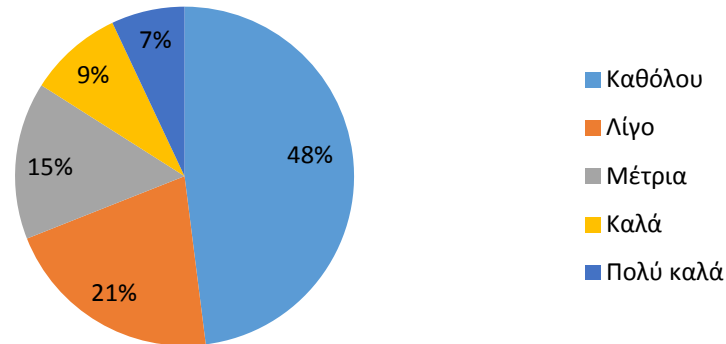
Επιπλέον, το 50% θεωρούν ότι οι περισσότεροι έχουν εξοικειωθεί με τα εναλλακτικά τραπεζικά δίκτυα σε μεγάλο βαθμό ενώ το 31% παρατηρεί μια μέτρια εξοικείωση και το 18% μικρό βαθμό εξοικείωσης. Μόλις το 1% του δείγματος θεωρεί ότι οι περισσότεροι δεν έχουν εξοικειωθεί καθόλου με τα εναλλακτικά τραπεζικά δίκτυα.

Οι περισσότεροι έχουν εκοιξειωθει με τα εναλλακτικά τραπεζικά δίκτυα

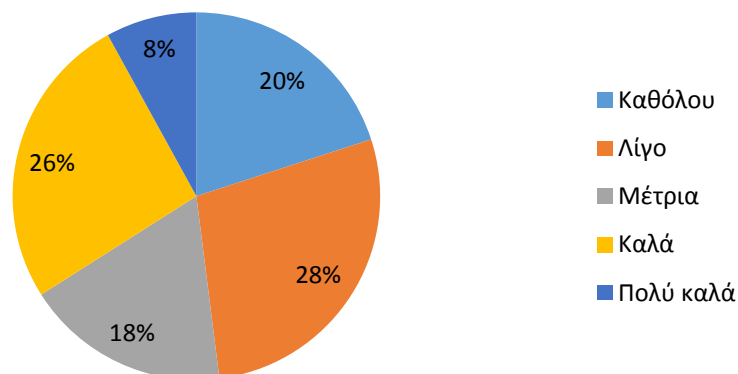
Όσον αφορά τις γνώσεις σχετικά με τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων, το 48% του δείγματος δεν γνώριζε καθόλου καλά τους περιορισμούς στην ανάληψη κεφαλαίων τους πρώτους 3 μήνες, μετά την επιβολή των capital controls, ενώ μόλις το 9% και το 7% τους γνώριζαν καλά και πολύ καλά αντίστοιχα. Το 21% τους γνώριζε λίγο και το 15% μέτρια.

Πόσο καλά γνωρίζετε τους περιορισμούς στην ανάληψη κεφαλαίων τους πρώτους 3 μήνες, από την επιβολή των capital controls?

Σήμερα, η παλαιότερη εικόνα, σχετικά με τις γνώσεις στους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων έχει κάπως μεταβληθεί, καθώς το 26% γνωρίζει καλά και το 8% πολύ καλά τους υφιστάμενους περιορισμούς, ενώ το 27% λίγο και το 18% μέτρια. Το ποσοστό εκείνων που δε γνωρίζουν καθόλου τους υφιστάμενους περιορισμούς είναι 20%.

Πόσο καλά γνωρίζετε τους υφιστάμενους περιορισμούς στην ανάληψη κεφαλαίων?

6.4 Ποιότητα εξυπηρέτησης

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του επόμενου πίνακα, μπορεί να σημειωθεί ότι υπάρχει μια αρκετά μέτρια θεώρηση, ως προς την ποιότητα εξυπηρέτησης, πριν από την επιβολή των capital controls. Συγκεκριμένα, συνολικά το 27% του δείγματος θεωρεί ότι πριν από την επιβολή των capital controls, οι συναλλαγές τους

διεκπεραιώνονταν χωρίς λάθη, ενώ το 51% τηρεί μια ουδέτερη στάση ως προς την ορθότητα των συναλλαγών, πριν την επιβολή των capital controls. Μετά την επιβολή των capital controls η στάση ως προς την ορθότητα των συναλλαγών αλλάζει, το 29% τηρεί ουδέτερη στάση και το 48% θεωρεί ότι μετά την επιβολή των capital controls οι συναλλαγές τους διεκπεραιώνονται χωρίς λάθη.

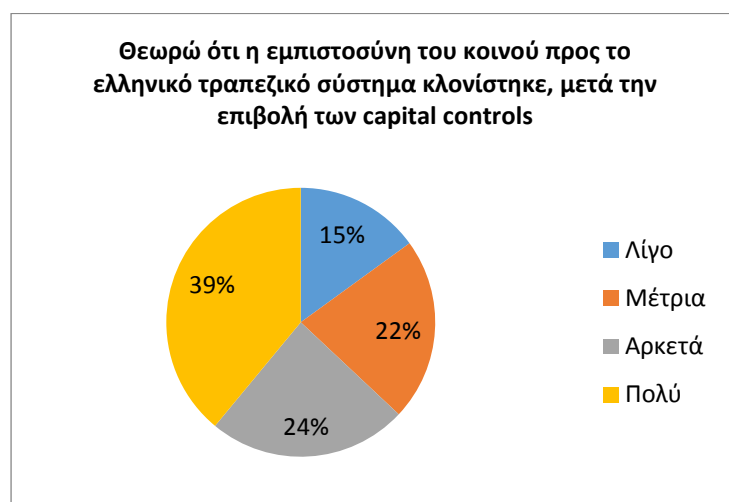
Πριν από την επιβολή των capital controls, το 31% του δείγματος μπορούσε να εξυπηρετηθεί με μεγαλύτερη επιτυχία από την πρώτη φορά που θα πήγαινε στην τράπεζα με ένα συγκεκριμένο πρόβλημα, ενώ το 40% τηρεί μια ουδέτερη στάση ως προς τη συγκεκριμένη θεώρηση.

Το 18% εμπιστευόταν περισσότερο την τράπεζα του πριν την επιβολή των capital controls, ενώ και σε αυτή τη δήλωση η μετριοπαθής στάση είναι ιδιαίτερα ισχυρή καθώς το 49% του δείγματος μένει ουδέτερο ως προς το θέμα της εμπιστοσύνης στην τράπεζα, πριν την επιβολή των capital controls

Ποιότητα εξυπηρέτησης					
	Διαφωνώ Απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
Πριν από την επιβολή των capital controls, οι συναλλαγές μου διεκπεραιώνονταν χωρίς λάθη	3 (5%)	9 (16%)	28 (51%)	11 (20%)	4 (7%)
Μετά από την επιβολή των capital controls οι συναλλαγές μου διεκπεραιώνονται χωρίς λάθη	3 (5%)	10 (18%)	16 (29%)	18 (33%)	8 (15%)
Πριν από την επιβολή των capital controls, μπορούσα να εξυπηρετηθώ με μεγαλύτερη επιτυχία από την πρώτη φορά που θα πήγαινα στην τράπεζα με ένα συγκεκριμένο πρόβλημα	7 (13%)	9 (16%)	22 (40%)	5 (9%)	12 (22%)

Πριν από την επιβολή των capital controls, εμπιστευόμενους την τράπεζα μου περισσότερο, συγκριτικά με σήμερα	8 (15%)	10 (8%)	27 (49%)	6 (11%)	4 (7%)
--	------------	------------	-------------	------------	-----------

Γενικότερα, όπως φαίνεται στο επόμενο διάγραμμα, το 39% του δείγματος θεωρεί ότι η εμπιστοσύνη του κοινού προς το ελληνικό τραπεζικό σύστημα κλονίστηκε πολύ, μετά την επιβολή των capital controls, ενώ το 24% θεωρεί ότι κλονίστηκε αρκετά και το 22% μέτρια.

6.5 Διασφάλιση τραπεζικών συναλλαγών

Το 30% του δείγματος συμφωνεί ότι το προσωπικό της τράπεζας σήμερα τους εμπνέει περισσότερη εμπιστοσύνη, συγκριτικά με την περίοδο πριν την επιβολή των capital controls, ενώ οι περισσότεροι 35% δε συμφωνούν σε αυτή τη δήλωση. Όμοιο είναι και το ποσοστό εκείνων που τηρούν ουδέτερη στάση, ως προς την εμπιστοσύνη που τους εμπνέει το προσωπικό σήμερα, συγκριτικά με παλαιότερα, πριν την επιβολή περιορισμών στις κινήσεις κεφαλαίων.

Το 20% νιώθει σήμερα μεγαλύτερη ασφάλεια από τον τρόπο που διεκπεραιώνονται οι τραπεζικές συναλλαγές, συγκριτικά με την περίοδο, πριν την επιβολή των capital controls, ενώ το 68% είναι ουδέτερο ως προς την ασφάλεια των συναλλαγών σήμερα. Ένα μικρό ποσοστό 12% διαφωνεί ως προς αυτή τη θεώρηση.

Αντίστοιχο ποσοστό συμφωνίας όπως η προηγούμενη ερώτηση (20%) φαίνεται να σχηματίζεται και ως προς τον τρόπο διαχείρισης των προσωπικών δεδομένων όπου το

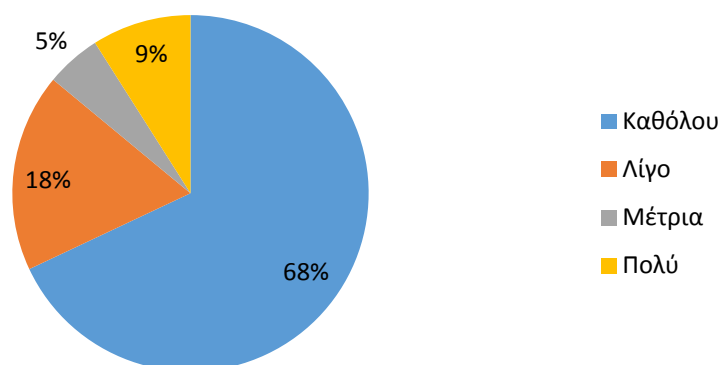
20% συμφωνεί ότι η τράπεζα διαχειρίζεται τα προσωπικά τους δεδομένα με μεγαλύτερη εμπιστευτικότητα, συγκριτικά με την περίοδο πριν την επιβολή των capital controls. Υψηλό και σε αυτή την περίπτωση είναι και το ποσοστό εκείνων που τηρούν μια ουδέτερη στάση (64%). Το 31% νιώθει, μετά την επιβολή των capital controls μεγαλύτερη ασφάλεια στις συναλλαγές τους, ενώ το 58% είναι και πάλι ουδέτερο.

Σε κάθε περίπτωση το 52% του δείγματος θεωρεί ότι μετά την επιβολή των capital controls, οι τραπεζικές τους συναλλαγές είναι πιο εύκολες.

ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ					
	Διαφωνώ Απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
Το προσωπικό της τράπεζας σήμερα μου εμπνέει περισσότερη εμπιστοσύνη, συγκριτικά με την περίοδο πριν την επιβολή των capital controls	1 (2%)	18 (33%)	19 (35%)	12 (22%)	5 (8%)
Σήμερα, νιώθω μεγαλύτερη ασφάλεια από τον τρόπο που γίνονται οι συναλλαγές, συγκριτικά με την περίοδο, πριν την επιβολή των capital controls	2 (4%)	5 (8%)	37 (68%)	3 (5%)	8 (15%)
Σήμερα, η τράπεζα διαχειρίζεται τα προσωπικά μου δεδομένα με μεγαλύτερη εμπιστευτικότητα, συγκριτικά με την περίοδο πριν την επιβολή των capital controls	5 (9%)	4 (7%)	35 (64%)	10 (18%)	1 (2%)
Μετά την επιβολή των capital controls, νιώθω μεγαλύτερη ασφάλεια για τις συναλλαγές μου	2 (4%)	4 (7%)	32 (58%)	11 (20%)	6 (11%)
Μετά την επιβολή των capital controls, οι τραπεζικές μου συναλλαγές είναι πιο εύκολες	6 (11%)	2 (4%)	18 (33%)	25 (45%)	4 (7%)

Σε αυτό βέβαια μπορεί να έχει συμβάλει και η χρήση των εναλλακτικών τραπεζικών δικτύων και η χρήση των ATM, η οποία φαίνεται ότι έχει διευκολύνει αρκετά την καθημερινότητα των συναλλασσόμενων. Ειδικότερα, όσον αφορά τα ATM, το 68% θεωρεί ότι ε χάνει καθόλου χρόνο από τη χρήση τους, σε αντίθεση με το 5% και το 9% που θεωρούν ότι χάνουν μέτριο και πολύ χρόνο αντίστοιχα.

Στα ATM χάνω χρόνο πλέον, λόγω της αύξησης χρήσης, μετά την επιβολή των capital controls

6.6 Ικανοποίηση από τις τραπεζικές συναλλαγές

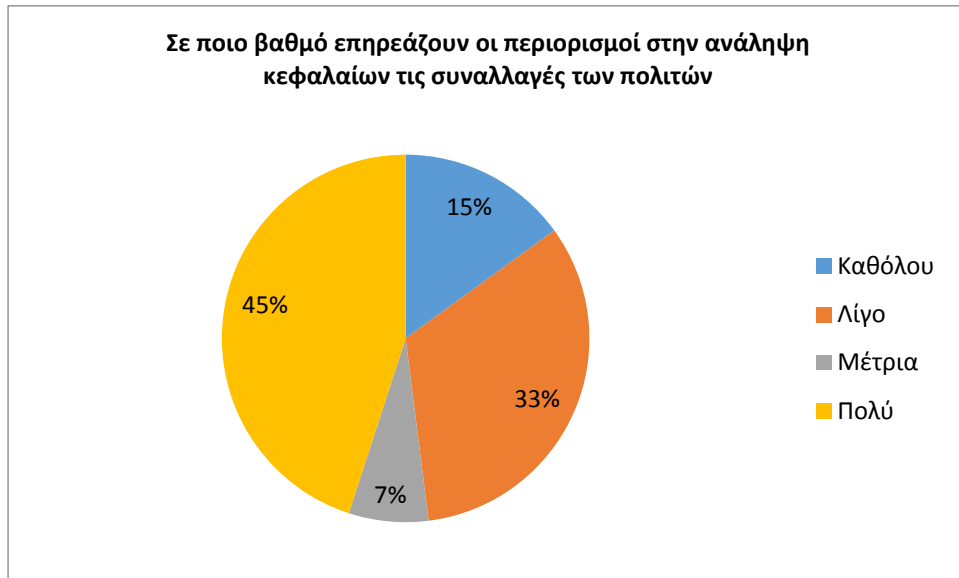
Όσον αφορά την ικανοποίηση τους από τις τραπεζικές συναλλαγές, το 47% φαίνεται να είναι περισσότερο ικανοποιημένο σήμερα, από την εξυπηρέτηση, συγκριτικά με την εξυπηρέτηση, πριν την επιβολή των capital controls.

Επιπλέον, το 49% του δείγματος, φαίνεται να είναι περισσότερο ικανοποιημένοι από την ταχύτητα εξυπηρέτησης στην τράπεζα σήμερα, συγκριτικά με την περίοδο πριν την επιβολή των capital controls, ενώ το 64% τηρεί ουδέτερη στάση ως προς την ικανοποίηση από τα τραπεζικά προϊόντα, πριν την επιβολή των capital controls.

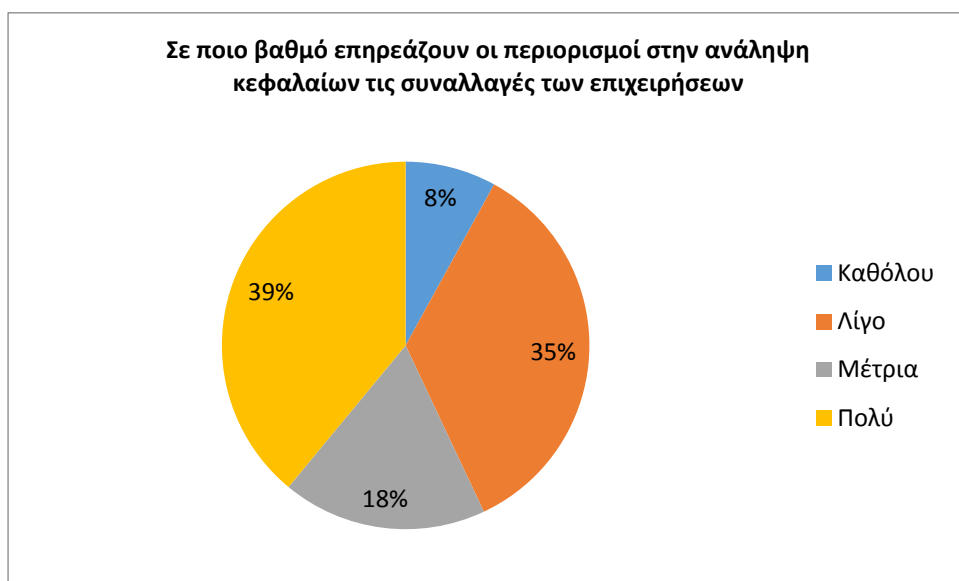
	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ				
	Διαφωνώ Απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
Ήμουν περισσότερο ικανοποιημένος από την εξυπηρέτηση στην τράπεζα, πριν την επιβολή των capital controls	10 (18%)	16 (29%)	19 (35%)	8 (14%)	2 (4%)
Ήμουν περισσότερο ικανοποιημένος από την ταχύτητα εξυπηρέτησης στην τράπεζα, πριν την επιβολή των capital controls	8 (14%)	19 (35%)	21 (38%)	2 (4%)	5 (9%)
Ήμουν περισσότερο ικανοποιημένος από τα τραπεζικά προϊόντα πριν την επιβολή των capital controls	5 (9%)	9 (16%)	35 (64%)	5 (9%)	1 (2%)

6.7 Επιρροή από την επιβολή των capital controls

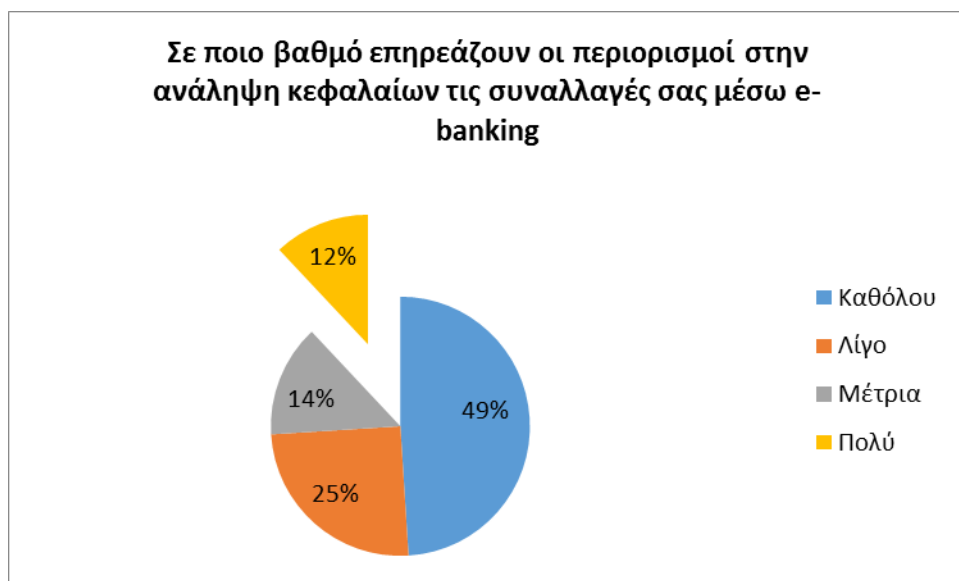
Όπως φαίνεται στο επόμενο διάγραμμα, το 45% του δείγματος θεωρεί ότι οι περιορισμοί στην ανάληψη κεφαλαίων επηρεάζουν πολύ τις συναλλαγές των πολιτών και το 33% θεωρεί ότι τις επηρεάζουν σε μικρό βαθμό. Το 15% του δείγματος θεωρεί ότι οι συγκεκριμένοι περιορισμοί δεν επηρεάζουν καθόλου τις συναλλαγές των πολιτών.

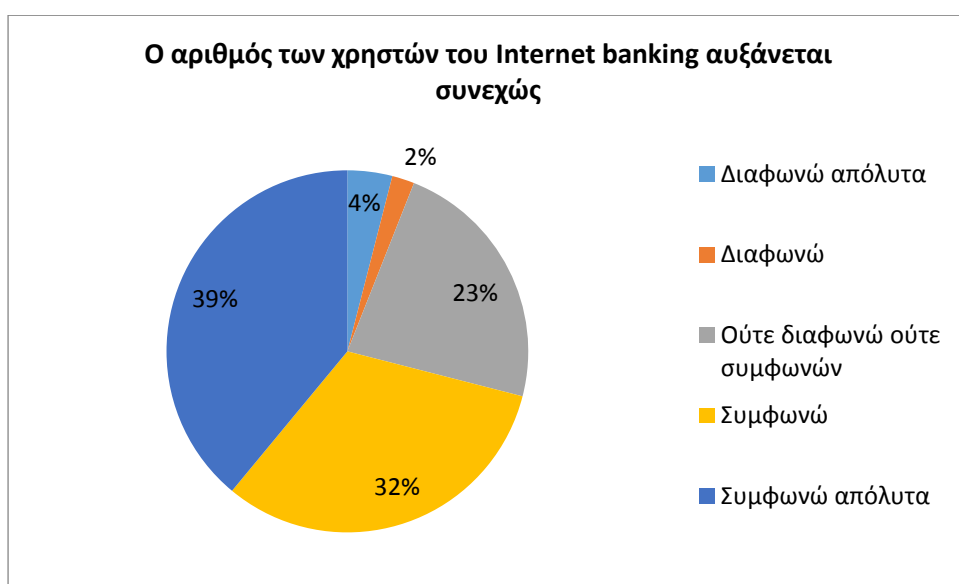
Όσον αφορά την επιρροή των capital controls στις συναλλαγές των επιχειρήσεων το 39% θεωρεί ότι τις επηρεάζουν πολύ και το 35% λίγο ενώ το 18% θεωρεί ότι τις επηρεάζουν μέτρια.

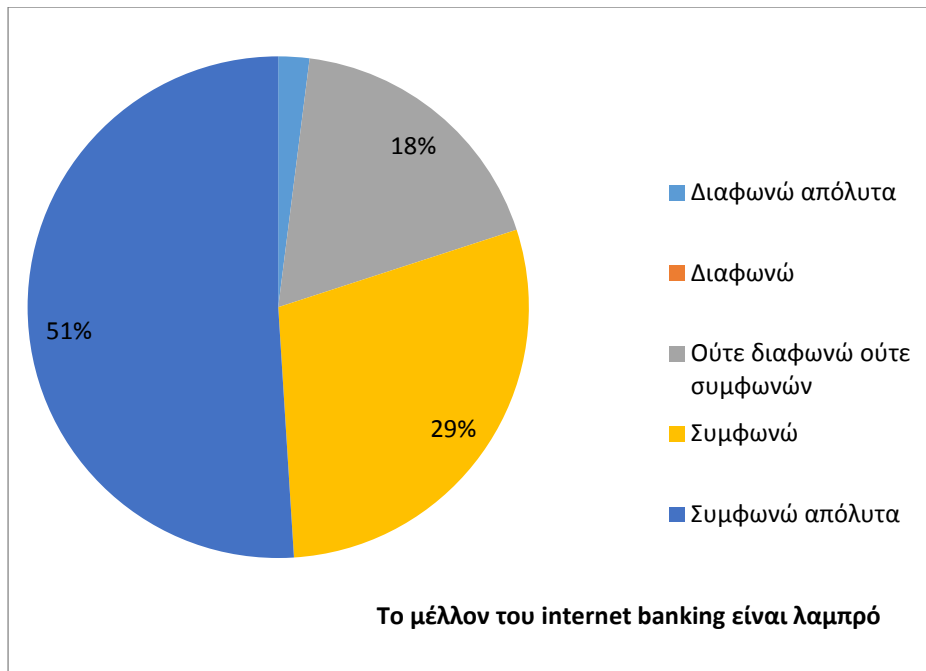

Το 12% θεωρεί ότι οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων επηρεάζουν πολύ τις συναλλαγές τους μέσω ebanking, ενώ το 49% θεωρεί ότι δεν επηρεάζονται καθόλου.

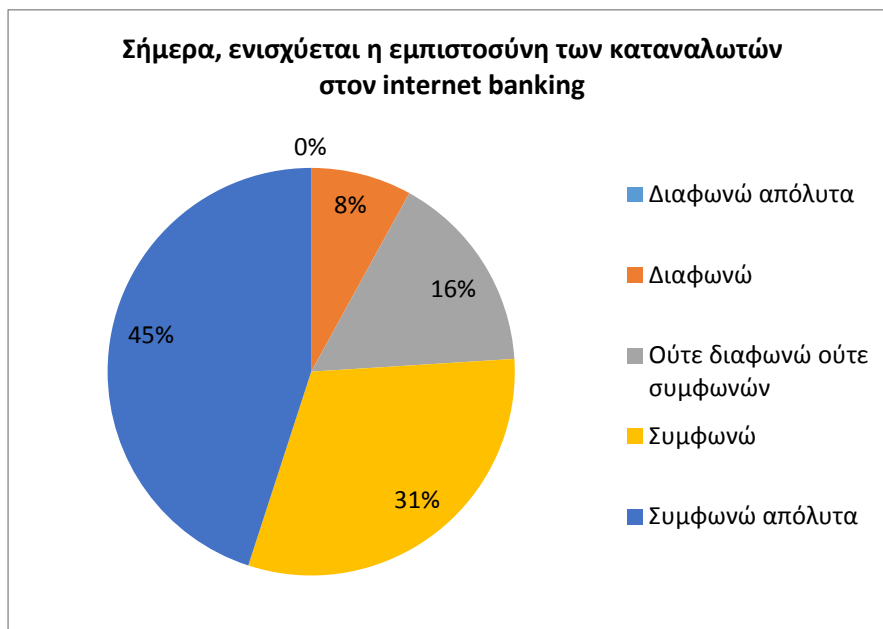

Σημειώνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία του δείγματος, ~70% θεωρούν ότι ο αριθμός των χρηστών του Internet banking αυξάνεται συνεχώς, ενώ μόλις το 6% διαφωνεί σε αυτή τη δήλωση. Επιπλέον, το 80% του δείγματος θεωρεί ότι το μέλλον του Internet Banking είναι λαμπρό. Αυτό ενδεχομένως να εξηγείται από το γεγονός ότι η εμπιστοσύνη των καταναλωτών στην ηλεκτρονική τραπεζική αυξάνεται και από το ότι οι υπηρεσίες της ηλεκτρονικής τραπεζικής είναι αρκετά καινοτόμες και παρέχουν πληθώρα ευκαιριών και δυνατοτήτων στους χρήστες της.

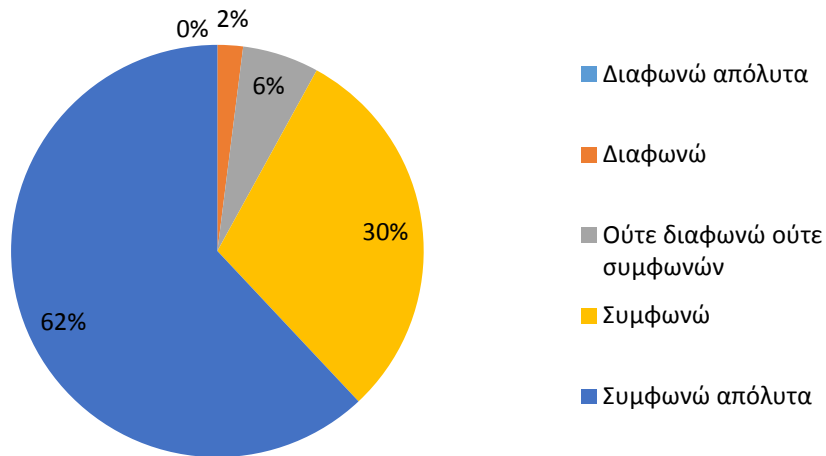

Ειδικότερα, όπως φαίνεται στο επόμενο διάγραμμα, αθροιστικά το 76% του δείγματος συμφωνεί ότι σήμερα ενισχύεται η εμπιστοσύνη των καταναλωτών στο Internet Banking, ενώ το 92% θεωρεί ότι οι καινοτόμες του υπηρεσίες παρέχουν ελευθερία στους καταναλωτές για τη διεκπεραίωση των συναλλαγών τους.

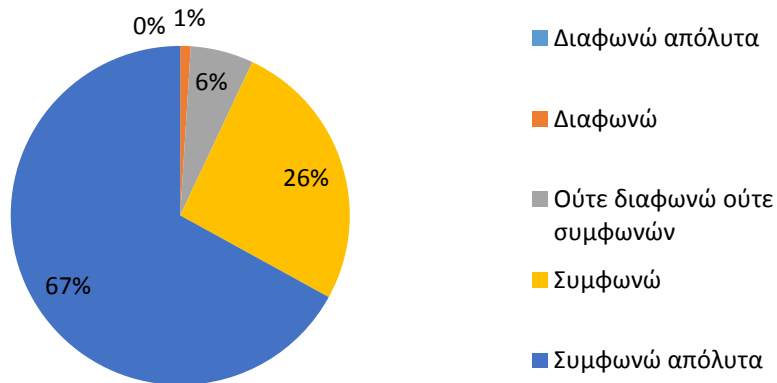

Οι καινοτόμες υπηρεσίες του e-banking παρέχουν ελευθερία στη διεκπεραίωση των συναλλαγών

Επιπρόσθετα, το 93% του δείγματος αθροιστικά θεωρεί ότι οι συναλλαγές των πολιτών θα γίνονται ολοένα και πιο εύκολες με την αύξηση της χρήσης των καινοτόμων υπηρεσιών της ηλεκτρονικής τραπεζικής.

Οι συναλλαγές των πολιτών θα γίνονται ολοένα και πιο εύκολες με την αύξηση της χρήσης των καινοτόμων υπηρεσιών της ηλεκτρονικής τραπεζικής

Κεφάλαιο 7ο

Συζήτηση – Συμπεράσματα

Η τελευταία οικονομική κρίση και οι ραγδαίες εξελίξεις στην Ελλάδα με τις κρίσεις χρέους και την επιβολή των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls) έχουν οδηγήσει τους οικονομολόγους να ερευνούν τα μέτρα αυτά. Η ακαδημαϊκή συζήτηση για τους ελέγχους κεφαλαίων δεν είναι σημερινή και αποτελεί μήλο της έριδος από το 1920 και το Μεγάλο Κραχ. Αρκετοί οικονομολόγοι ισχυρίζονται ότι η ύπαρξη περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων περιορίζουν τόσο την οικονομική ανάπτυξη όσο και την αποτελεσματικότητα της αγοράς, ενώ άλλοι υποστηρίζουν ότι αποτελούν απλά ένα μέτρο ασφαλείας για την οικονομία μιας χώρας.

Για πολλά έτη, οι περιορισμοί κεφαλαίων δεν εφαρμόζονταν λόγω της ελεύθερης κινητικότητας του κεφαλαίου. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται ενέργειες που σχετίζονται με τη λήψη μέτρων πρόληψης κατά της μαζικής εκροής κεφαλαίων σε περίπτωση που ξεσπάσει χρηματοπιστωτική κρίση ή μαζική κερδοσκοπική επίθεση προς το εγχώριο νόμισμα.

Το βασικό κίνητρο για την παρούσα εργασία ήταν η επιβολή των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα από τον Ιούνιο 2015 και έως σήμερα, δεν έχει «ξεπεραστεί» εντελώς. Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να διερευνηθεί η έννοια του περιορισμού στην κίνηση κεφαλαίων και πως έχει επηρεάσει έως σήμερα την καθημερινότητα του καταναλωτικού κοινού στις τραπεζικές του συναλλαγές.

Οι κεφαλαιακοί έλεγχοι ή αλλιώς capital controls είναι τα μέτρα που παίρνει μία οποιαδήποτε ρυθμιστική αρχή ώστε να περιορίσει την ροή κεφαλαίου – χρήματος από το εσωτερικό μια οικονομίας προς τα έξω και είναι ένα από τα βασικά μέτρα που εφαρμόζονται στην αντιμετώπιση των οικονομικών κρίσεων καθώς περιορίζουν τις αστάθειες που δημιουργούνται από τις ροές κεφαλαίων. Τις περισσότερες φορές τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν φόρους, δασμούς, νομοθεσίες για τον περιορισμό του

όγκου κεφαλαίου όπως και άλλων δυνάμεων της αγοράς και επηρεάζουν ομόλογα, μετοχές καθώς και την αγορά συναλλάγματος. Η ύπαρξη των κεφαλαιακών ελέγχων χρονολογείται πριν από το 19ο αιώνα αν και αρχικά η παρουσία τους ήταν ελάχιστη, στην πορεία των χρόνων αυξήθηκε κατά περιόδους λόγω της παγκοσμιοποίησης. Πλέον η εφαρμογή τους υφίσταται κυρίως σαν μέτρο αντιμετώπισης οικονομικών κρίσεων. Η Βραζιλία, η Χιλή, η Ταϊλάνδη, η Μαλαισία, η Ινδία, η Ρωσία και η Ισλανδία είναι κάποια παραδείγματα χωρών που εφάρμοσαν τους κεφαλαιακούς ελέγχους άλλοτε περιστασιακά και άλλοτε μακροχρόνια με σκοπό τον έλεγχο των εγχώριων εισροών και εκροών και την αντιμετώπιση των νομισματικών τους κρίσεων. Φυσικά οι επιπτώσεις των ελέγχων ποικίλουν σε θετικές και αρνητικές ανάλογα με τη χώρα και τον τρόπο εφαρμογής τους. Στα πλαίσια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2008, η Κύπρος το 2013 έκανε χρήση κεφαλαιακών ελέγχων με περιορισμούς τόσο στις εκροές κεφαλαίων και αναλήψεις μετρητών όσο και στις εξοφλήσεις προθεσμιακών λογαριασμών εφαρμόζοντας έναν συνδυασμό Bail-in (κούρεμα καταθέσεων) και πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής. Η εφαρμογή τους λειτούργησε αρκετά καλά με αποτέλεσμα τη σταδιακή χαλάρωσή τους και την παύση τους. Μετά την περίπτωση της Κύπρου το 2013, οι κεφαλαιακοί έλεγχοι καθιερώθηκαν στην Ελλάδα τον Ιούνιο του 2015, όταν η κυβέρνησή της Ελλάδας ήρθε στο τέλος της περιόδου παράτασης διάσωσης χωρίς να έχει έρθει σε συμφωνία για περαιτέρω επέκταση με τους πιστωτές της και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αποφάσισε να μην αυξηθεί περαιτέρω το επίπεδο της δανειστικής έσχατης προσφυγής (ELA) για τις ελληνικές τράπεζες. Η αποτελεσματικότητα της εφαρμογής τους είναι αμφιλεγόμενη καθώς ενώ φαίνεται να ήταν ζωτικής σημασίας για την επιβίωση της ελληνικής οικονομίας, δεν έχει υπάρξει κάποια ουσιαστική βελτίωση στην κατάσταση της οικονομίας της χώρας, δεν προβλέπεται να αρθούν σύντομα όπως στο παράδειγμα της Κύπρου και οι αρνητικές επιπτώσεις στους κλάδους της οικονομίας συνεχώς αυξάνονται, σύμφωνα με άλλες έρευνες (Gibson et al., 2012).

Στην πραγματικότητα, η επιβολή κεφαλαιακών ελέγχων σημαίνει πως οι πολίτες και οι επιχειρήσεις δεν έχουν τη δυνατότητα να διακινούν ελεύθερα τα χρήματά τους. Αυτό συμβαίνει σε έκτακτες περιπτώσεις κατά τις οποίες υπάρχει μεγάλος κίνδυνος

κατάρρευσης του τραπεζικού συστήματος και, συνεπώς, κατάρρευσης της οικονομίας ενός κράτους. Οι κεφαλαιακοί έλεγχοι μπορούν να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό τις οικονομικές δραστηριότητες μιας χώρας και αφορούν διάφορες κατηγορίες περιουσιακών στοιχείων όπως τις μετοχές, τα ομόλογα, τις συναλλαγές σε συνάλλαγμα, τους δασμούς των εισαγόμενων προϊόντων και το ύψος των εξαγωγών.

Οι μελετητές έχουν από καιρό υποστηρίξει τη χρήση και την αποτελεσματικότητα των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων από τις οικονομίες που τα χρησιμοποιούν για τη ρύθμιση των ροών κεφαλαίων της αγοράς προς και από το λογαριασμό κεφαλαίου της χώρας. Οι δύο πλευρές υποστηρικτών -αυτοί του ελεύθερου κεφαλαίου και αυτοί των ελέγχων κεφαλαίου- ο καθένας από τη μεριά του ισχυρίζεται ότι οι απόψεις τους ισχύουν περισσότερο για τις αναδυόμενες οικονομίες της αγοράς.

Οι υποστηρικτές της φιλελευθεροποίησης των κεφαλαίων υποστηρίζουν ότι το άνοιγμα λογαριασμών κεφαλαίου θα επιτρέψει περισσότερη οικονομική ανάπτυξη και ευημερία, οι υποστηρικτές των κεφαλαιακών ελέγχων ισχυρίζονται ότι αυτά τα εργαλεία είναι απαραίτητα για τον περιορισμό της μεταβλητότητας που προκύπτει από μεγάλες εισροές ή εκροές κεφαλαίων.

Οι Κεφαλαιακοί έλεγχοι (γνωστοί και ως capital controls) καθιερώθηκαν στην Ελλάδα τον Ιούνιο του 2015, όταν στο τέλος της περιόδου παράτασης διάσωσης η κυβέρνηση της Ελλάδας δεν ήρθε σε συμφωνία για περαιτέρω επέκταση με τους πιστωτές της και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αποφάσισε να μην αυξηθεί περαιτέρω το επίπεδο της δανειστικής έσχατης προσφυγής (ELA) για τις ελληνικές τράπεζες.

Η απόφαση για την επιβολή περιορισμών στη διακίνηση των κεφαλαίων άνηκε στον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας εφόσον υπήρξε συναίνεση από τον Υπουργό των Οικονομικών και δόθηκε έγκριση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, δεδομένης της έλλειψης ρευστότητας, στηρίχτηκε μέσω του Μηχανισμού Έκτακτης Ρευστότητας (ELA) για την κάλυψη των αναγκών του. Το Συμβούλιο Συστημικής Ευστάθειας υπό τον Διοικητή της Τράπεζας της

Ελλάδος και του Υπουργού των Οικονομικών, κρίνοντας την τρέχουσα κατάσταση, αποφάσισε την επιβολή των ελέγχων.

Στην πράξη, οι κεφαλαιακοί έλεγχοι σημαίνουν ότι κάθε πολίτης έχει δικαίωμα ανάληψης συγκεκριμένου ποσού από τους λογαριασμούς του, το οποίο αρχικά ήταν τα 60 ευρώ ημερησίως. Απαγορεύεται επίσης η εξαγωγή συναλλάγματος στο εξωτερικό για επενδύσεις ενώ περιορισμοί μέχρι ενός ποσού θα έχουν και οι φοιτητές του εξωτερικού. Αντίστοιχοι περιορισμοί υπάρχουν και για όσους ταξιδεύουν στο εξωτερικό.

Ως αποτέλεσμα, η ελληνική κυβέρνηση αναγκάστηκε να κλείσει άμεσα τις ελληνικές τράπεζες σχεδόν για 20 ημέρες και να εφαρμόσουν κεφαλαιακούς ελέγχους στα τραπεζικά εμβάσματα από ελληνικές τράπεζες σε ξένες τράπεζες, και τα όρια για αναλήψεις μετρητών (μόνο 60€ ανά μέρα επιτρεπόταν), για να αποφευχθεί ένα ανεξέλεγκτο Bank-Run και μια πλήρης κατάρρευση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Οι έλεγχοι κεφαλαίων παραμένουν μέχρι σήμερα. Σήμερα κάποιος μπορεί να κάνει ανάληψη μέχρι και 840 ευρώ ανά δύο εβδομάδες.

Ένα θετικό στοιχείο που μπορεί κανείς να πει ότι επέβαλαν τα capital controls είναι η κατακόρυφη αύξηση ηλεκτρονικών πληρωμών και της χρήσης πλαστικού χρήματος, επιβεβαιώνοντας πόσο γρήγορα οι Έλληνες μαθαίνουν να προσαρμόζονται. Φυσικά τα capital controls, όπως επηρεάζουν ολόκληρη την οικονομία έτσι επηρεάζουν και δημιουργούν προβλήματα στις εισαγωγές και γενικότερα στις πληρωμές του ηλεκτρονικού εμπορίου για τις αγορές προϊόντων από το εξωτερικό. Η απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα που επαναφέρει το waiver για την πιστοληπτική διαβάθμιση των ελληνικών ομολόγων είναι μια θετική ένδειξη για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και σταθερότητας, έτσι ώστε να μπορεί να συμμετάσχει η Ελλάδα στο απώτερο μέλλον σε πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης QE της Ε.Κ.Τ. για την ουσιαστική ενίσχυση της ρευστότητας στην πραγματική οικονομία.

Στην παρούσα έρευνα φαίνεται ότι οι καταναλωτές δεν έχασαν την εμπιστοσύνη τους προς την τράπεζα με την οποία συνεργάζονταν και αύξησαν τις συναλλαγές τους

μέσω διαδικτύου ή / και με τη χρήση άλλων μέσων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, επιβεβαιώνεται το θετικό στοιχείο το οποίο αναφέρεται παραπάνω για την αύξηση του πλαστικού χρήματος και των ηλεκτρονικών συναλλαγών, καθώς οι περισσότεροι συμμετέχοντες στην έρευνα αύξησαν, μετά την επιβολή των capital controls τη χρήση χρεωστικών και προπληρωμένων καρτών και εξοικειώθηκαν με το internet banking το οποίο θεωρούν ότι είναι το μέλλον των τραπεζών το χρησιμοποιούν τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα και αντιλαμβάνονται τις ευκαιρίες και τις δυνατότητες που παρέχει στους χρήστες (εξοικονόμηση χρόνου, ευκολία στις συναλλαγές).

Σήμερα, μπορεί οι περιορισμοί στις τραπεζικές συναλλαγές να έχουν χαλαρώσει αρκετά από την εφαρμογή τους, ωστόσο όμως αποτελούν ένα σημαντικό εμπόδιο στην άσκηση της εμπορικής δραστηριότητας, ενώ φρενάρουν την επιστροφή των καταθέσεων στις τράπεζες. Αυτό φαίνεται και από την παρούσα έρευνα, από το γεγονός ότι ήταν μεγαλύτερο το ποσοστό εκείνων που είχαν καταθέσεις, πριν την επιβολή των capital controls, συγκριτικά με σήμερα.

Σε κάθε περίπτωση η επιβολή περιορισμού στις κινήσεις κεφαλαίων έχει επηρεάσει αφενός τις τραπεζικές συναλλαγές των ιδιωτών, όσο και των επιχειρήσεων. Μάλιστα, σύμφωνα με παλαιότερες έρευνες, όσον αφορά τις επιπτώσεις στις επιχειρήσεις, έχει αποδειχθεί ότι τα capital controls επηρεάζουν αρνητικά την παραγωγή, τη διάθεση την εμπορική δραστηριότητα ενώ περιορίζουν σημαντικά το διεθνές εμπόριο (λόγω του περιορισμού στη διακίνηση συναλλάγματος).

Συμπερασματικά, μπορεί να σημειωθεί ότι το συγκεκριμένο μέτρο σε έκτακτες περιπτώσεις για την ανάκαμψη μιας αδύναμης οικονομίας μπορεί να είναι ωφέλιμο, αλλά σε κάθε περίπτωση η μακρά εφαρμογή του μπορεί να επιφέρει αρνητικές συνέπειες, οι οποίες να έχουν τα αντίθετα από τα αναμενόμενα αποτελέσματα

Βιβλιογραφία

Capital Controls: Macroeconomics and Institutions.” 529-574 in Edwards, Sebastian (ed.), *Capital Controls and Capital Flows in Emerging Economies: Policies, Practices and Consequences*. Chicago: The University of Chicago Press.

Coelho, B., & Gallagher, K. P. (2010). Capital controls and 21st century financial crises: evidence from Colombia and Thailand. *PERI Working Papers*, 183.

Cowan, Kevin and José De Gregorio (2007). “International Borrowing, Capital Controls and the Exchange Rate: Lessons from Chile.” 241-296 in Edwards, Sebastian (ed.), *Capital Controls and Capital Flows in Emerging Economies: Policies, Practices and Consequences*. Chicago: The University of Chicago Press.

Edwards, Sebastian, “Capital Flows, Real Exchange Rates, and Capital Controls: Some Latin American Experiences,” UCLA, February 1998.

Flood, Robert, and Nancy Marion, “Perspectives on the Recent Currency Crisis Literature,” paper presented at a conference honoring Robert Mundell, Washington, DC, October 23-24, 1997.

Fraga, Arminio, “Crisis Prevention and Management: Lessons from Mexico,” in Peter B. Kenen, ed., *From Halifax to Lyons: What Has Been Done About Crisis Management*, Princeton, NJ, Essay in International Finance No. 200, Princeton University, October 1996.

Gibson, H. D., Hall, S. G., & Tavlas, G. S. (2012). The Greek financial crisis: Growing imbalances and sovereign spreads. *Journal of International Money and Finance*, 31(3), 498-516.

Institute of International Finance (IIF), “Capital Flows to Emerging Market Economies,” January 29, 1998.

Kim, Woochan, "Does Capital Account Liberalization Discipline Budget Deficits?" Harvard University, 1997.

Kindleberger, Charles P., *A Financial History of Western Europe*, London , George Allen & Unwin, 1984.

Krugman, P. (2015). Greece over the brink. *The New York Times*, 29.

Louzis, D. P., Vouldis, A. T., & Metaxas, V. L. (2012). Macroeconomic and bank-specific determinants of non-performing loans in Greece: A comparative study of mortgage, business and consumer loan portfolios. *Journal of Banking & Finance*, 36(4), 1012-1027.

Ma, G., C. Ho, and R. McCauley, (2004), “The Markets for Non-Deliverable Forwards in Asian Currencies,” *BIS Quarterly Review* (June), pp. 81–94.

Mink, M., & De Haan, J. (2013). Contagion during the Greek sovereign debt crisis. *Journal of International Money and Finance*, 34, 102-113.

Ma, G., C. Ho, and R. McCauley, (2004), “The Markets for Non-Deliverable Forwards in Asian Currencies,” *BIS Quarterly Review* (June), pp. 81–94.

Mody, A., & Sandri, D. (2012). The eurozone crisis: how banks and sovereigns came to be joined at the hip. *Economic Policy*, 27(70), 199-230.

Obstfeld, Maurice, “Risk-Taking, Global Diversification, and Growth,” *American Economic Review*, December 1994, 84(5), pp. 1310-1329.

Obstfeld, M., and A.M. Taylor, (2004), *Global Capital Markets: Integration, Crisis and Growth* (Cambridge, UK, Cambridge University Press).

Ostry, J.D., A.R. Ghosh, K. Habermeier, M. Chamon, M.S. Qureshi, and D.B.S. Potter, Simon, (1999), “Nonlinear Time-Series Modeling: An Introduction,” *FRB of New York Staff Report No. 87*.

Prasad, E., and S. Wei, (2005), “The Chinese Approach to Capital Inflows: Patterns and Possible Explanations,” *IMF Working Paper No. 05/79*.

Reinhardt, (2010), “Capital Inflows: The Role of Controls: IMF Staff Position Note,” February.

Pasricha, G., Falagiarda, M., Bijsterbosch, M., & Aizenman, J. (2015). *Domestic and multilateral effects of capital controls in emerging markets* (No. w20822). National Bureau of Economic Research.

Samitas, A., & Polyzos, S. (2016). Freeing Greece from capital controls: Were the restrictions enforced in time?. *Research in International Business and Finance*, 37, 196-213.

Scharfstein, David, and Jeremy Stein, "Herd Behavior and Investment," *American Economic Review*, 80, June 1990, pp. 465-479.

Schindler, Martin, (2009), "Measuring Financial Integration: A New Data Set," *IMF Staff Papers*, Vol. 56, No. 1, pp. 222–38.

Stemming a Tide with a Signal?" NBER Working Papers Series. Working Paper 19205. Retrieved from <http://www.nber.org/papers/w19205>.

Vogiazas, S. D., & Nikolaidou, E. (2011). Investigating the determinants of nonperforming loans in the Romanian banking system: An empirical study with reference to the Greek crisis. *Economics Research International*, 2011.

Ηλεκτρονικές πηγές

Greece loosens capital controls, raises cash withdrawal limit:

<https://www.reuters.com/article/us-eurozone-greece-capital-controls/greece-loosens-capital-controls-raises-cash-withdrawal-limit-idUSKCN1GC1KZ>

New easing of capital controls as of 1 February: <http://www.in.gr/2018/01/29/english-edition/new-easing-of-capital-controls-as-of-1-february/>

Maximum Cash Withdrawal Limit Rises to €1800 as Capital Controls Ease:

<http://greece.greekreporter.com/2017/09/01/maximum-cash-withdrawal-limit-rises-to-e1800-as-capital-controls-ease/>

Greece Eases Up on Capital Controls Again:

<http://greece.greekreporter.com/2017/11/15/greece-eases-up-on-capital-controls-again/>

Greece to Further Ease Capital Controls:

<http://greece.greekreporter.com/2018/02/16/greece-to-further-ease-capital-controls/>

Greece Eases Capital Controls, Raises Cash Withdrawal Limit:

<http://greece.greekreporter.com/2018/02/28/greece-eases-capital-controls-raises-cash-withdrawal-limit/>

Ερωτηματολόγιο Έρευνας

ΦΥΛΟ

Ανδρας	
Γυναίκα	

ΗΛΙΚΙΑ

18-24		45-54	
25-34		55-64	
35-44		άνω των 65	

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Ιδιωτικός Υπάλληλος	
Δημόσιος Υπάλληλος	
Ελεύθερος επαγγελματίας	
Συνταξιούχος	
Ελεύθερος επαγγελματίας	
Οικιακά	
Άλλο	
.....	

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1) Σε ποια κατηγορία πελατών ανήκετε;

Ιδιώτες	
Επαγγελματίες	

2) Ποια είναι η βασική τράπεζα με την οποία συνεργάζεστε;

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	
ALPHA BANK	
EUROBANK	
ΆΛΛΟ	

3) Πόσα χρόνια είστε πελάτης της βασικής τράπεζας με την οποία συνεργάζεστε

α) Λιγότερο από ένα χρόνο	
β) Από 1 έως 5 χρόνια	
γ) Από 6 έως 10 χρόνια	
δ) περισσότερα από 11 χρόνια	

4) Αλλάξατε τράπεζα μετά την επιβολή των capital controls;

Ναι	
Όχι	

5) Αν απαντήσατε "Ναι" στην προηγούμενη ερώτηση, ποιος ήταν ο λόγος που σας ώθησε στην απόφαση αυτή;

Έλλειψη εμπιστοσύνης	
Εξυπηρέτηση	
Δίκτυο καταστημάτων	
Εύκολη πρόσβαση στις υπηρεσίες μέσω εναλλακτικών δικτύων (πχ ebanking, Internet / Phone banking κτλ)	
Άλλο	

6) Ποια τραπεζικά προϊόντα διαθέτετε σήμερα;

- α) Καταθέσεις
- β) Δάνειο
- γ) Prepaid Card
- δ) Χρεωστική κάρτα
- ε) Πιστωτική κάρτα
- στ) Άλλο (περιγράψτε)

7) Ποια προϊόντα διαθέτετε πριν την επιβολή των capital controls;

- α) Καταθέσεις
- β) Δάνειο
- γ) Prepaid Card
- δ) Χρεωστική κάρτα
- ε) Πιστωτική κάρτα
- στ) Άλλο (περιγράψτε)

8) Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε τα εναλλακτικά τραπεζικά δίκτυα (ATM, INTERNET/PHONE BANKING, INTERNET BANKING κτλ.);

- α) Μια φορά την εβδομάδα
- β) Μια φορά το μήνα
- γ) Μια φορά το εξάμηνο
- δ) Μια φορά το χρόνο
- ε) Κάθε μέρα

9) Πόσο συχνά χρησιμοποιούσατε τα εναλλακτικά τραπεζικά δίκτυα (ATM, INTERNET/PHONE BANKING, INTERNET BANKING κτλ.), πριν την επιβολή των capital controls;

- α) Μια φορά την εβδομάδα
- β) Μια φορά το μήνα
- γ) Μια φορά το εξάμηνο
- δ) Μια φορά το χρόνο
- ε) Κάθε μέρα

ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε διαφωνώ Ούτε συμφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
10) Πριν από την επιβολή των					

capital controls οι συναλλαγές μου διεκπεραιώνονταν χωρίς λάθη					
11) Μετά την επιβολή των capital controls οι συναλλαγές μου διεκπεραιώνονται χωρίς λάθη					
12) Πριν από την επιβολή των capital controls μπορούσα να εξυπηρετηθώ με μεγαλύτερη επιτυχία από την πρώτη φορά που θα πήγαινα στην τράπεζα με ένα συγκεκριμένο πρόβλημα					
13) Πριν την επιβολή των capital controls εμπιστευόμουν την τράπεζα μου περισσότερο, συγκριτικά με σήμερα					

ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε διαφωνώ Ούτε συμφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
14) Το προσωπικό της τράπεζας σήμερα μου εμπνέει περισσότερη εμπιστοσύνη, συγκριτικά με την περίοδο πριν την επιβολή των capital controls					
15) Σήμερα, νιώθω μεγαλύτερη ασφάλεια από τον τρόπο που γίνονται οι συναλλαγές, συγκριτικά με την περίοδο πριν την επιβολή των capital controls					
16) Σήμερα, η τράπεζα διαχειρίζεται τα προσωπικά μου δεδομένα με μεγαλύτερη εμπιστευτικότητα, συγκριτικά με την περίοδο πριν την επιβολή των capital controls					
17) Μετά την επιβολή των capital controls, νιώθω μεγαλύτερη ασφάλεια για τις συναλλαγές μου					
18) Μετά την επιβολή των capital controls, οι τραπεζικές μου συναλλαγές είναι πιο εύκολες					

ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε διαφωνώ Ούτε συμφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
19) Ήμουν περισσότερο ικανοποιημένος από την εξυπηρέτηση στην τράπεζα, πριν την επιβολή των capital controls					
20) Ήμουν περισσότερο ικανοποιημένος από την ταχύτητα εξυπηρέτησης στην τράπεζα, πριν την επιβολή των capital controls					
21) Ήμουν περισσότερο ικανοποιημένος από τα τραπεζικά προϊόντα πριν την επιβολή των capital controls					

22) Θεωρώ ότι η εμπιστοσύνη του κοινού κλονίστηκε προς το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μετά την επιβολή των capital controls

- α) Λίγο
- β) Μέτρια
- γ) Αρκετά
- δ) Πολύ

23) Πόσο καλά γνωρίζατε τους περιορισμούς στην ανάληψη κεφαλαίων τους πρώτους 3 μήνες από την επιβολή των capital controls?

- α) Καθόλου Καλά
- β) Λίγο Καλά
- γ) Μέτρια
- δ) Καλά
- ε) Πολύ καλά

24) Πόσο καλά γνωρίζετε τους υφιστάμενους περιορισμούς στην ανάληψη κεφαλαίων?

- α) Καθόλου Καλά
- β) Λίγο Καλά
- γ) Μέτρια
- δ) Καλά
- ε) Πολύ καλά

25) Σε ποιο βαθμό επηρεάζουν οι περιορισμοί στην ανάληψη κεφαλαίων τις συναλλαγές των πολιτών

- α) Καθόλου
- β) Λίγο
- γ) Μέτρια

δ) Πολύ

26) Σε ποιο βαθμό επηρεάζουν οι περιορισμοί στην ανάληψη κεφαλαίων τις συναλλαγές των επιχειρήσεων;

α) Καθόλου

β) Λίγο

γ) Μέτρια

δ) Πολύ

27) Σε ποιο βαθμό επηρεάζουν οι περιορισμοί στην ανάληψη κεφαλαίων τις συναλλαγές σας μέσω e-banking

α) Καθόλου

β) Λίγο

γ) Μέτρια

δ) Πολύ

28) Εξοικειώθηκα με το e-banking εξαιτίας των περιορισμών στην ανάληψη

α) Καθόλου

β) Λίγο

γ) Μέτρια

δ) Πολύ

29) Πριν την επιβολή των περιορισμών στην ανάληψη κεφαλαίων, γνώριζα τα εναλλακτικά τραπεζικά δίκτυα (ATM, INTERNET/PHONE BANKING, INTERNET BANKING κτλ)

α) Καθόλου

β) Λίγο

γ) Μέτρια

δ) Πολύ

30) Γενικότερα, παρατηρώ ότι οι περισσότεροι έχουν εξοικειωθεί με τα εναλλακτικά τραπεζικά δίκτυα (ATM, INTERNET/PHONE BANKING, INTERNET BANKING κτλ);

α) Καθόλου

β) Λίγο

γ) Μέτρια

δ) Πολύ

31) Στα ATM χάνω χρόνο πλέον, λόγω της αύξησης χρήσης τους, μετά τους περιορισμούς στην ανάληψη κεφαλαίων

α) Καθόλου

β) Λίγο

γ) Μέτρια

δ) Πολύ

32) Ο αριθμός των χρηστών του internet banking θα αυξάνεται συνεχώς

α) Διαφωνώ απόλυτα

- β) Διαφωνώ
- γ) Ούτε διαφωνώ Ούτε συμφωνώ
- δ) Συμφωνώ
- ε) Συμφωνώ απόλυτα

33) Το μέλλον του internet banking είναι λαμπρό

- α) Διαφωνώ απόλυτα
- β) Διαφωνώ
- γ) Ούτε διαφωνώ Ούτε συμφωνώ
- δ) Συμφωνώ
- ε) Συμφωνώ απόλυτα

34) Σήμερα, ενισχύεται η εμπιστοσύνη των καταναλωτών στο internet banking

- α) Διαφωνώ απόλυτα
- β) Διαφωνώ
- γ) Ούτε διαφωνώ Ούτε συμφωνώ
- δ) Συμφωνώ
- ε) Συμφωνώ απόλυτα

35) Οι καινοτόμες υπηρεσίες της ηλεκτρονικής τραπεζικής παρέχει ελευθερία στη διεκπεραίωση των συναλλαγών σας.

- α) Διαφωνώ απόλυτα
- β) Διαφωνώ
- γ) Ούτε διαφωνώ Ούτε συμφωνώ
- δ) Συμφωνώ
- ε) Συμφωνώ απόλυτα

36) Οι συναλλαγές των πολιτών θα γίνονται ολοένα και πιο εύκολες με την αύξηση της χρήσης των καινοτόμων υπηρεσιών της ηλεκτρονικής τραπεζικής

- α) Διαφωνώ απόλυτα
- β) Διαφωνώ
- γ) Ούτε διαφωνώ Ούτε συμφωνώ
- δ) Συμφωνώ
- ε) Συμφωνώ απόλυτα